

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

**Raport
z Wojewódzkiego Programu
Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych
i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu
Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań
na Rzecz Zatrudniania Osób
Niepełnosprawnych
za 2018r.**

Kielce, 2019r.

Spis treści

1	
Wstęp.....	3
2. Metodologia badania.....	5
3 Zmniejszanie zjawiska wykluczenia społecznego i dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami.....	8
3.1. Skala oraz dynamika zjawiska niepełnosprawności w województwie świętokrzyskim.....	9
3.2. Orzekanie o niepełnosprawności: Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności.....	9
3.3. Orzekanie o niepełnosprawności: Zakład Ubezpieczeń Społecznych.....	19
3.4. Orzekanie o niepełnosprawności: Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.....	21
3.5. Przyczyny powstawania niepełnosprawności.....	22
4. Wsparcie inkluzji i funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami.....	25
4.1. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez samorządy gminne.....	26
4.2. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez samorządy powiatowe.....	28
4.3. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez samorząd województwa.....	33
4.4. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez Oddział Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.....	35
4.5. Zaplecze instytucjonalne dla osób z niepełnosprawnościami.....	37
4.6. Dostęp oraz działalność instytucji kulturalno – oświatowych na rzecz osób z niepełnosprawnościami.....	39
5. Podnoszenie poziomu aktywności zawodowej oraz polityka równych szans osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy.....	43
5.1. Poziom i struktura bezrobocia osób niepełnosprawnych.....	44
5.2. Zadania samorządów powiatowych z zakresu rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami.....	49
5.3. Zadania samorządu województwa z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.....	53
5.4. Zadania Oddziału Świętokrzyskiego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z zakresu rehabilitacji zawodowej osób Niepełnosprawnych.....	54
5.5. Chroniony rynek pracy.....	54
6. Rehabilitacja i profilaktyka medyczna osób z niepełnosprawnościami.....	55
6.1. Zaopatrzenie w sprzęt ortopedyczno – pomocniczy.....	60
7 Podnoszenie poziomu wykształcenia efektem rozwoju i dostosowania systemu edukacji do potrzeb i możliwości osób z niepełnosprawnościami.....	63
7.1. Zaplecze edukacyjne dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.....	64
7.2. Poziom wykształcenia osób z niepełnosprawnościami.....	68
7.2. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana uczniom z niepełnosprawnościami.....	70
7.3. Kultura, kultura fizyczna i turystyka osób z niepełnosprawnościami.....	72
8. Współpraca i partnerstwo elementem systemu wsparcia środowiska osób z niepełnosprawnościami.....	73
9. Posumowanie.....	79

I. Wstęp

Na przestrzeni minionych lat lokalnie jak i w szerszej skali obserwowana jest tendencja wzrostu liczby osób z niepełnosprawnościami. Stanowi to „w pierwszym rzędzie pochodną zmian cywilizacyjnych: postępu wiedzy i technologii medycznych, wydłużenia się ludzkiego życia wskutek wdrożenia mechanizmów zarządzania zdrowiem publicznym i ogólnego wzrostu dobrobytu, a także zmian kulturowych odnoszących się do kwestii zdrowia, sprawności fizycznej i intelektualnej oraz wzorów pełnienia ról społecznych”¹

Problematyka niepełnosprawności jest ważnym, złożonym, a co najistotniejsze wielowymiarowym problemem społecznym. Podejście do tego zjawiska przez społeczeństwo jest wypadkową cywilizacyjnego, gospodarczego i kulturowego stopnia rozwoju, stanowi istotny wskaźnik dojrzałości społeczeństw. Wielowymiarowość i złożoność zjawiska przejawiająca się wpływem na wiele dziedzin i obszarów życia, powinna znaleźć odzwierciedlenie zarówno w prawie, jak i w dokumentach programowych, odnoszących się do kształtowania i sposobu wdrażania lokalnej polityki społecznej wobec niepełnosprawnych.

Zadaniem władzy publicznej jest formułowanie polityki publicznej zorientowanej na rozwiązywanie problemów społeczeństwa wynikających z niepełnosprawności. System zabezpieczenia społecznego powinien być nakierowany na aktywizację społeczną tej grupy osób, przy uwzględnieniu specyfiki ich potrzeb i nastawień tak, aby były one w stanie w pełni korzystać z oferowanych rozwiązań systemowych i współpracować z instytucjami powołanymi do ich wspomagania.

W tym rozumieniu polityka ta stanowi „bodźce aktywizacyjne obecne w różnych konfiguracjach między jednostkami i grupami oraz między instytucjami (podmiotami polityki społecznej) rozumianymi jako producenci oraz dostawcy usług”, jak również „idee przewodnie, wskazywane cele i postulaty, ale także (przede wszystkim) praktyczna strona wdrażania tych idei w życie”.²

Wśród podmiotów zobowiązanych do świadczenia pomocy społecznej główna rola przypada administracji samorządowej, szczególnie gminie i powiatowi. Samorząd

---

¹ Gąciarz B., Rudnicki S.(red.), 2014, Polscy (nie)pełnosprawni. Od kompleksowej diagnozy sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce do nowego modelu polityki społecznej wobec niepełnosprawności, Wydawnictwa AGH, Kraków.

² D. Kubicki, Ubóstwo i wykluczenie społeczne osób starszych. Ekspertyza przygotowana w ramach projektu „EA PN Polska – razem na rzecz Europy Socjalnej”, 2016r.

Województwa oraz administracja rządowa kierują się zasadą pomocniczości, tzn. ściśle interpretują wynikające z ustawy o pomocy społecznej zadania własne³.

Z uwagi na fakt, że samorząd województwa działa jako koordynator i inicjator zadań w obszarach polityki społecznej - w oparciu o programy o zasięgu regionalnym wyznacza także kierunki polityki społecznej prowadzonej przez samorządy wszystkich szczebli regionu.

Dlatego też jednym z zadań systemu polityki społecznej realizowanej przez samorząd województwa jest rozpoznanie i zdiagnozowanie problemu, opracowanie programu naprawczego oraz inicjowanie działań podmiotów publicznych, które pozwoliłyby na włączenie osób z niepełnosprawnościami w główny nurt różnych obszarów życia społecznego.

Wojewódzki Program Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań na Rzecz Zatrudniania Osób Niepełnosprawnych na lata 2014 -2020 powstał w odpowiedzi na potrzebę zapewnienia niepełnosprawnym mieszkańcom regionu świętokrzyskiego podstawowych warunków do samodzielnego i czynnego uczestnictwa w życiu zawodowym i społecznym.

Do opracowania Programu zobowiązuje Samorząd Województwa art. 21 pkt. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej oraz art. 35 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Uchwałą Nr XLII//746/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 28 kwietnia 2014r. został przyjęty „Wojewódzki program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2014-2020”.

Wdrażanie założeń Programu wymaga skoordynowania wielu działań do których należy zaliczyć monitoring czyli stały i systematyczny proces zbierania oraz analizowania wyselekcjonowanych danych ilościowych i jakościowych, który pozwala na opisanie aktualnego stanu realizacji Programu. Regularne, cykliczne przeprowadzanie monitoringu jest niezbędne do efektywnej realizacji zapisów programu, ponadto wskazuje na

---

³ Marcin Garbat, Dr Maria Agnieszka Paszkowicz Polski system zabezpieczenia społecznego osób Niepełnosprawnych, Zielona Góra 2010.

kształtujące się aktualnie postępy w realizacji Programu, a także czy zakładane rezultaty są osiągnięte zgodnie z wcześniej założonym planem.

Celem Raportu jest analiza działań wdrażanych w analizowanym okresie tj. w 2018 roku w regionie przez realizatorów programu.

II. Metodologia realizacji monitoringu.

„Wojewódzki program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2014-2020” jest dokumentem o charakterze planistycznym w zakresie kreowania polityki na rzecz kształtowania procesu aktywizacji społecznej i zawodowej, edukacji, rehabilitacji oraz integracji osób z niepełnosprawnościami.

Program został opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Kielcach w 2014r. Warunkiem efektywności działań zawartych w Programie jest skoordynowana współpraca pomiędzy samorządami poszczególnych szczebli, instytucjami rynku pracy, organizacjami pozarządowymi, instytucjami angażującymi partnerów społecznych poszczególnych sfer życia społecznego.

Wśród realizatorów programu wiodącą rolę przypisano Samorządowi Województwa, którego zadania w tym obszarze realizuje Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. Realizatorami programu są również:

- administracja samorządowa i jej jednostki organizacyjne,
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- organizacje pozarządowe działające na rzecz niepełnosprawnych,
- organizacje pracodawców osób niepełnosprawnych,
- szkoły i uczelnie,
- publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej,
- administracja rządowa,

Realizacja programu wymaga współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych, a także organizacjami pozarządowymi. Efekty jego realizacji przełożą się na powszechniejsze uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym oraz utworzenie grup wsparcia, a także zwiększenie dostępności środowiska oraz wzrost poziomu wykształcenia.

Program powstał w oparciu o wymianę doświadczeń i konsultacje powołanego Zespołu specjalistów z obszaru pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji, ochrony zdrowia oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych.

W dokumencie został określony cel strategiczny określony jako:

Stworzenie warunków umożliwiających poprawę sytuacji życiowej osób niepełnosprawnych.

Cel główny osiągnięty zostanie poprzez realizację pięciu celów operacyjnych:

Wykres 1. Cel strategiczny i cele operacyjne programu.

W ramach w/w celów zostały określone oraz wyznaczone działania, których realizacja wpłynie na poprawę efektywności systemu wsparcia, aktywizacji i inkluzji społeczno-ekonomicznej osób z niepełnosprawnościami.

Aby wdrażanie oraz realizacja „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2014-2020” była skuteczna konieczne jest prowadzenie systematycznego monitoringu, polegającego na kontroli jakościowych i ilościowych wskaźników określonych w Programie. Ocena

realizowanych działań w ramach poszczególnych celów operacyjnych pozwoli na bieżące śledzenie stopnia ich wykonania oraz wprowadzenie w przypadku stwierdzenia istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się poprzez np.: zmianę regulacji prawnych czy też narastanie zjawisk społecznych, ewentualnych korekt lub zmian w Programie.

Ocena programu nastąpiła w oparciu o zasadę współpracy z zainteresowanymi partnerami. Monitoring obejmuje takie działania, jak:

- zbieranie danych dotyczących realizacji celu strategicznego oraz operacyjnych,
- prowadzenie analiz jakościowych i ilościowych wybranych wskaźników,
- przygotowywanie corocznych raportów z realizacji programu obrazujących stopień jego wdrożenia.
- planowanie zmian w programie.

Jako narzędzie badawcze zastosowano kwestionariusz ankiety opracowany na potrzeby monitoringu programu. Kwestionariusze ankiety zostały skonstruowane adekwatnie do rodzaju zadań realizowanych przez poszczególne jednostki pomocy i integracji społecznej. Adresatami ankiet były ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie z terenu regionu świętokrzyskiego. Ankiety zostały wysłane łącznie do 116 jednostek, w tym do 102 ośrodków pomocy społecznej oraz 14 powiatowych centrów pomocy rodzinie.

Źródłem informacji do opracowania raportu były także dane udostępnione z następujących instytucji: Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddziału Świętokrzyskiego Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy, Oddziału Świętokrzyskiego Narodowego Funduszu Zdrowia, Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Raport z monitoringu wdrażania w roku 2018 „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2014-2020” stanowi zbiór danych zarówno policzalnych, jak i niepoliczalnych przedstawiających najważniejsze inicjatywy oraz przedsięwzięcia podjęte przez realizatorów w zakresie szeroko rozumianej inkluzji społecznej osób z niepełnosprawnościami. Jest bazą licznych informacji dotyczących kondycji społecznej regionu, wskazuje także obszary deficytów, ale również obszary efektywnej interwencji służb pomocy i integracji społecznej w działaniach na rzecz podnoszenia jakości życia niepełnosprawnych mieszkańców regionu świętokrzyskiego.

III. Zmniejszanie zjawiska wykluczenia społecznego i dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami.

Funkcjonuje wiele definicji zjawiska wykluczenia społecznego, definicja przyjęta w dokumencie „Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski” stanowi, że to: *brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływu i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich*. W większości definicji wykluczenie społeczne jest określane w kategoriach niemożności uczestniczenia w istotnych aspektach życia społecznego, gospodarczego, politycznego i kulturalnego danego społeczeństwa. Ponadto nieuczestniczenie to nie jest wynikiem wyboru jednostki lecz przeszkód, jakie ona napotyka⁴.

Osoby niepełnosprawne są szczególnie silnie narażone na zjawisko wykluczenia. Muszą bowiem pokonać liczne przeszkody nie tylko natury urbanistycznej, ale przeszkód wynikających z ograniczeń samych niepełnosprawnych oraz z ograniczeń osób pomiędzy którymi funkcjonują.

Jest więc to zjawisko wielowymiarowe oznaczające utrudnienie lub całkowitą niemożność uczestniczenia w różnych aspektach i obszarach życia i aktywności.

Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu stanowi podstawowe zadanie współcześnie pojmowanej polityki społecznej szczebla regionalnego, krajowego jak i Unii Europejskiej. Ze względu na złożoność zjawiska wykluczenia, działania mające na celu pomoc osobom wykluczonym społecznie prowadzone muszą być wielotorowo, przy zaangażowaniu wielu podmiotów i instytucji.

W Polsce funkcjonuje wieloszczeblowy i wielosektorowy system instytucji publicznych: administracji rządowej, samorządowej, jak i III sektora świadczących wsparcie dla osób wykluczonych, w tym z niepełnosprawnościami. W założeniach swoim zakresem działań obejmować powinien praktycznie wszystkie sfery życia osób z niepełnosprawnościami. Analiza danych zebranych w niniejszym raporcie wskazuje, iż pojawiają się luki, które niejednokrotnie skutkują niewystarczającym poziomem wsparcia i występowaniem licznych problemów w integracji osób z niepełnosprawnościami. W rozdziale 3.1. dokonana została diagnoza skali niepełnosprawności oraz charakterystyka istniejącego systemu wsparcia i przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego w regionie.

---

⁴ Por. J. Nogowski „Wykluczenie społeczne w kontekście ubóstwa i bezdomności”. Civitas et lex 2015/1(5).

3.1. Skala oraz dynamika zjawiska niepełnosprawności w województwie świętokrzyskim.

Na potrzeby opracowania raportu obejmującego 2018 rok poddano analizie dane pozyskane z następujących instytucji orzekających o niepełnosprawności:

- Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności,
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
- Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

W tej części raportu przeprowadzono analizę liczebności i charakterystyki populacji osób z niepełnosprawnościami, ocenę struktury niepełnosprawności i najczęstszych przyczyn wydawania orzeczeń w regionie świętokrzyskim. Ponadto na podstawie danych pozyskanych z Narodowego Funduszu Zdrowia dokonano oceny poziomu dostępności do świadczeń rehabilitacyjnych.

Należy zaznaczyć, iż w oparciu o istniejące zasoby danych niezwykle trudne jest precyzyjne określenie liczebności populacji osób z niepełnosprawnościami. Wynika to z faktu, iż nie są prowadzone kompletne i jednolite statystyki dotyczące niepełnosprawności oraz w systemie prawnym istnieje kilka niezależnych od siebie instytucji orzekających o niepełnosprawności.

Sporządzona diagnoza nie odzwierciedla w pełni zjawiska niepełnosprawności w regionie, nie mniej stanowi próbę rozeznania oraz wskazania nurtów i tendencji w zakresie występowania niepełnosprawności wśród mieszkańców województwa Świętokrzyskiego.

3.2. Orzekanie o niepełnosprawności: Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

Postępowanie orzecznicze, służące ustaleniu niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności jest dwuinstancyjne. O niepełnosprawności orzekają powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako pierwsza instancja oraz wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako druga instancja.

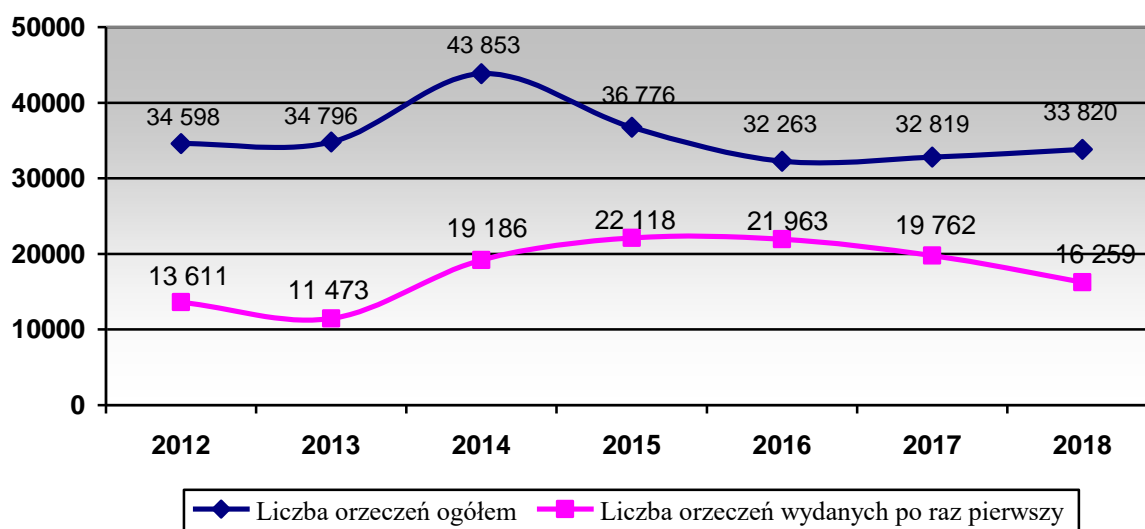
Zgodnie z ustawą z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych wyróżniamy trzy stopnie niepełnosprawności:

- lekki,
- umiarkowany
- znaczny.

W regionie świętokrzyskim funkcjonuje 12 powiatowych zespołów ds. orzekania o niepełnosprawności, przy czym Zespół w Busku Zdroju realizuje zadania na rzecz mieszkańców powiatu buskiego oraz kazimierskiego; zaś Zespół w Opatowie – na rzecz mieszkańców powiatu opatowskiego i staszowskiego.

Wskaźnikami poddanymi szczegółowej analizie są: liczba orzeczeń o niepełnosprawności ogółem i pierwszorazowych wydanych w roku 2018.

Wykres 2 Liczba wydanych orzeczeń ogółem i pierwszorazowych dla osób w wieku 16 lat i więcej w latach 2012 -2018.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Struktura orzeczeń pierwszorazowych i ogółem o niepełnosprawności charakteryzowała się utrzymującym trendem: drugi rok z rzędu odnotowano wzrost liczby orzeczeń ogółem natomiast **liczba wydanych orzeczeń pierwszorazowych charakteryzuje się spadkiem. W przypadku liczby orzeczeń ogółem na przestrzeni 2017 i 2018r. odnotowano wzrost wynoszący 3%**, natomiast w przypadku orzeczeń pierwszorazowych nastąpiło zmniejszenie na poziomie 18%.

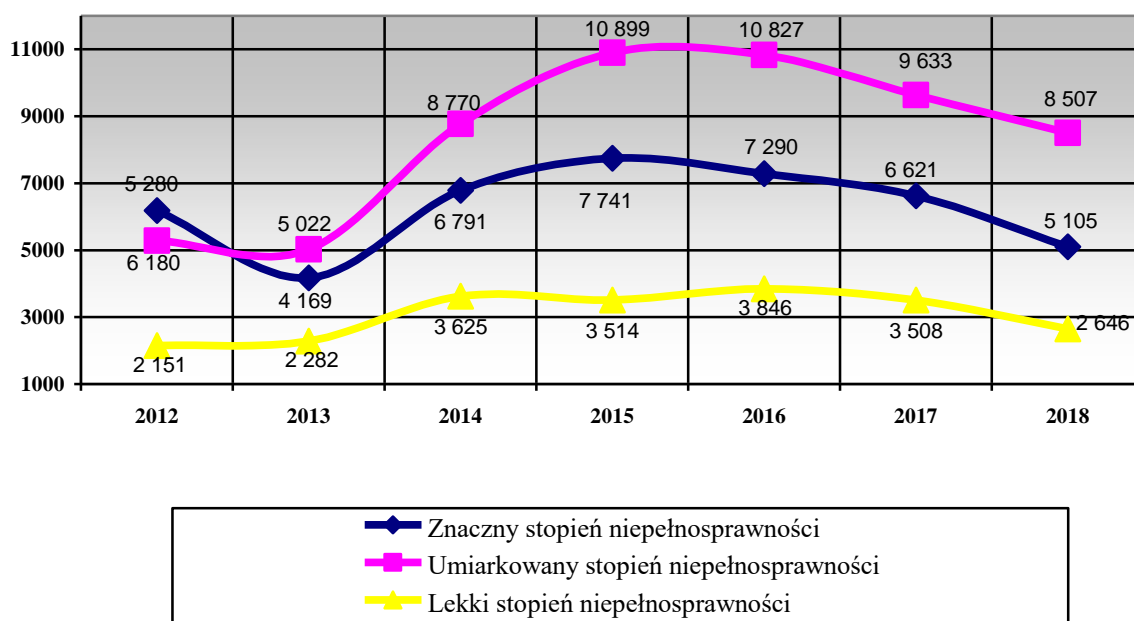
Ważnym wskaźnikiem obrazującym zjawisko niepełnosprawności jest wskaźnik orzeczeń o odmowie ustalenia stopnia niepełnosprawności. Wskaźnik ten po okresie wzrostu na przestrzeni lat 2016 i 2017 ustabilizował się i wyniósł 1,35%.

Liczba pierwszorazowych orzeczeń o niepełnosprawności wydanych przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności wskazująca na trend zmniejszający została poddana szczegółowej analizie.

Orzeczenia pierwszorazowe (osoby powyżej 16 roku życia).

Analiza liczby orzeczeń pierwszorazowych w ujęciu poszczególnych stopni wskazuje na spadek liczebności w każdym ze stopni. Niezmiennie, najwięcej orzeczeń wydano o zaliczeniu do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności - 52% (8.507) ogółu orzeczeń pierwszorazowych. W tej grupie także odnotowano spadek liczebności wyrażony bezwzględną wartością – 1.126 jak i procentową: - 12%. Drugą grupę pod względem liczebności stanowiły orzeczenia o zaliczeniu do znacznego stopnia niepełnosprawności – 5,105 tj. 31% ogółu; w tym przypadku również wystąpił spadek wynoszący minus 1.515 orzeczeń tj. 23%. Niezmiennie najmniej liczną grupę stanowiły orzeczenia pierwszorazowe o lekkim stopniu niepełnosprawności – 16% ogółu tj. 2.646, w tym przypadku również nastąpiło zmniejszenie na poziomie 25% tj. 862 orzeczenia. Wykres nr 3 obrazuje sytuację.

Wykres 3 Liczba orzeczeń o niepełnosprawności wydanych po raz pierwszy przez powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia wg. stopnia niepełnosprawności.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Analizując dane w szerszym horyzoncie czasowym – obejmującym lata 2012 -2018 należy wykazać, że lata 2013-2015 charakteryzowały się wzrostem liczby pierwszorazowych orzeczeń o niepełnosprawności w przypadku każdego ze stopni. Dane z lat 2016-2018, jednoznacznie wskazują na odwrócenie tego trendu.

Wśród osób powyżej 16 roku życia po raz pierwszy ubiegających się o orzeczenie o niepełnosprawności niezmiennie przeważały kobiety – stanowiąc 52% ogółu. Analizując dane w zakresie liczby orzeczeń pierwszorazowych wynika, iż zdecydowaną większość stanowiły osoby niepracujące – 84%. Dokonując porównania z danymi za rok 2017

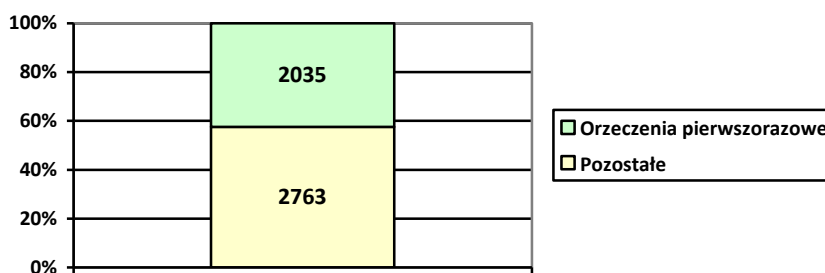
wynika, iż udział osób niepracujących, posiadających ustalone po raz pierwszy orzeczenie o niepełnosprawności na przestrzeni 2017 i 2018 r. nie uległ zmianie. Ważnym wskaźnikiem jest wiek osób ubiegających się po raz pierwszy o orzeczenie o niepełnosprawności. Dane Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności wskazują na korelację wieku i częstości orzekania o niepełnosprawności. Dominującą grupą osób ubiegających się po raz pierwszy o orzeczenie o niepełnosprawności były osoby najstarsze – powyżej 60 roku życia – stanowią oni 47% wszystkich pierwszorazowych orzeczeń. Następną pod względem liczebności grupą były osoby w przedziale wiekowym 41 – 59 lat – 36%. Najmniej liczną grupą były osoby najmłodsze - w wieku 16-26 lat, stanowili oni 7% ogółu osób po raz pierwszy orzekanych przez zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności.

Wśród ubiegających się po raz pierwszy o orzeczenie o niepełnosprawności dominowały osoby z wykształceniem zasadniczym – 25%, oraz średnim, podstawowym i gimnazjalnym - odpowiednio 24% oraz 22%.

Orzeczenia pierwszorazowe (osoby poniżej 16 roku życia).

Natomiast wśród ogólnej liczby 4.798 dzieci, które zaliczono w 2018r. do osób niepełnosprawnych, 2.035 stanowiły dzieci, którym orzeczono niepełnosprawność po raz pierwszy. Dane wskazują na 50% spadek liczby orzeczeń dla osób do 16 roku życia na przestrzeni 2017 i 2018r. Wśród dzieci, którym po raz pierwszy orzeczono niepełnosprawność w 2018r. dominowali chłopcy – 61% (tj. 1.243 osoby). Najliczniejszą grupą dzieci i młodzieży po raz pierwszy ubiegających się o orzeczenie o niepełnosprawności niezmiennie była grupa w przedziale wiekowym 8-16 lat, – 47%, następnie grupa dzieci najmłodszych – do lat 3 – 28% oraz grupa w przedziale wiekowym 4-7 lat - 25%. Należy zaznaczyć tendencję wzrostową liczby dzieci w najmłodszej grupie – po raz pierwszy ich liczba była większa niż dzieci w przedziale wiekowym 4-7 lat.

Wykres 4. Liczba wydanych orzeczeń ogółem i pierwszorazowych dla osób w wieku do 16 roku życia w 2018r.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

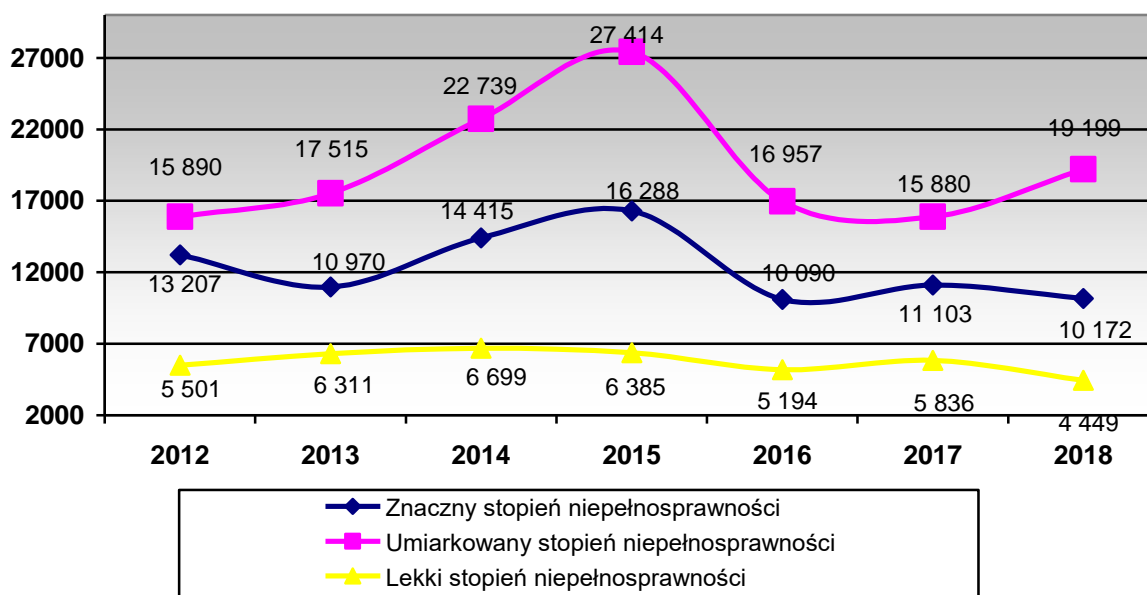
Orzeczenia wydane po raz kolejny dla osób powyżej 16 roku życia.

Prezentowane dane z zakresu wszystkich wydanych orzeczeń dla osób powyżej 16 roku życia z uwzględnieniem stopnia niepełnosprawności obejmują lata 2012 – 2018, co pozwala na obserwację dynamiki procesu.

W 2018r. podobnie jak w latach poprzednich dominującym typem orzeczeń były orzeczenia o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności – 19.199 orzeczeń, co stanowi 48% ogółu, następnie orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności – 11.103 tj. 33% ogółu. Najmniej liczną grupą orzeczeń były orzeczenia o lekkim stopniu niepełnosprawności – 5.836 tj. 19% ogółu.

Dynamikę liczby poszczególnych typów orzeczeń obrazuje wykres.

Wykres 5 Liczba orzeczeń o niepełnosprawności wydanych w latach 2012-2018 przez powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności dla osób w wieku 16 lat i więcej.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

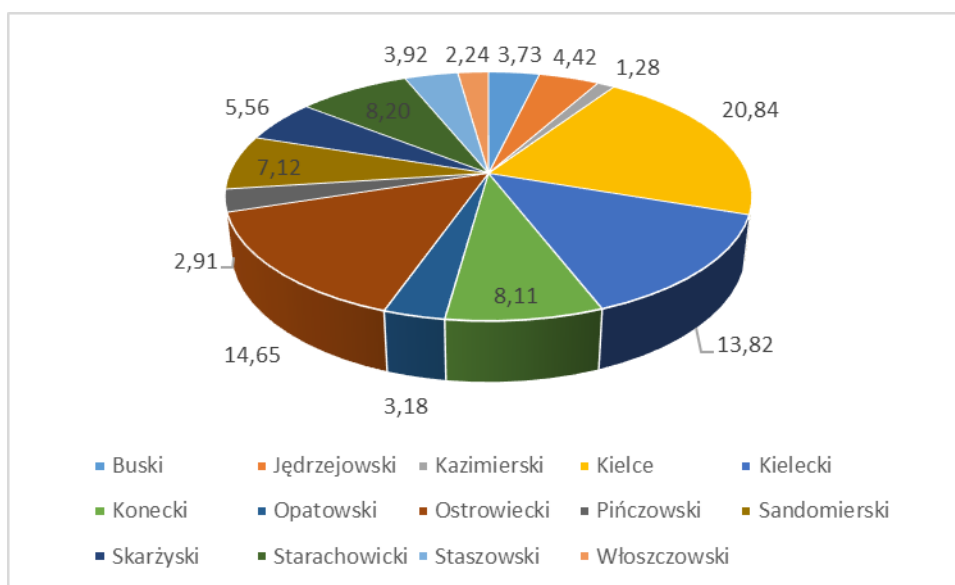
Orzeczenia wydane po raz kolejny dla osób poniżej 16 roku życia.

Analizie porównawczej poddano również orzeczenia wydane przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności dla osób przed 16 rokiem życia. Liczba orzeczeń o niepełnosprawności dla osób przed 16 rokiem życia na przestrzeni 2017 i 2018r. uległa zmniejszeniu. W roku 2018 liczba orzeczeń o zaliczeniu do osób niepełnosprawnych wydanych osobom do 16 roku życia wyniosła 4.188 i była niższa o 626 orzeczenia (tj. 13%) niż w roku 2017. Należy zauważyć, iż na przestrzeni 2017 i 2018r. zmniejszył się odsetek odmów dot. ustalenia stopnia niepełnosprawności – wyniósł on 13%

wobec 17% w roku 2017. Redukcji z 0,4% w 2017 do 0,3% w 2018r. uległ także odsetek odmów o zaliczeniu do osób niepełnosprawnych.

Ważnym wskaźnikiem obrazującym zjawisko niepełnosprawności wśród osób powyżej 16 roku życia jest analiza jego natężenia w ujęciu terytorialnym. Dane dotyczące natężenia zjawiska niepełnosprawności wskazują niezmiennie od lat, iż największy odsetek dorosłych osób z niepełnosprawnościami zamieszkiwał miasto Kielce – 20,84% oraz powiat ostrowiecki – 14,65% w dalszej kolejności uplasował się powiat kielecki – 13,82% zaś najmniejszy powiat kazimierski – 1,28% oraz włoszczowski – 2,24%. Należy zaznaczyć, iż na przestrzeni 2017 i 2018r. największy wzrost liczby dorosłych osób niepełnosprawnych odnotowano w powiecie ostrowieckim - 1,45%, zaś zmniejszenie w powiecie sandomierskim – minus 0,93%.

Wykres 6. Natężenie zjawiska niepełnosprawności wśród osób dorosłych w ujęciu powiatowym.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Natomiast w przypadku osób do 16 roku życia największy odsetek dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami zamieszkiwało miasto Kielce –22,55% (w 2017r. -19,3% oraz powiat Kielecki – 15,94% (w 2017r.- 12,24%), zaś najniższy w powiatach: kazimierskim – 1,79% (w 2017r. 1,33%) oraz włoszczowskim - 2,0% (8,75% w 2017r.) ogółu niepełnosprawnych dzieci i młodzieży. Poniższa tabela obrazuje sytuację:

Tabela 1. Orzeczone osoby niepełnosprawne do 16 roku życia wg. powiatów.

Powiat	Liczba niepełnosprawnych do 16 r.ż.	Wartość procentowa w ogóle ON w województwie
Buski	226	4,71
Jędrzejowski	389	8,11
Kazimierski	86	1,79
Kielce	1082	22,55
Kielecki	765	15,94
Konecki	153	3,19
Opatowski	224	4,67
Ostrowiecki	260	5,42
Pińczowski	158	3,29
Sandomierski	452	9,42
Skarżyski	251	5,23
Starachowicki	411	8,57
Staszowski	245	5,11
Włoszczowski	96	2,00

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Największe zmiany w zakresie liczby dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami na przestrzeni lat 2017 i 2018 odnotowano w powiecie włoszczowskim – spadek 6,75% oraz mieście Kielce – wzrost na poziomie 3,25%.

Jedną z ważniejszych cech określających zbiorowość osób niepełnosprawnych jest płeć i wiek. Tabela nr 1 przedstawia informacje o rozkładzie cechy płci w orzecznictwie osób powyżej 16 roku życia.

Tabela 2 Liczba osób legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności wg. płci w 2018r.

Płeć	Liczba bezwzględna	Udział procentowy
Mężczyźni	21.002	48,44%
Kobiety	22.359	51,56%
Razem	43.361	100%

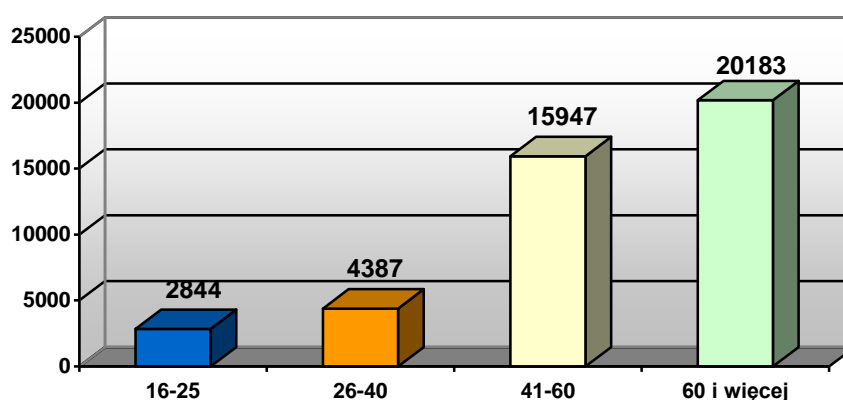
Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

W 2018r. proporcja liczby wydanych orzeczeń dla kobiet i mężczyzn nie uległa zasadniczym zmianom. Odsetek kobiet w populacji osób niepełnosprawnych nieznacznie zmalał. Kobiety stanowiły 51,56% (w 2017r. – 50,6%, w 2016r. - 51,7%) ogółu osób niepełnosprawnych orzeczonych przez Powiatowe Zespoły Województwa Świętokrzyskiego. Mężczyźni stanowili 48,44% (w 2017r. – 49,4%, w 2016r. - 48,3%) tej grupy.

W przypadku dzieci i młodzieży niepełnosprawnej różnice w liczebności poszczególnych płci są silniej uwypuklone. Proporcje w zakresie liczby orzeczeń o niepełnosprawności dziewcząt i chłopców w 2018r. nie uległy zmianom w stosunku do lat poprzednich. W 2018r. 61,5% czyli 2.953 orzeczeń dotyczyło chłopców, zaś 38,5% czyli 1.845 dziewczynek. Należy zaznaczyć, że różnice w liczebności orzeczonych chłopców i dziewcząt w roku 2018 były wyższe niż w latach poprzednich.

Z danych Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności wynika, iż częstość występowania niepełnosprawności jest silnie skorelowana z wiekiem osób – wraz z wiekiem wzrasta liczba osób niepełnosprawnych, przy czym największy wzrost – wynoszący 72% odnotowano pomiędzy kategoriami wiekowymi 26-40 a 41-59 lat. Poniższy wykres obrazuje sytuację.

Wykres nr 7 Liczba dorosłych osób niepełnosprawnych w poszczególnych kategoriach wiekowych.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

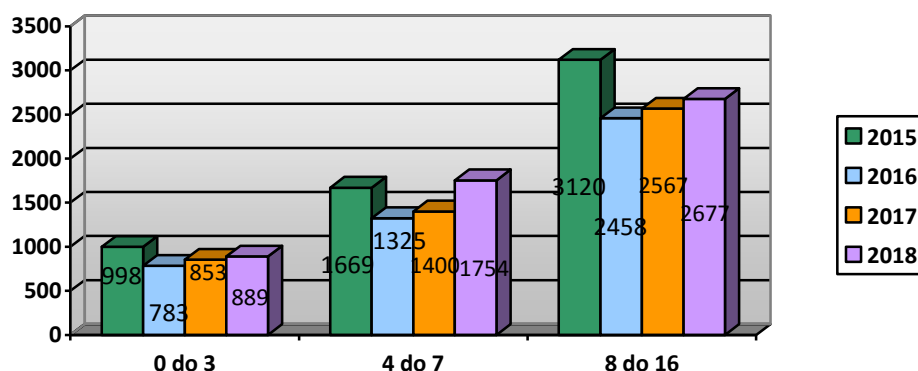
Udział osób najstarszych wśród populacji dorosłych osób z niepełnosprawnościami systematycznie rośnie – w roku 2016 wyniósł on 41,5%, w 2017 44,7%, zaś w 2018 osiągnął poziom 46,5%.

Tak silna nadreprezentacja seniorów wśród osób niepełnosprawnych związana jest z silną korelacją pomiędzy wiekiem a odsetkiem osób deklarujących poważne i stałe problemy funkcjonowania, wskazując na racjonalne przesłanki leżące u podstaw upatrywania w ostatnich fazach życia okresu wzrastającej niepełnosprawności i niesamodzielności⁵.

Należy zwrócić uwagę, że sytuacja ta pociąga za sobą wiele konsekwencji ekonomicznych i społecznych związanych z zapewnieniem najczęściej już nieaktywnym zawodowo osobom odpowiednich środków do życia i sfinansowaniem niezbędnych dla nich usług społecznych: opiekuńczych, medycznych.

W przypadku dzieci i młodzieży, podobnie jak w przypadku osób dorosłych odzwierciedlenie ma teza stanowiąca o skorelowaniu liczebności osób niepełnosprawnych i wieku. Najliczniejszą grupą niepełnosprawnych dzieci i młodzieży były osoby w przedziale wiekowym 8-16 lat – 2.677 tj. 55,7% niepełnosprawnych dzieci i młodzieży w regionie, następnie dzieci i młodzież w przedziale wiekowym 4-7 lat – 1.754 osoby tj. 25,6%, zaś najmniej liczna była grupa najmłodszych dzieci – do 3 lat – 889 osób tj. 18,5%. Wykres nr 8 obrazuje sytuację.

Wykres nr 8 Liczba osób niepełnosprawnych do 16 roku życia w poszczególnych kategoriach wieku.

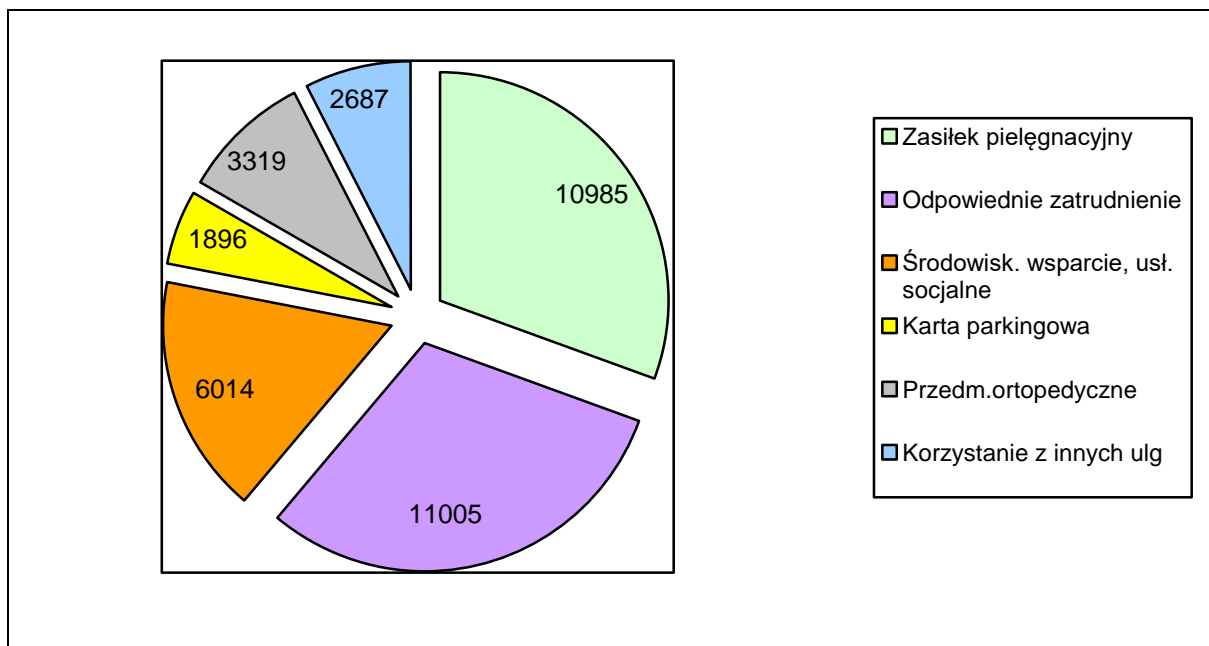

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

⁵ Szukalski P. „projekcja liczby niepełnosprawnych seniorów do 2013r. Łódź 2013

Kolejnym wskaźnikiem, który poddano analizie jest cel orzeczeń o niepełnosprawności wydawanych przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności dla osób w wieku 16 lat i więcej zamieszkałych w województwie świętokrzyskim.

Wykres nr 9 Cel orzeczeń wydawanych przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia.

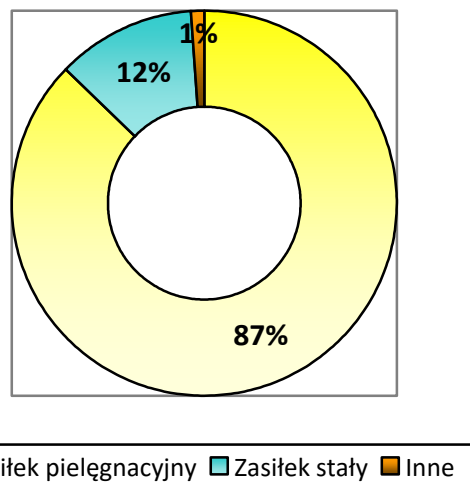

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Wykres nr 9 przedstawia korelacje pomiędzy liczbą wydanych orzeczeń osobom w wieku 16 lat i więcej, a ich celem. Ogólne tendencje na przestrzeni lat nie ulegają zmianom: najczęstszymi celami złożenia wniosków są: odpowiednie zatrudnienie – 30,6% oraz ubieganie się o zasiłek pielęgnacyjny – 30,5% ogółu. W dalszej kolejności osoby niepełnosprawne ubiegały się o korzystanie z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji oraz korzystania z usług socjalnych opiekuńczych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych – odpowiednio 16,7%.

W przypadku dzieci i młodzieży głównym celem, dla którego ustalana była niepełnosprawność był: zasiłek pielęgnacyjny – 4.216 przypadki (spadek wobec 2017r. o 1,6%) oraz zasiłek stały – 564 przypadki (wzrost wobec 2017r. o 10,7%). Wykres poniżej obrazuje sytuację.

Wykres nr 10 Cel orzeczeń wydawanych przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności dla osób do 16 roku życia.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

3.3. Orzekanie o niepełnosprawności: Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Orzecznictwo do celów rentowych opiera się na dwóch niezależnych systemach, prowadzone jest przez dwie instytucje: Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

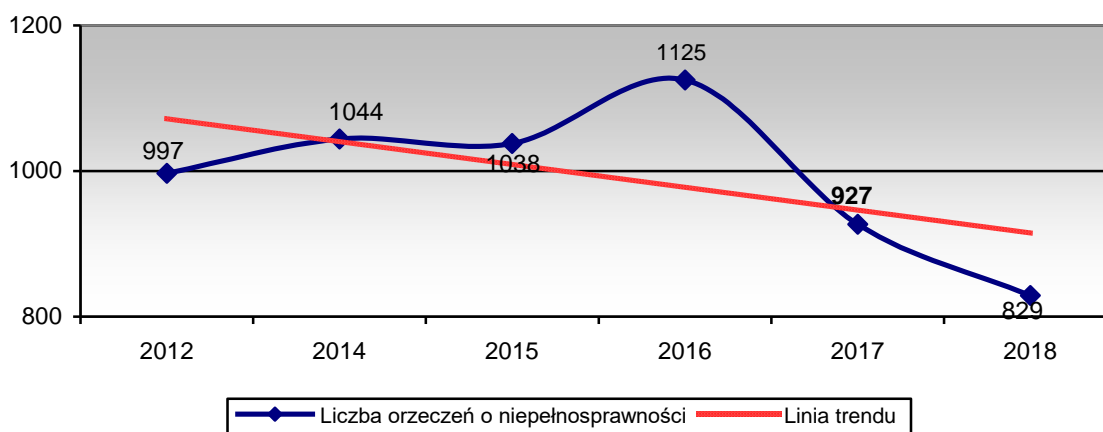
Do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych należy m.in. orzekanie w celu ustalania uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych i innych świadczeń wypłacanych przez ZUS, do których prawo zależy od stwierdzenia niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji. Podstawowym zadaniem lekarzy orzeczników jest ustalenie istnienia niezdolności do pracy, a w przypadku jej stwierdzenia, stopnia, na podstawie faktycznego naruszenia sprawności organizmu. Lekarz orzecznik kwalifikuje osobę jako:

- niezdolną do samodzielnej egzystencji,
- całkowicie niezdolną do pracy i samodzielnej egzystencji,
- całkowicie niezdolną do pracy,
- częściowo niezdolną do pracy.

W roku 2018 spośród ogólnej liczby orzeczeń wydanych przez lekarzy orzeczników w regionie wynoszącej blisko 40 tys. zaledwie 2% ogółu tj. 829 stanowiły orzeczenia wydane po raz pierwszy. Z danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wynika, iż na przestrzeni 2017 i 2018r. liczba pierwszorazowych orzeczeń spadła o 11,5%.

Z analizy przestrzennego zróżnicowania orzeczeń pierwszorazowych z ustalonym stopniem niezdolności do pracy wydanych w 2018 r. w kraju wynika, że najczęściej wydano ich w województwach: mazowieckim - 14,5% oraz śląskim - 14,3%, zaś najmniej w województwach: opolskim – 1,4%, podlaskim - 1,5% oraz świętokrzyskim - 2,1% co plasuje nasz region na 13 miejscu w kraju.

Wykres 11. Liczba wydanych orzeczeń pierwszorazowych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w latach 2012 – 2018.

Źródło: Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

W roku 2018 Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydał 829 orzeczeń pierwszorazowych o niezdolności do pracy, większość dotyczyła mężczyzn – 568 , zaś kobiet 239. Dane świadczą o tendencji spadkowej na przestrzeni lat 2017-2018 zarówno w przypadku kobiet i mężczyzn odpowiednio o 16,5% oraz 11,4%.

Liczba pierwszorazowych orzeczeń o niezdolności do pracy wydanych przez ZUS podobnie jak w przypadku innych instytucji orzekających, jest silnie skorelowana z wiekiem – ich liczba wzrasta z wiekiem.

Tabela nr 3 Liczba wydanych orzeczeń pierwszorazowych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach wg. wieku i płci osób.

	Wiek osób w latach										
	Mniej niż 19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65 i więcej
Mężczyźni	0	4	15	14	24	30	35	78	154	211	3
Kobiety	0	0	6	16	16	30	41	47	77	6	0
RAZEM	0	4	21	30	50	60	71	125	231	217	3

Źródło: Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

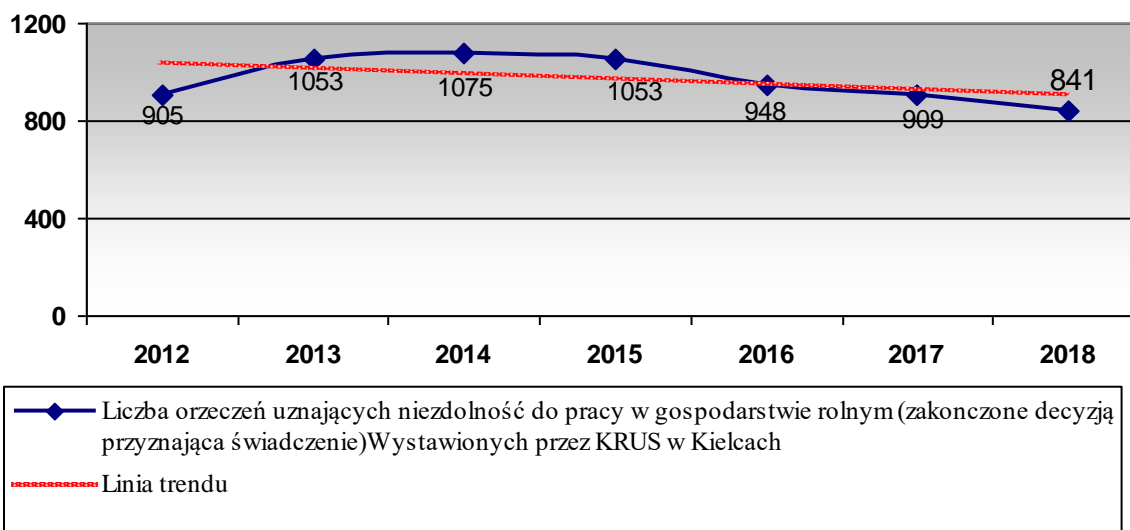
Największą liczbę wydanych przez ZUS orzeczeń odnotowano w grupie: 55-59 (27,8% ogółu) lat oraz 60-64 lata (26,1% ogółu). W roku 2018 u osób poniżej 19 roku życia nie orzeczono niezdolność do pracy.

3.4. Orzekanie o niepełnosprawności: Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego realizuje zadania w zakresie orzecznictwa lekarskiego z mocy art. 46 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników i Rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 31 grudnia 2004 r. w sprawie orzecznictwa lekarskiego w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Na terenie kraju zostało powołanych 16 oddziałów terenowych KRUS obejmujących swoim działaniem obszar poszczególnych województw. Na podstawie danych pozyskanych z Oddziału Regionalnego w Kielcach Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego ogólna liczba orzeczeń wydanych przez lekarzy orzeczników w roku 2018 wyniosła 841 orzeczenia i była niższa o 68 niż w roku 2017. Odnosząc się do danych z szerszej perspektywy czasowej należy zaznaczyć, że po okresie obejmującym lata 2012-2014, w którym nastąpił wzrost liczby orzeczeń, lata 2014 - 2018 wyróżniają się systematycznym spadkiem liczby orzeczeń. Wykres nr 12 obrazuje sytuację.

Wykres 12 Liczba orzeczeń wydanych przez Oddział Regionalny KRUS dla mieszkańców województwa świętokrzyskiego.

Źródło: KRUS Oddział Regionalny w Kielcach.

3.5. Przyczyny powstawania niepełnosprawności.

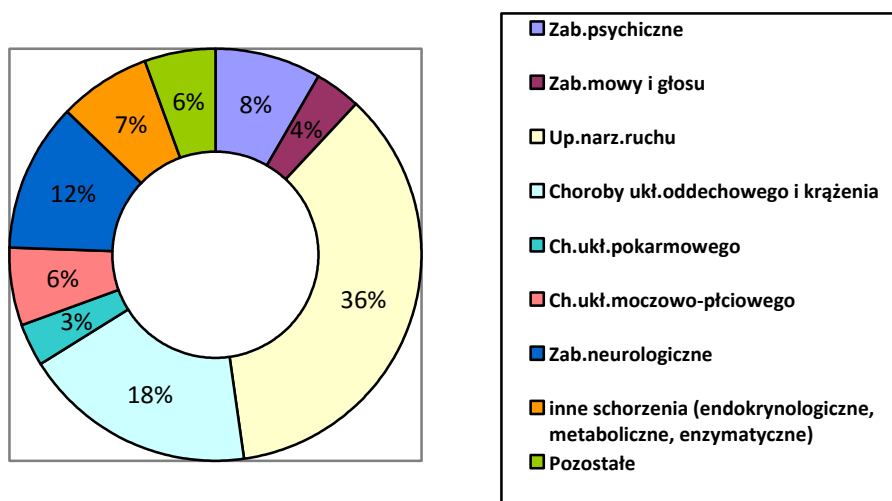
Do głównych przyczyn niepełnosprawności zaliczamy: wady wrodzone, choroby przewlekłe oraz przyczyny nagłe – wypadki, urazy, zatrucia. Główny podział niepełnosprawności obejmuje niepełnosprawność: psychiczną i fizyczną, z czego niepełnosprawność fizyczna najczęściej związana jest z wadami wrodzonymi. Pojęciem osoby niepełnosprawnej ze względu na dysfunkcję narządu ruchu określamy osoby o ograniczonej sprawności kończyn dolnych, górnych lub kręgosłupa.

Na ubytki motoryczne składają się: uszkodzenia i braki w anatomicznej strukturze narządu, zaburzenia czynności motorycznych oraz deformacja narządu ruchu. Niepełnosprawność fizyczna to przede wszystkim bariera ruchowa.

Analizie przyczyn występowania niepełnosprawności poddano dane instytucji orzekających: Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Generalnie należy stwierdzić, że przyczyny powstawania niepełnosprawności od lat nie ulegają zasadniczym zmianom. Wśród najczęstszych przyczyn orzekania o niepełnosprawności przez Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności należy zaliczyć upośledzenie narządu ruchu – 35,8% oraz choroby układu oddechowego i krążenia – 18,3%. Trzecią przyczyną powstawania niepełnosprawności były zaburzenia neurologiczne – blisko 12%.

Wykres nr 13. Przyczyny niepełnosprawności osób dorosłych wg. danych Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

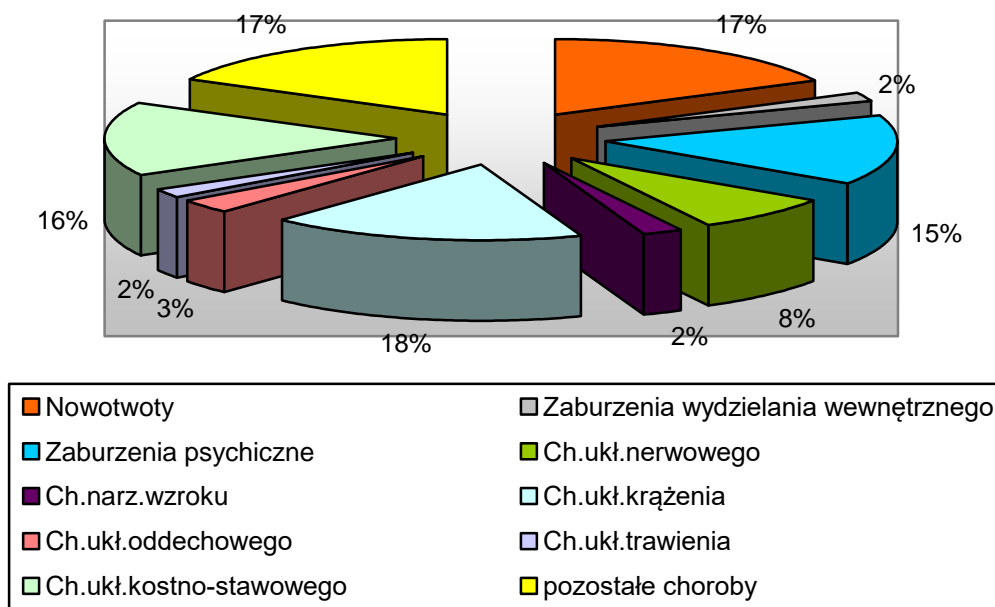

Źródło: Wojewódzki Zespół Ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Wśród dzieci i młodzieży w 2018r. dominujące przyczyny powstawania niepełnosprawności pozostały niezmiennie w stosunku do lat ubiegłych, należały do nich: choroby układu oddechowego i krążenia – stanowiły 26% ogółu przyczyn powstawania niepełnosprawności. Drugą najczęstszą przyczynę stanowiły całościowe zaburzenia rozwojowe, w tym autyzm.

Wśród przyczyn powstawania niezdolności do pracy, ustalanych przez lekarzy orzeczników ZUS w 2018r. do najczęstszych należały nowotwory – 17%, choroby układu krążenia –18%, choroby układu kostno - stawowego – 16% oraz zaburzenia psychiczne i zachowania -15% . Poniższy wykres przedstawia sytuację.

Wykres nr 14 Orzeczenia pierwszorazowe wydane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach w 2018r. wg przyczyn niepełnosprawności.

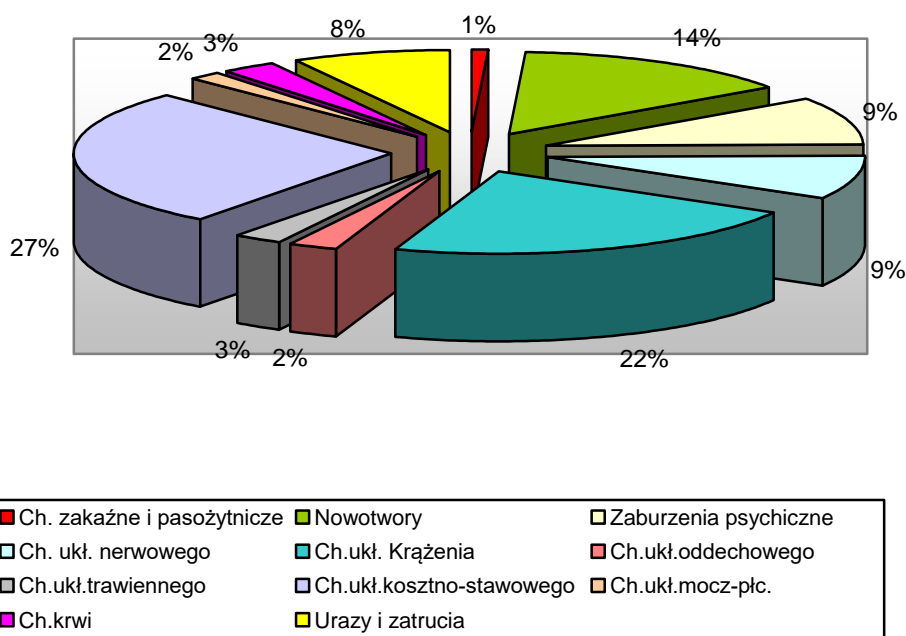
Źródło: Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Dokonując porównania z danymi za rok 2017 wynika, iż nie nastąpiły zmiany w zakresie procentowego udziału poszczególnych schorzeń stanowiących przyczyny orzekania o niezdolności do pracy. Natomiast uwzględniając wartości bezwzględne należy jednoznacznie stwierdzić, że nastąpiła poprawa sytuacji – szczególnie w zakresie liczby orzeczeń dotyczących zachorowań na nowotwory liczba uległa redukcji ze 171 w 2017 do 144 w roku 2018 oraz wydanych ze względu na choroby układu nerwowego – 91 do 64.

Dokonując szczegółowej analizy liczby orzeczeń wydanych przez lekarzy rzeczoznawców KRUS wg. grup chorobowych wynika, że niezmiennie najczęstszą przyczynę orzekania stanowią choroby układu kostno – stawowego – 224 orzeczeń tj. 27%

ogółu, choroby układu krążenia – 181 orzeczeń – tj. 22% oraz nowotwory – 119 orzeczeń tj. 14%. Na przestrzeni lat 2017-2018 zmalała o 2,9% liczba chorób układu kostno stawowego, o 1,1% liczba chorób układu krążenia oraz 1,7% nowotworów jako głównych przyczyn orzekania niepełnosprawności. Niemniej największe różnice wystąpiły w przypadku zaburzeń psychicznych – spadek na poziomie 23,5% oraz chorób układu oddechowego -38,4%.

Wykres nr 15 Orzeczenia wydane przez Oddział Regionalny KRUS w Kielcach w 2018r. wg przyczyn niepełnosprawności.

Źródło: Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego – Oddział Kielce.

IV. Wsparcie inkluzji i funkcjonowania osób niepełnosprawnych.

Inkluzja społeczna jest złożonym procesem stwarzającym osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym możliwości uzyskania szans i zasobów niezbędnych do pełnego uczestnictwa w życiu ekonomicznym, społecznym, kulturalnym, jak również poziomu życia traktowanego jako standard w danym społeczeństwie.

W Polsce system wsparcia osób niepełnosprawnych oparty jest o budowę wielosektorową i wieloszczeblową. Z jednej strony swoim zakresem działania obejmuje praktycznie wszystkie sfery życia osób niepełnosprawnych, co powinno gwarantować skutecznym zaspokojeniem potrzeb tej grupy osób i zapewniać ich prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie, z drugiej zaś istnieją liczne bariery, zarówno natury

psychologicznej jak i technicznej, kulturowej, osobowościowej, światopoglądowej wpływające na aktywność osób z niepełnosprawnościami.

System wsparcia tworzą instytucje publiczne zaangażowane we wspieranie osób niepełnosprawnych, można podzielić według kryterium pełnionych funkcji następująco:

- instytucje opieki zdrowotnej i rehabilitacji medycznej;
- instytucje zabezpieczenia społecznego w zakresie orzecznictwa;
- instytucje opieki i pomocy społecznej;
- instytucje aktywizacji zawodowej,
- instytucje rynku pracy;
- instytucje odpowiedzialne za likwidację barier w przestrzeni publicznej;
- instytucje oświatowe.⁶

Niemniej jednak to właśnie rodzina stanowi najważniejsze oraz najbardziej skuteczne źródło wzajemnego wsparcia, wynika to z faktu, że jej członkowie przebywają blisko siebie, dążą do współdziałania i rozwiązywania problemów w miarę ich powstawania. Nie oznacza to jednocześnie, że wsparcie w takim wymiarze jest wystarczające.

Obraz tego układu należy uzupełnić o działania podejmowane przez organizacje trzeciego sektora, będącego partnerami współtworzącymi regulacje prawne i wpływających w drodze konsultacji na proces legislacji.

Głównym celem systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami, który stanowi część szerszego systemu pomocy społecznej jest ułatwianie osobom z niepełnosprawnościami korzystanie z rehabilitacji, stworzenie warunków dla jej prowadzenia i sprawowanie właściwej opieki w przypadku niezdolności do pracy. Tego typu świadczenia i usługi, realizowane są przez placówki pomocy społecznej oraz przez wyspecjalizowanych pracowników socjalnych.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych realizację części zadań deleguje na samorządy terytorialne – powiatowe i województw.

4.1. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez samorządy gminne.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej (...) nie nakłada bezpośrednio na samorządy gminne zadań związanych z rehabilitacją osób z niepełnosprawnościami.

---

⁶ B. Gąciarz, P.Kubicki, S.Rudnicki „Polscy niepełnosprawni”, Kraków 2014r.

Ośrodki Pomocy Społecznej, których na terenie województwa funkcjonuje 102 odpowiedzialne są za wypłacanie świadczeń pieniężnych, pracę socjalną i dostarczanie usług. m.in. opiekuńczych, pielęgnacyjnych, interwencji kryzysowej. Z katalogu świadczeń pomocy społecznej niepełnosprawni klienci mogą otrzymywać pomoc pieniężną, rzeczową i usługową.

Niezmiennie niepełnosprawność stanowi jeden z najczęstszych powodów udzielania pomocy przez ośrodki pomocy społecznej – z tego tytułu pomoc została udzielona: 15.903 rodzinom (28.494 osobom w rodzinach), co wskazuje na 19% zmniejszenie liczby rodzin oraz 26% liczby osób w rodzinach w stosunku do 2017r. Należy zaznaczyć, że tak dużych zmian nie notowano w latach poprzednich. Pomoc świadczona osobom niepełnosprawnym w zakresie ustawy o pomocy społecznej obejmuje m.in.:

- usługi opiekuńcze polegające na pomocy w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych – usługami opiekuńczymi objęto: 4.226 osoby, wydatkowana kwota wyniosła: 35.777.711 zł.
- zasiłek stały - tego typu pomocą objętych było: 9.373 osoby, zaś wydatkowana kwota wyniosła: 48.523.058 zł.

Wśród form pomocy świadczonej osobom niepełnosprawnym w zakresie ustawy o świadczeniach rodzinnych zaliczamy świadczenia opiekuńcze w tym:

- świadczenie pielęgnacyjne, przyznawane z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym: świadczeniem wypłacono 57.508 świadczeń – kwota wydatkowana to: 84.563.671 zł.
- zasiłek pielęgnacyjny, przyznawany w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osobie w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji - świadczeniem objęto: 526.096 osób – kwota wydatkowana to: 82.933.189 zł⁷.

Należy zaznaczyć, iż w przypadku świadczeń pielęgnacyjnych na przestrzeni 2017 i 2018r. w regionie odnotowano 10% zwiększenie kwoty wypłaconych świadczeń przy 5% wzroście liczby świadczeń, natomiast kwota zasiłku pielęgnacyjnego uległa 1,5% zwiększeniu, przy jednoczesnym 2% zmniejszeniu liczby świadczeń.

Jednym z kluczowych narzędzi pracy socjalnej jest **kontrakt socjalny**. W 2018 roku w odniesieniu do 2017 roku odnotowano istotne zmniejszenie liczby zawartych

---

⁷ Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2018r. Kielce 2019.

kontraktów socjalnych oraz osób nimi objętych. W zakresie liczby zawartych kontraktów odnotowano 33% spadek, natomiast w zakresie osób objętych tą formą świadczenia – spadek 30%.

Istotnym narzędziem wyznaczającym i koordynującym działania mające na celu przywrócenie osób z niepełnosprawnościami społeczeństwu są gminne programy działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Analizie poddano aktywność samorządów gminnych w tym zakresie. Z dokonanej analizy wynika, liczba gmin posiadających opracowane programy nie uległa zmianie i wyniosła 3: Zawichost, Solec Zdrój oraz Morawica. Koniecznym jest podejmowanie działań mających na celu aktywizację samorządów gminnych redukujących deficyty w tym obszarze.

Kolejnym wskaźnikiem przyjętym do oceny realizacji programu jest liczba obiektów użyteczności publicznej podległych gminom dostępnych dla osób niepełnosprawnych tj. pozbawionych barier architektonicznych. Z zebranych danych wynika, że na terenie województwa w 44 budynkach użyteczności publicznej, podległych gminom nie zostały zlikwidowane bariery architektoniczne. Natomiast prace modernizacyjne dostosowujące do potrzeb osób niepełnosprawnych przeprowadzono w 300 budynkach.

Do najważniejszych lecz nie wykorzystywanych przez samorządy gminne regionu świętokrzyskiego instrumentów przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, aktywizacji oraz wyrównywania poziomu życia mieszkańców regionu świętokrzyskiego należą fundusze strukturalne. Ze zgromadzonych danych wynika, iż w 2018r. zaledwie 7 gmin (wobec 3 w roku 2017) z terenu województwa pozyskało wsparcie finansowe ze środków funduszy europejskich na działania na rzecz osób niepełnosprawnych. Łącznie gminy otrzymały z funduszy europejskich kwotę: 9.502.511zł przy zaangażowaniu własnych środków w wysokości: 2.383.744zł.

4.2. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez samorządy powiatowe.

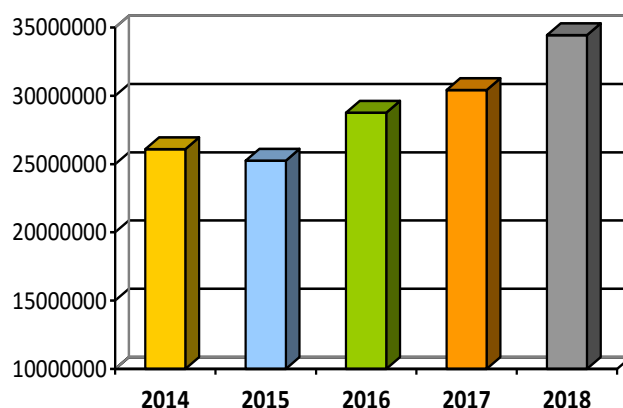
Szeroki wachlarz zadań na rzecz osób niepełnosprawnych wykonują samorządy powiatowe, należą do niego m.in. zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane w oparciu o środki finansowe Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych jak i zadania mające na celu szeroko rozumianą integrację i inkluzję, a także edukację niepełnosprawnych.

Z danych ankietowych wynika, iż powiaty regionu świętokrzyskiego realizowały zadania z zakresu rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Należą do nich dofinansowanie do:

- uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
- sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych,
- zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze,
- likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, dla indywidualnych odbiorców
- kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej.

Na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej samorządy powiatowe z puli otrzymanych na podstawie algorytmu środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych zaplanowały kwotę: 34.457.227zł z czego wydatkowano 99,9% tj. 34.435.888 zł. Dokonując porównania z poziomem wydatkowania środków PFRON na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych w latach wcześniejszych wynika, iż powiaty rokrocznie wydatkują więcej środków finansowych. Na przestrzeni 2017 i 2018 odnotowano wzrost na poziomie 12%.

Wykres 16 Wykorzystanie środków PFRON przez samorządy powiatowe na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej w 2014 - 2018r.

Źródło: Opracowanie własne.

Do najpopularniejszych form korzystania z rehabilitacji społecznej w 2018r. należy zaliczyć dofinansowanie zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych. Dofinansowanie otrzymało: 5.174 osób na łączną kwotę: 4.800.539 zł. Dokonując

zestawienia pomiędzy 2017 i 2018r., odnotowano wzrost zarówno w zakresie liczby osób, które otrzymały dofinansowanie jak i kwoty przeznaczonej na realizację tego zadania odpowiednio o 17% i 2,5%. Istotnym wskaźnikiem obrazującym potrzeby w powyższym zakresie jest liczba złożonych i zrealizowanych wniosków – wskaźnik wyniósł 0,74 co stanowiło wartość wyższą niż w roku 2017. Wskaźnik, pomimo wzrostu wskazuje na duże, niezaspokojone potrzeby w tym zakresie.

Udział w turnusach rehabilitacyjnych stanowi jedną z najatrakcyjniejszych form rehabilitacji społecznej. W 2018r. na zadanie to została rozdysponowana kwota o 4% wyższa niż w 2017r. –2.426.781zł, zaś dofinansowanie otrzymało 2.115 osób wobec 1.980 w roku 2017. W przypadku realizacji zadania zapotrzebowanie było znacznie wyższe niż możliwości finansowe samorządów. Wskaźnik złożonych do zrealizowanych wniosków wzrósł wobec roku 2017 i wyniósł, 0,46.

Na zadanie: dofinansowanie do likwidacji barier architektonicznych w komunikowaniu się w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych w roku 2018r. powiaty wykorzystały kwotę: **1.572.709 zł**, co stanowiło wartość zbliżoną do kwoty rozdysponowanej w roku 2017. Dofinansowanie otrzymało 473 osoby wobec 374 w **2017r.** Należy zaznaczyć, iż wskaźnik złożonych do zrealizowanych wniosków wzrósł blisko dwukrotnie i wyniósł 0,45.

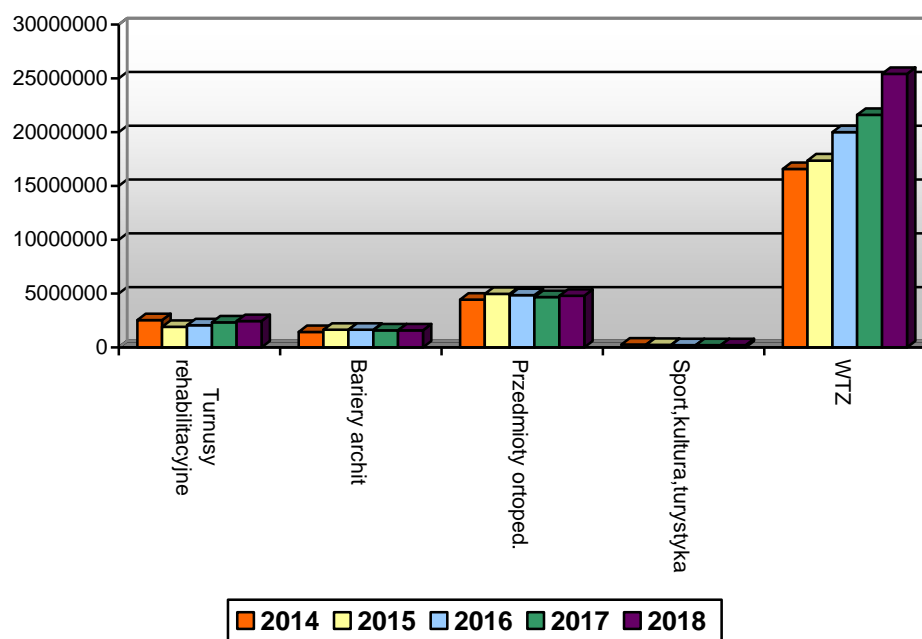
Formą rehabilitacji dla osób niepełnosprawnych, które ukończyły 16 rok życia zawierającą elementy rehabilitacji społecznej i zawodowej są Warsztaty Terapii Zajęciowej. Na funkcjonowanie WTZ rokrocznie są wydatkowane przez samorzady powiatowe najwyższe kwoty środków PFRON. W 2018 roku w województwie świętokrzyskim funkcjonowały **32** warsztaty terapii zajęciowej, **5** z nich prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego, a **27** przez inne podmioty⁸. Dane ankietowe wskazują na kontynuację zwiększenia liczby uczestników WTZ – z 1.299 w 2016r. do 1.486 w roku 2017 oraz 1.543 w roku 2018. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania świętokrzyskich WTZ wzrósł o 17% i wyniósł: 25.415.682 zł.

Zestawienie w wykresie poniżej obrazuje poziom wydatkowania środków PFRON przez powiaty na realizację zadań w latach 2015-2018.

---

⁸ Ocena zasobów pomocy społecznej za 2017r. ROPS 2018.

Wykres nr 17 Wykorzystanie środków PFRON w latach 2015-2018 przez samorzady powiatowe na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Istotnym elementem prowadzonej polityki rozwoju jest programowanie strategiczne w poszczególnych obszarach działań samorządów. Na samorządach powiatowych spoczywa obowiązek ustawy realizacji wielu strategicznych dokumentów branżowych. Jeden z nich stanowią powiatowe programy działań na rzecz osób niepełnosprawnych których realizacja określona została w art. 35a ust.1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Dokonana w tym obszarze analiza wskazuje, iż z 1 do 3 wzrosła liczba powiatów nie dysponujących aktualnym programem działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Należały do nich powiaty: skarżyski, sandomierski i ostrowiecki. Do przykładowych działań w ramach programów należały: kształtowanie i rozwijanie świadomości społecznej w zakresie dostrzegania i rozumienia problemów osób niepełnosprawnych, organizowanie spotkań integracyjnych i zawodów sportowych dla mieszkańców DPS, ŚDS i WTZ, likwidacja barier funkcjonalnych. W ramach podejmowanych inicjatyw powiaty prowadziły także kampanie informacyjne mające na celu pobudzenie zawodowej aktywności osób z niepełnosprawnościami oraz poszerzenie świadomości pracodawców. Na realizację programów w 2018r. samorzady przeznaczyły kwotę: 7.748.060 zł.

Kampanie to ważna forma komunikowania publicznego wykorzystywana w tzw. marketingu społecznym. Dlatego też kampanie edukacyjne mające na celu dotarcie do

całego społeczeństwa lub do pewnych grup odbiorców stanowią ważne narzędzie w kreowaniu i promowaniu wizerunku osób z niepełnosprawnościami. Rok 2018 stanowił kontynuację tendencji spadkowej w zakresie liczby powiatów podejmujących tego typu inicjatywy. Na przestrzeni lat 2017 - 2018 z 4 do 3 zmalała liczba samorządów powiatowych prowadzących kampanie promujące pozytywny wizerunek osób z niepełnosprawnościami. Należały do nich powiaty: kazimierski, opatowski i włoszczowski. Do najczęstszych inicjatyw zaliczyć można: organizację przeglądów artystycznych, wystaw i kiermaszy twórczości osób z niepełnosprawnościami, organizowanie turniejów sportowych, spotkań integracyjnych, koncertów, festiwali muzycznych.

Bezsprzecznie niepełnosprawność należy do szeregu czynników powodujących zwiększenie narażenia na stosowanie przemocy, osoby niepełnosprawne są grupą w wysokim stopniu narażoną na dyskryminację, poniżające traktowanie oraz przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec osób niepełnosprawnych realizowane jest najczęściej w trzech płaszczyznach: działań interwencyjnych, terapeutyczno-leczniczych oraz profilaktyki, do których zalicza się kampanie i stanowią najlepszy sposób ochrony przed krzywdzeniem. Z przeprowadzonej analizy wynika, iż nie jest to problemem marginalnym, choć często marginalizowanym. Dlatego też poddano analizie informacje nt. działań podejmowanych przez samorządy powiatowe w zakresie przeciwdziałania stosowania przemocy wobec osób z niepełnosprawnościami.

Z zebranych danych wynika, iż w stosunku do 2017r. o nie zmieniła się liczba powiatów organizujących kampanie przeciwko stosowaniu przemocy wobec osób z niepełnosprawnościami. Należały do nich powiaty: jędrzejowski, kazimierski, konecki i opatowski. Do podejmowanych działań należały: organizowanie poradnictwa prawnego, psychologicznego, terapii, spotkań z przedstawicielami Policji, Straży Miejskiej o charakterze informacyjnym, organizacja konferencji i prelekcji.

Aktywność fizyczna i sport w procesie rehabilitacji osób niepełnosprawnych. odgrywa istotną rolę: wpływa na integrację z innymi ludźmi, pełni funkcję terapeutyczną, pomaga podnieść samoocenę i wzmocnić poczucie własnej wartości, co jest szczególnie ważne w przypadku osób niepełnosprawnych, które często są wykluczone. Dlatego kolejnym wskaźnikiem poddanym analizie była działalność powiatów w zakresie prowadzenia kampanii informacyjnych i promujących: sport, turystykę oraz działalność kulturalno - oświatową osób niepełnosprawnych. Z nadesłanych ankiet wynika, iż tego typu działania realizowane były w powiatach: kazimierskim, opatowskim, pińczowskim,

włoszczowskim i mieście Kielce. W ramach inicjatyw organizowane były: zawody, olimpiady, spartakiady, festiwale, wycieczki rekreacyjno - terapeutyczne dla osób niepełnosprawnych – uczestników placówek. Wysokość środków wydatkowanych na realizację zadań powiaty określiły na 18.558 zł.

Szereg inicjatyw na rzecz osób z niepełnosprawnościami przeprowadzanych jest dzięki finansowaniu ze środków unii europejskiej. Liczba powiatów, które realizowały projekty w powyższym obszarze nie uległa zmianie i wyniosła 4, były to powiaty: buski, kielecki, opatowski oraz staszowski. Zwiększeniu uległa kwota pozyskanych środków. Łączna kwota na realizację projektów w 2018r. wyniosła 5.392.862 zł w tym: 5.096.968 zł (94%) stanowiły środki unijne.

4.3. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez samorząd województwa.

Charakter zadań realizowanych ze środków PFRON na rzecz osób niepełnosprawnych przez samorząd województwa różni się od zadań realizowanych na poziomie gminy i powiatu. Zadania nie dotyczą bezpośrednio indywidualnych osób lecz instytucji, organizacji pozarządowych, stowarzyszeń i fundacji działających na ich rzecz; związane są bardziej ze wspieraniem działalności gmin i powiatów z zakresu pomocy społecznej.

Do zadań z zakresu rehabilitacji osób niepełnosprawnych realizowanych przez samorząd województwa należy:

- dofinansowanie robót budowlanych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane, dotyczących obiektów służących rehabilitacji w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów.
- dofinansowanie realizacji zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym /w trybie art. 36 ust. 2 i 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych/ .
- dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej.

W niniejszym rozdziale uwaga zostanie skupiona na zadaniach samorządu województwa realizowanych w oparciu o środki PFRON w zakresie rehabilitacji społecznej – zadanie polegające na dofinansowaniu zakładów aktywności zawodowej będących podmiotami, których rolą jest przede wszystkim rehabilitacja zawodowa,

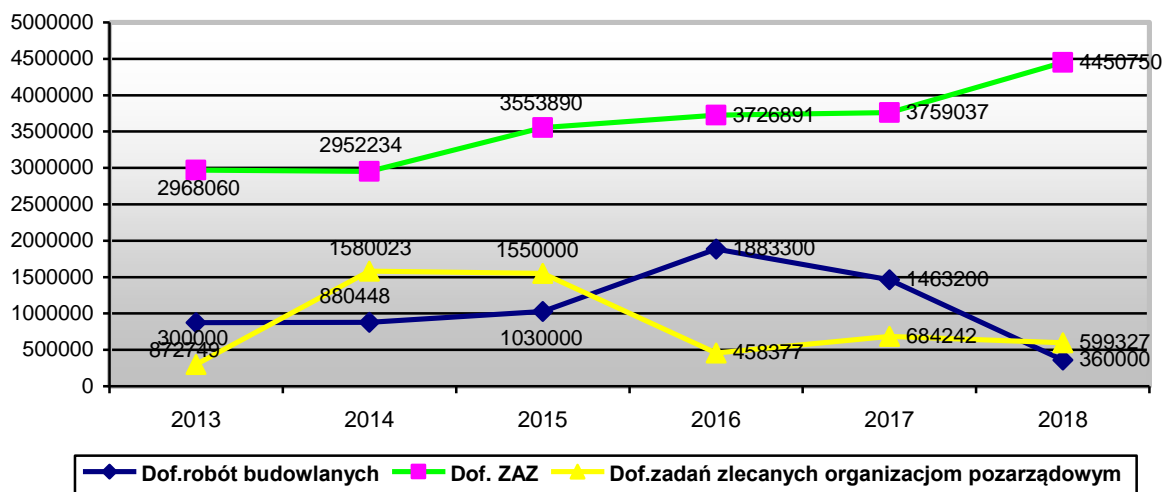
a w dalszej kolejności społeczna i lecznicza omówione zostanie w rozdziale dotyczącym podnoszenia poziomu aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

W 2018r. na dofinansowanie robót budowlanych została zaplanowana kwota: 572.700 zł, natomiast ostatecznie zrealizowano jedną umowę z wnioskodawcą na kwotę 360.000 zł. Łącznie podpisane zostały 2 umowy - z jednym z wnioskodawców tj. Domem Pomocy Społecznej w Sandomierzu umowa została rozwiązana z powodu nie wyłonienia w przetargu wykonawcy.

Na wsparcie zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym w roku 2018, w ramach przeprowadzonych konkursów ofert oraz w trybie z pominięciem otwartego konkursu ofert na realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, określonych w uchwałach Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego wydatkowano w ramach **60 umów kwotę: 599.327 zł.**

Wykres nr 17 prezentuje poziom wydatkowania środków PFRON na zadania przez samorząd województwa w latach 2013-2018.

Wykres nr 18 Wykorzystanie środków PFRON na poszczególne zadania przez samorząd województwa w latach 2012 – 2018.

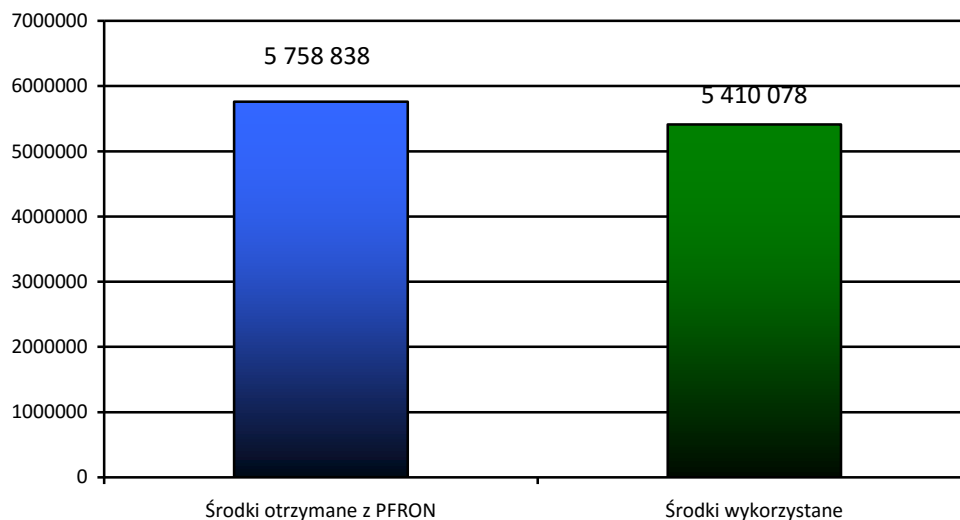
Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Wysokość środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2018r była o 9% niższa do środków otrzymanych w roku 2017.

Największe różnice w wysokości zaangażowanych środków odnotowano w przypadku zadania: dofinansowanie robót budowlanych – czterokrotny spadek, zaś wzrost w realizacji polegającego na tworzeniu i działaniu ZAZ – wzrost na poziomie 25%.

Środki PFRON, które otrzymał Samorząd Województwa w 2017 roku zostały wykorzystane w 93,94%.

Wykres 19 Wykorzystanie środków PFRON na zadania przez samorząd województwa w 2018.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

4.4. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez Oddział Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych realizuje programy rehabilitacyjne, pozamedyczne, na rzecz osób niepełnosprawnych, a także zleca badania, ekspertyzy i analizy. W rozdziale tym analizie poddane zostały działania Oddziału Świętokrzyskiego PFRON z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych. Zadania związane z rehabilitacją zawodową zostały omówione w dalszej części Raportu – w rozdziale dotyczącym podnoszenia poziomu aktywności zawodowej oraz polityki równych szans osób niepełnosprawnych na rynku pracy.

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych jest realizatorem programów skierowanych głównie do indywidualnych osób niepełnosprawnych:

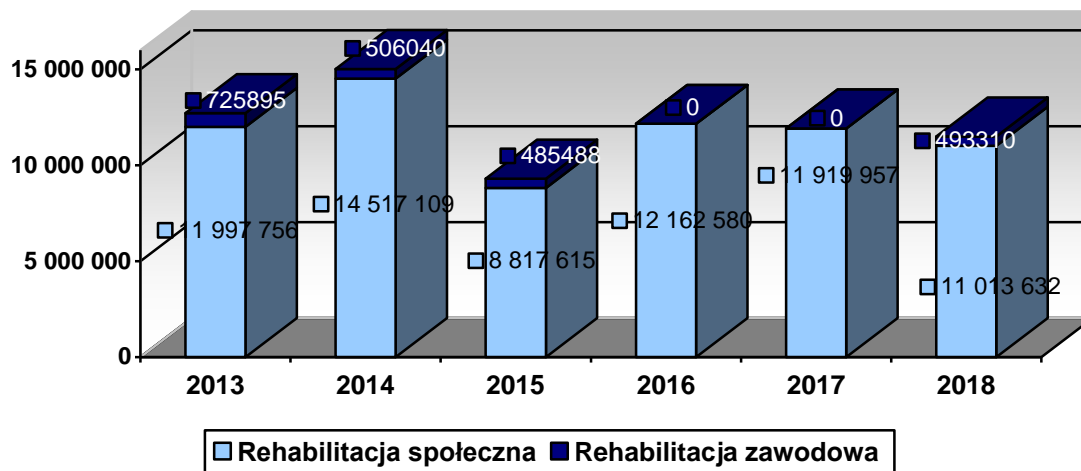
- dofinansowanie działań prowadzonych przez organizacje pozarządowe w zakresie rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych.
- dofinansowanie kursów języka migowego dla indywidualnych osób mających problemy ze słuchem lub osób mających bezpośredni kontakt z osobą niesłyszącą.

- program „Wyrównywanie różnic między regionami” – wyrównanie szans osób niepełnosprawnych zamieszkujących regiony słabo rozwinięte i społecznie w dostępie do rehabilitacji zawodowej i społecznej – dofinansowanie do likwidacji barier architektonicznych, transportowych, wkładu własnego do projektów realizowanych ze środków unijnych.
- program „Aktywny Samorząd” -dofinansowanie likwidacji barier transportowych i w komunikowaniu się umożliwiające uczestnictwo beneficjentów w aktywności społecznej oraz umożliwienie im pełnienia różnych ról społecznych.
- Program „Stabilne zatrudnienie” – dofinansowanie kosztów adaptacji i wyposażenia nowych stanowisk pracy w administracji i służbie publicznej dla beneficjentów ostatecznych, odpowiednio do potrzeb wynikających z niepełnosprawności oraz charakteru zatrudnienia, kosztów szkoleń pracowników.

Zadania realizowane w każdym z wymienionych programów koncentrowały się na kształceniu, szkoleniu osób niepełnosprawnych, szeroko rozumianej inkluzji społecznej oraz doradztwie. Ponadto realizacja w/w zadań ma na celu zmianę postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych, w tym w środowisku ich pracy.

Dane za rok 2018 wskazują na nieznaczne zmniejszenie wydatków na zadania realizowane przez Oddział Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Na realizację w/w zadań w 2018r. Oddział Świętokrzyski PFRON przeznaczył łącznie kwotę: 11.506.942 zł tj. 413.015 zł mniej niż przed rokiem.

Wykres 20 Wydatkowanie środków przez Oddział Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w latach 2013 -2018.

Źródło: Oddział Świętokrzyski PFRON.

Tabela 4 Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji społecznej przez Oddział Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Nazwa zadania	Wydatkowana kwota (zł)	Beneficjenci
Zadania zlecane organizacjom pozarządowym w zakresie rehabilitacji społecznej w ramach art. 36 ustawy o rehabilitacji	1.949.338	7 podmiotów
Dofinansowanie zadania pn. „Dofinansowanie kosztów szkolenia, o którym mowa w art.18 ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się – art.47 ust.1 pkt 4 lit.c”.	98.383	235 beneficjentów
Program „Wyrównywanie różnic między regionami”	4.277.523	28 projektów, ponad 2.000 ON
Program „Aktywny Samorząd”	4.688.397	14 powiatów 1.400 ON
Zwrot kosztów budowy obiektów i pomieszczeń zakładu, transportowych art. 32 ustawy	443.577	5 ZPCh
Program „Stabilne zatrudnienie”	49.733	Utworzono 3 stanowiska pracy

Źródło: Oddział Świętokrzyski PFRON.

W związku z realizacją w/w zadań w 2018r. dofinansowanie otrzymało ponad 3.730 osób z niepełnosprawnościami tj. o 47% więcej niż w roku 2017; 7 organizacji pozarządowych (w roku 2017 – 12 organizacji), natomiast w ramach realizacji „Programu Wyrównywania Różnic Między Regionami” finansowaniem wspartych zostało 14 powiatów.

4.5. Zaplecze instytucjonalne dla osób niepełnosprawnych.

Celem wszelkich działań instytucjonalnych, w tym m.in. rehabilitacyjnych, jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym jak najlepszej jakości życia, ale także wzrostu samodzielności i jak najpełniejszej partycypacji w życiu społecznym, integracji społecznej⁹.

Wśród różnych instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych w naszym regionie wyróżniamy m.in.:

Środowiskowe Domy Samopomocy

W województwie świętokrzyskim w roku 2018 funkcjonowało 38 środowiskowych domów samopomocy. Liczba miejsc w ww. placówkach w roku 2018 wyniosła 1.082

⁹ Magdalena Florek-Luszczki, Stanisław Lachowski, Działania instytucjonalne na rzecz osób Niepełnosprawnych w Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu, 2013, Tom 19, Nr 4, 480–484.

(spadek o 6 miejsc w stosunku do 2017r.), natomiast liczba osób korzystających w 2018 roku wyniosła 1.262.

Ośrodki wsparcia

W 2018 roku na terenie województwa świętokrzyskiego funkcjonowało **96** różnego rodzaju ośrodków wsparcia. **79** z nich (**82,3%**) prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego, natomiast **17 (17,7%)** ośrodków wsparcia prowadzonych było przez inny podmiot.

Liczba miejsc w tych placówkach na przestrzeni 2017 i 2018 r. wzrosła o 25% i wyniosła **4.168**, zaś liczba osób korzystających ze wsparcia ośrodków wsparcia ukształtowała się na poziomie **7.589 (wzrost o 8,2%)**.

Liczba ośrodków charakteryzuje się silnym terytorialnym zróżnicowaniem. Najwięcej ośrodków wsparcia funkcjonowało na terenie miasta Kielce – **32**, najmniej w powiatach: pińczowskim – **1** oraz kazimierskim – odpowiednio po 2 w każdym powiecie.

Domy pomocy społecznej

W województwie świętokrzyskim na przestrzeni 2017 i 2018r. liczba domów pomocy społecznej uległa zmianie. Na koniec 2018r. funkcjonowało 41 domów pomocy społecznej, wobec 38 w roku 2017.

Tabela 5. Liczba domów pomocy społecznej w województwie świętokrzyskim.

L.p.	Typ domu pomocy społecznej	Ilość
1	Dla osób przewlekle somatycznie chorych	8
2	Dla osób w podeszłym wieku	12
3	Dla niepełnosprawnych fizycznie	1
4	Dla przewlekle psychicznie chorych	12
5	Dla niepełnosprawnych intelektualnie	8
Razem		41

Źródło: Dane własne ROPS.

Liczba miejsc w domach pomocy społecznej w 2018r. wzrosła i wyniosła: 3.818 (wzrost o 465).

Kluby Integracji Społecznej

Na terenie województwa świętokrzyskiego funkcjonuje **11** klubów integracji społecznej, z tego **4** prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego, a **7** przez organizacje pozarządowe. Liczba uczestników zajęć w 2017 roku wyniosła **2.283** osób.

Centrum Integracji Społecznej

Liczba centrów w regionie świętokrzyskim uległa zmianie w 2018r. funkcjonowało **6** CIS; **2** z nich prowadzone były przez jednostki samorządu terytorialnego, **4** przez organizacje pozarządowe. Z oferowanej pomocy skorzystało **514** osób.

Warsztat Terapii Zajęciowej

Na przestrzeni 2017 i 2018r. liczba warsztatów terapii zajęciowej nie uległa zmianie - w regionie świętokrzyskim funkcjonowały 32 warsztaty terapii zajęciowej. Jednostki samorządu terytorialnego prowadziły 5, zaś inne podmioty 27 warsztatów.

4.6. Dostęp oraz działalność instytucji kulturalno – oświatowych na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Kultura w życiu człowieka pełni wiele funkcji, między innymi hedonistyczną, poznawczą, kreatywną, kompensacyjno-rehabilitacyjną. W życiu osób niepełnosprawnych aktywne uczestnictwo w kulturze jest jednym ze skuteczniejszych sposobów ich społecznego usamodzielnienia¹⁰. Działalność twórcza wymaga od osoby niepełnosprawnej na początku aktualizacji i wykorzystania całego zasobu swoich doświadczeń, wiedzy, umiejętności, zdolności psychicznych i intelektualnych cech charakteru. Służy to kształtowaniu samodzielności i aktywności społecznej człowieka niepełnosprawnego.

Aby osoby z niepełnosprawnościami mogły w pełni uczestniczyć z działalności kulturalno - oświatowej konieczne jest zniwelowanie barier ograniczających tę aktywność oraz wprowadzanie mechanizmów ułatwiających dostęp. Zjawisko niepełnosprawności narasta, należy więc podjąć interdyscyplinarne działania, eliminujące przeszkody, jakie osoby niepełnosprawne mogą napotkać w otoczeniu.

Obiekty wszystkich instytucji kultury, stwarzają osobom niepełnosprawnym dogodne warunki do udziału w życiu kulturalnym, zarówno pod względem architektonicznym, jak i wyposażenia technicznego (elektroniczne urządzenia dźwiękowe, dotykowe itp.). Prowadzone remonty i inwestycje uwzględniają potrzeby osób

---

¹⁰ Nowak A. Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w kulturze. „Chowanna 1”, 2015r.

niepełnosprawnych. Niżej wymieniono najważniejsze inicjatywy i przedsięwzięcia na rzecz osób niepełnosprawnych realizowane w 2018r. przez instytucje.

Wojewódzki Dom Kultury im. J. Piłsudskiego w Kielcach prowadzi aktywne formy działalności kierowane do osób z niepełnosprawnościami. Jednym z głównych zadań działalności jest włączenie osób niepełnosprawnych w życie kulturalne miasta i województwa, wyrównywanie szans w dostępie do kultury i sztuki oraz tworzenie możliwości rozwoju własnych zdolności artystycznych.

W WDK działa Świątokrzyski Klub Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej, który skupia około 70 osób i realizuje stałe formy pracy. Są to zajęcia plastyczne, gimnastyka rehabilitacyjna (indywidualna), zajęcia tenisa ziemnego, zajęcia sportowo-rehabilitacyjne, zajęcia teatralne, zajęcia logopedyczne, rytmika z elementami tanecznymi.

Ponadto w instytucji działa Zespół Inscenizacji Tanecznej „Uśmiech”, skupiający dzieci i młodzież niepełnosprawną. We współpracy ze Stowarzyszeniem na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Uśmiech” zorganizowano liczne występy artystyczne, konkursy, festiwale w których uczestnicy zespołu „Uśmiech” zajmowali pierwsze miejsca.

Ponadto w WDK prowadzi zajęcia Teatr Plastyczny „Sen”, zrzeszający osoby niesłyszące. Realizuje etudy teatralne, inscenizacje plastyczne, upowszechnia kulturę w środowisku osób niesłyszących. Teatr otrzymał wiele wyróżnień, nagród w przeglądach, konkursach artystycznych. W 2018 r. Teatr Plastyczny „Sen” został nominowany do X edycji Świątokrzyskiej Nagrody Artystycznej - Scyzoryki 2018. Zajął II miejsce w kategorii Teatr. W grudniu aktorzy zostali zaproszeni na pierwszy otwarty festiwal teatralny "Terytorium gestu" w 2019 r. Festiwal odbywa się w Moskwie na scenie Teatru Mimicznego i Gestu.

Wojewódzki Dom Kultury w 2018 r. nie prowadził inwestycji ukierunkowanych na potrzeby osób niepełnosprawnych.

W organizowanych przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną wydarzeniach uczestniczą osoby niepełnosprawne z różnych środowisk, różnymi dysfunkcjami i w różnym wieku. Dostęp do pomieszczeń Biblioteki dla osób z niepełnosprawnościami jest pełny, siedziba została kompleksowo dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych m.in. podjazdy, winda, swobodny dostęp do półek ze zbiorami, stanowiska komputerowe oraz terminal z katalogiem elektronicznym.

W 2018 r. Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. W. Gombrowicza w Kielcach kontynuowała cykl warsztatów komputerowych pn. „e-Aktywni w Bibliotece”,

adresowanych do osób, które mają problemy z odnalezieniem się w społeczeństwie informacyjnym, głównie seniorów, w tym niepełnosprawnych ruchowo. Osoby niepełnosprawne brały udział w spotkaniach autorskich, tematycznych, rocznicowych, warsztatach komputerowych, jak i szkoleniach. Biblioteka przystąpiła do ogólnopolskiej akcji czytelniczej (Narodowe Czytanie, Cała Polska Czyta Dzieciom, Tydzień z Internetem). Biblioteka prowadzi wypożyczalnię osobom niewidomym i niedowidzącym audiobooków, kaset magnetofonowych z nagraniami tekstów literackich oraz książki z tzw. „dużą literą”. W ramach przysposobienia bibliotecznego oraz upowszechniania czytelnictwa, promowania Biblioteki i jej zasobów organizowane były liczne spotkania, lekcje tematyczne, czytania dzieł wybitnych pisarzy dla dorosłych i dzieci niepełnosprawnych z różnych instytucji i placówek z Kielc i województwa. Wojewódzka Biblioteka Publiczna dysponuje urządzeniami ułatwiającymi osobom niewidomym i słabowidzącym korzystanie ze zbiorów, od wielu lat współpracuje ze Świętokrzyskim Oddziałem Polskiego Związku Niewidomych – osoby z dysfunkcją narządu wzroku korzystały z systematycznie uzupełnianego i wzbogacanego zbioru książki mówionej.

W 2018 r. w ofercie Biblioteki kontynuowana była usługa pn. „Książka na telefon” dla osób niepełnosprawnych oraz tych, którym stan zdrowia nie pozwala samodzielnie dotrzeć do siedziby - książki dostarczane są do domu osoby niepełnosprawnej. Strona internetowa Biblioteki jest dostosowana do potrzeb osób z dysfunkcją wzroku, ponadto w roku 2018 trwały prace nad dostosowaniem strony do potrzeb urządzeń mobilnych. Ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób niedowidzących.

W ramach działalności kulturalno-oświatowej na rzecz osób niepełnosprawnych w 2018 roku **Muzeum Narodowe w Kielcach** realizowało i doskonaliło bezpłatny projekt „Muzeum bliżej nas” – w ramach którego prowadzone były zajęcia lekcyjne, warsztaty, zajęcia edukacyjne. W ramach projektu przeprowadzono 116 zajęć dla 1.613 osób niepełnosprawnych. Ponadto organizowano konferencje, szkolenia, w których uczestniczyły osoby niewidome i słabowidzące.

W ramach projektu pn. „Pałac w muzeum – muzeum w pałacu. Ochrona, zachowanie i udostępnienie na cele publiczne zabytków ruchomych i nieruchomych o znaczeniu ogólnopolskim” toalety pozbawiono barier funkcjonalnych i dostosowano do osób z niepełnosprawnościami.

W 2018 r. **Muzeum Wsi Kieleckiej** w szerokim zakresie współpracowało ze stowarzyszeniami, organizacjami i instytucjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych. Współpraca przejawia się organizacją licznych spotkań integracyjnych,

jarmarków, festynów, wystaw połączonych z prelekcjami i zwiedzaniem muzeum. W roku 2018 podejmowane były działania w zakresie inwestycji i remontów z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych m.in. w budynkach Dworku Laszczyków w Kielcach, Zagrody Czernikiewiczów w Bodzentynie, Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie. Ponadto przeprowadzono prace modernizacyjne na stronie internetowej Muzeum Wsi Kieleckiej mające na celu dostosowanie do potrzeb osób słabowidzących i niewidomych.

Teatr im. Stefana Żeromskiego w Kielcach prowadzi stałą współpracę polegającą na stosowaniu atrakcyjnych cen i rabatów na zakup biletów z instytucjami, fundacjami i stowarzyszeniami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych m.in. Polskim Związkiem Niewidomych Okręg Świętokrzyski, Polskim Stowarzyszeniem na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Caritas Diecezji Kieleckiej, Związkiem Głuchoniemych i Niedosłyszących, a także gminnymi ośrodkami pomocy społecznej, domami seniora, szkołami specjalnymi oraz warsztatami terapii zajęciowej. W ramach akcji na rzecz równego uczestnictwa w kulturze osób niepełnosprawnych, instytucja prowadzi współpracę ze świetlicami środowiskowymi, polegającą na zapoznawaniu ich podopiecznych z pracą w teatrze, prowadzone są warsztaty teatralne dla grup teatralnych działających w świetlicach środowiskowych.

Dzięki uregulowaniu stanu prawno-własnościowego nieruchomości, od 2017 roku przygotowywana jest dokumentacja techniczna dla zadania pn.: „Przebudowa, rozbudowa i nadbudowa zabytkowego obiektu Teatru im. Stefana Żeromskiego w Kielcach”, dzięki któremu zostaną wprowadzone dostosowania do potrzeb i ułatwienia dla osób niepełnosprawnych, osób w podeszłym wieku, rodzin z małymi dziećmi.

Filharmonia Świętokrzyska im. O. Kolberga w Kielcach współpracuje z licznymi stowarzyszeniami, organizacjami i instytucjami wspierającymi osoby z niepełnosprawnością. Z okazji świąt, Dnia Dziecka, Dnia Mamy, Dnia Babci, organizowane są bezpłatne koncerty lub filmy. Budynek Filharmonii został oddany do użytku w 2012 roku i jest w pełni przygotowany do przyjęcia osób niepełnosprawnych.

W Europejskim Centrum Bajki im. Koziółka Matolka w Pacanowie w 2018r. nie przeprowadzano inwestycji oraz remontów na rzecz osób niepełnosprawnych. Obiekt ECB jest przystosowany do przyjęcia osób niepełnosprawnych. Stała działalność kulturalno-oświatowa jest bardzo szeroka, skierowana do odbiorców pełnosprawnych jak i niepełnosprawnych.

V. Podnoszenie poziomu aktywności zawodowej oraz polityka równych szans osób niepełnosprawnych na rynku pracy.

Osoby z niepełnosprawnościami jako grupa defaworyzowana postrzegana jest przez pryzmat swojej obniżonej sprawności, nie zaś barier, które napotykają na drodze do pełnego funkcjonowania w społeczeństwie. Osoby te doświadczają wielu trudnych sytuacji związanych z realizacją zadań stawianych w dorosłym życiu, związanych ze zdobyciem wykształcenia, odpowiedniego zawodu, założenia rodziny, aktywnego życia w środowisku.

Aktywność zawodowa oraz uczestnictwo w życiu zawodowym określają rolę jednostki w społeczeństwie, nadają sposób postrzegania własnej osoby oraz zapewniają byt. W przypadku osób niepełnosprawnych praca stanowi bodziec aktywujący ich na wielu polach. Praca bowiem to coś więcej niż tylko sposób na zapewnienie sobie utrzymania; to większa samoocena, budowanie pozycji społecznej czy doskonałe narzędzie motywacyjne.

Włączenie się osób z niepełnosprawnościami w rynek pracy pozwoli gospodarce na wykorzystanie potencjału tkwiącego w tej grupie społecznej, przedstawiciele której często dysponują znacznymi zasobami wiedzy i umiejętności. Z kolei osobom niepełnosprawnym pozwoli na pozyskiwanie środków niezbędnych do utrzymania gospodarstwa domowego, prowadzenia systematycznej rehabilitacji czy zakup i serwisowanie środków ortopedycznych i urządzeń pomocniczych rekompensujących posiadaną dysfunkcję.

Z innej strony aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych ma znaczenie ekonomiczne – odciąża system świadczeń społecznych.

Niski poziom aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami jest jednym z głównych czynników warunkujących podejmowanie działań mających na celu zmianę tej sytuacji. Złożoność systemu rehabilitacji, mnogość instytucji i zadań przez nie realizowanych z jednej strony daje szeroką paletę możliwości włączania osób niepełnosprawnych w rynek pracy, z drugiej strony następuje szereg barier wynikających z braku zintegrowanego zarządzania kwestiami rehabilitacji oraz współpracy pomiędzy poszczególnymi instytucjami pomocowymi.

Zgodnie z zapisami „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2014-2020” jedną z instytucji zaangażowaną w realizację celu operacyjnego II - Podnoszenie poziomu aktywności zawodowej oraz polityka równych szans osób niepełnosprawnych na rynku pracy jest Wojewódzki Urząd Pracy. Niemniej zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych realizowane są przez inne instytucje m.in.: samorządy powiatowe,

samorząd województwa, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz organizacje pozarządowe – w ramach zleczanych zadań.

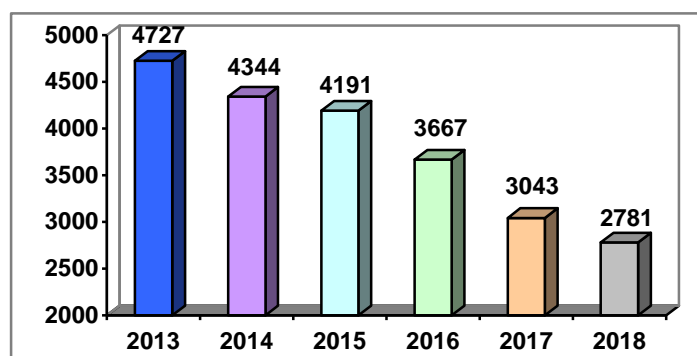
5.1. Poziom i struktura bezrobocia osób niepełnosprawnych.

Analiza rynku pracy jednoznacznie wskazuje, że ograniczenia w dostępie do pracy ze szczególną ostrością dotykały i dotykają osoby z niepełnosprawnością. Osoby te zalicza się do grup podwyższonego ryzyka, które nie tylko mają mniejszą szansę na zdobycie pracy, ale są także narażone na dyskryminację, powodowaną ich niepełnosprawnością. Nie chodzi tu tyle o aspekt społecznego postrzegania i dyskryminacji osób niepełnosprawnych, ale głównie o bariery instytucjonalne, architektoniczne, psychologiczne.

Dane statystyczne wskazują, iż grupa ta, pod względem aktywności na rynku pracy jest marginalizowana i wyłączana ze społeczeństwa, a ich problemy ze znalezieniem pracy i utrzymaniem jej, są czynnikiem powodującym trudną do zaakceptowania sytuację.

Na koniec grudnia 2018r. w rejestrach powiatowych urzędów pracy w województwie świętokrzyskim pozostawało 44.118 osób bezrobotnych, co było wartością niższą o 5,3% w stosunku do 2017r. Spośród ogółu bezrobotnych w regionie świętokrzyskim – 2.781 stanowiły osoby niepełnosprawne, co stanowiło 6,3% ogółu bezrobotnych. W porównaniu do grudnia 2017 roku omawiana grupa bezrobotnych zmniejszyła się o 262 osoby (tj. o 8,7%), natomiast ich udział w ogóle bezrobotnych zmniejszył się o 0,2%.

Wykres nr 21 Liczba niepełnosprawnych bezrobotnych na koniec 2013 - 2018r.

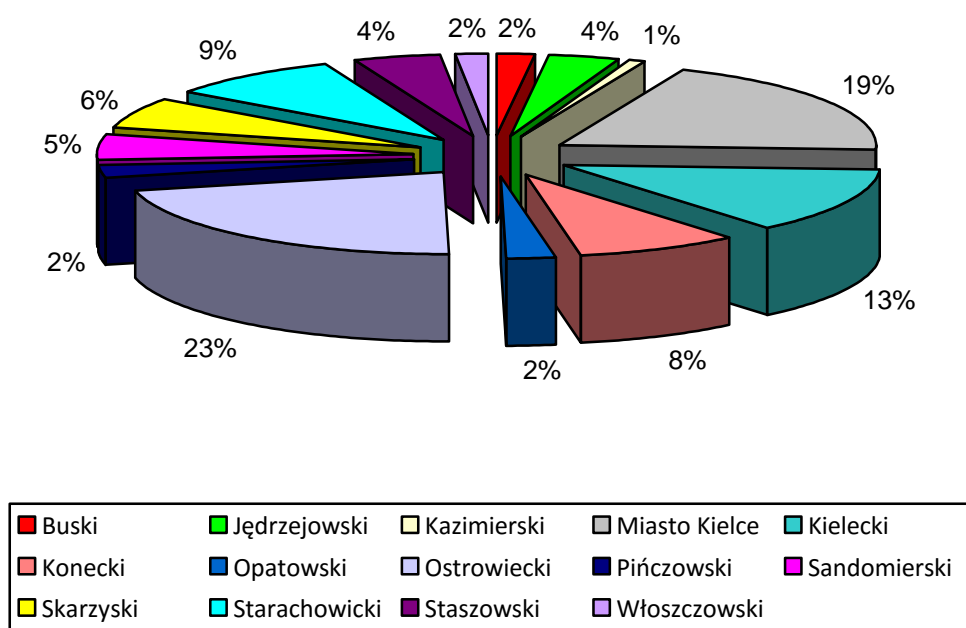
Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy.

Na spadek liczby bezrobotnych osób niepełnosprawnych niewątpliwie wpływ ma korzystna sytuacja na rynku pracy, choć jak wskazują dane, tendencja ta na przestrzeni 2017 i 2018 r. straciła na intensywności.

Wśród bezrobotnych niepełnosprawnych było 1.189 (42,8%) mieszkańców wsi i 1.592 (57,2%) mieszkańców miast, co stanowi o odwrotnych proporcjach tej grupy bezrobotnych w stosunku do ogółu, w którym dominują mieszkańcy wsi stanowiąc 56,7%

Analizując przestrzenne zróżnicowanie liczby bezrobotnych osób niepełnosprawnych wynika, że od lat największą liczbą charakteryzują się: powiat ostrowiecki - 606 osób (660 w 2017r. i 769 osób w 2016r.), miasto Kielce -541 osób (555 osób w 2017r.; 748 osób w 2016r.) oraz powiat kielecki – 361 osób (399 osób w 2017r.; 481 osób w 2016); zaś najmniejszą: powiat kazimierski – 24 osoby (31 osób w 2017r.; 36 osób w 2016), włoszczowski – 43 osoby (45 osób w 2017r.; 58 osób w 2016r.) oraz pińczowski - 69 osób (73 osoby w 2017r. i 2016r.). Schemat obrazuje sytuację.

Wykres 22. Procentowy udział bezrobotnych osób niepełnosprawnych na koniec 2018r.

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy.

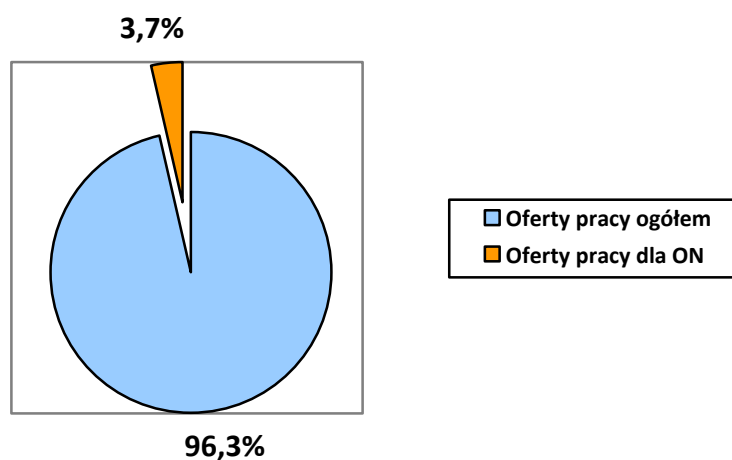
Należy zauważyć, że redukcja zjawiska bezrobocia objęła wszystkie powiaty regionu, najsilniej zaś wystąpiła w powiecie buskim, kazimierskim oraz staszowskim – zaś najsłabiej w mieście Kielce.

Na przestrzeni ostatnich lat zasadniczo nie uległ zmianie udział niepełnosprawnych bezrobotnych kobiet i mężczyzn, wyniósł on odpowiednio 46,3% oraz 53,7%.

Na przestrzeni 12 miesięcy 2018 pracodawcy zgłosili łącznie do urzędów pracy 35.097 miejsc pracy i aktywizacji zawodowej tj. o 6.504 mniej niż w roku 2017. Należy zauważyć istotne, bo blisko 16% zmniejszenie liczby zgłoszonych miejsc pracy

i aktywizacji zawodowej, tym bardziej wymaga to podkreślenia, iż w latach wcześniejszych takiej tendencji nie odnotowano. Stabilizacją natomiast wskazuje się liczba ofert pracy dla osób z niepełnosprawnościami – w 2018r. pracodawcy zgłosili ich 1.292, co stanowiło 3,7% wszystkich miejsc pracy. Spośród wszystkich ofert pracy dla osób niepełnosprawnych 1.220 dotyczyło propozycji zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej (wzrost o blisko 13% w stosunku do 2017r.) oraz 72 miejsca aktywizacji zawodowej w ramach odbywania stażu. (spadek o 20% w stosunku do 2017r.). Z sektora prywatnego pochodziło 1.041 miejsc pracy tj. 80,4%. Pracy subsydiowanej dotyczyło 201 propozycji zatrudnienia (tj. 15,5% ogółu), zaś pracy sezonowej 50, co stanowiło 3,8% ogółu ofert.

Wykres nr 23. Oferty pracy dla osób z niepełnosprawnościami w 2018r.

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy.

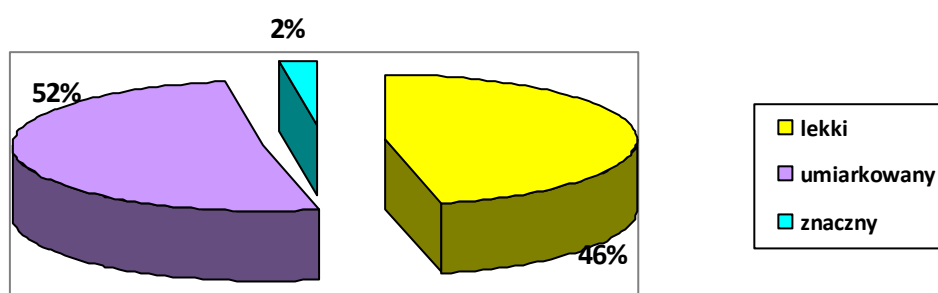
Na przestrzeni 2018 roku pracę podjęło 2.456 niepełnosprawnych bezrobotnych, wobec 2.732 w roku 2017, co stanowi o 10% spadku. Pośród niepełnosprawnych osób podejmujących pracę większość – 52% stanowiły kobiety; dane wskazują na odwrócenie dotychczasowej tendencji. Zdecydowana większość podjęła zatrudnienie niesubsydiowane – 1.867 osób tj. 76%, natomiast z zatrudnienia subsydiowanego skorzystało 589 osób tj. 24%. W analizowanej grupie zdecydowanie więcej było mieszkańców miast 1.430 osób (58,7%) niż wsi – 1.026 osoby (41,7%).

Sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy nie jest jednorodna, zależy ona od typu niepełnosprawności i jej stopnia a także faktu wrodzonej lub nabytej niepełnosprawności. Ponadto zmiennymi, które warunkują pozycję niepełnosprawnych na rynku pracy są miejsce zamieszkania, wykształcenie, wiek oraz staż pracy. Dlatego też te dane zostaną poddane analizie porównawczej.

Dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach wskazują na silną korelację stopnia, rodzaju niepełnosprawności oraz zatrudnienia. Stopień niepełnosprawności oraz rodzaj dysfunkcji jest jednym z głównych czynników decydujących o możliwości podjęcia pracy przez osoby z niepełnosprawnością. Dane wskazują, iż na koniec 2018r. najliczniejszą grupą wśród pozostających bez pracy osób niepełnosprawnych były osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności – 1.421 osób, następnie lekkim – 1.291, zaś osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności pozostawało zaledwie 69 osób.

Należy zaznaczyć, iż w porównaniu do roku 2017 największy spadek liczebności bezrobotnych nastąpił w grupie osób z orzeczonym znacznym stopniem niepełnosprawności, następnie z lekkim stopniem. W ogóle niepełnosprawnych osób bezrobotnych o 3% wzrósł udział osób legitymujących się umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, natomiast spadł o 2 punkty procentowe udział osób z lekkim stopniem niepełnosprawności, a 1 punkt procentowy ze znacznym stopniem.

Wykres 24. Bezrobotni niepełnosprawni wg stopnia niepełnosprawności.

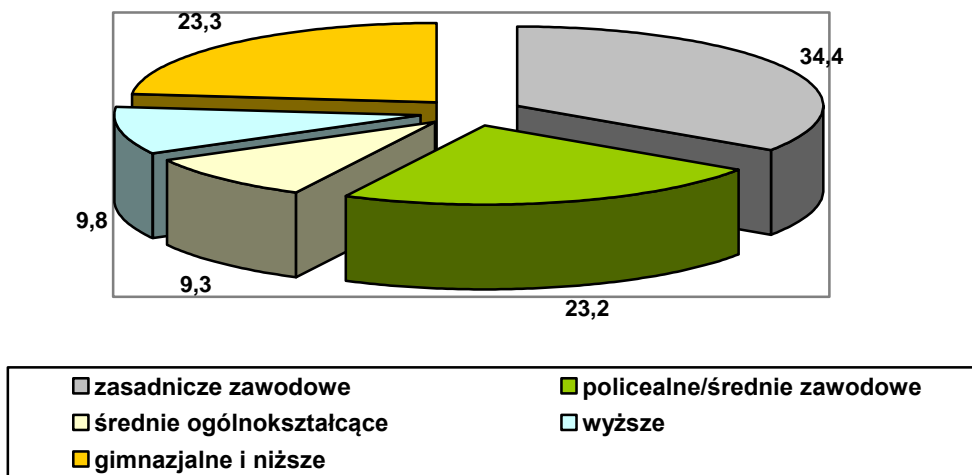
Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy.

Analiza danych dotyczących przyczyn bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych wskazuje, że niezmiennie od lat dominują te same przyczyny niepełnosprawności osób bezrobotnych: schorzenia narządu ruchu – 38% , choroby psychiczne oraz choroby układu krążenia i oddechowego po 10%.

W przestrzeni publicznej występuje szereg barier, które niekorzystnie wpływają na poziom oraz strukturę bezrobocia osób niepełnosprawnych. Do najważniejszych przyczyn problemów osób niepełnosprawnych na rynku pracy są bariery edukacyjne i niski poziom wykształcenia. Niepełnosprawni nadal mają gorszy dostęp do edukacji, szczególnie edukacji wyższej, w porównaniu do ludzi sprawnych, przez co w efekcie słabszy dostęp do rynku pracy. Statystyki Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach potwierdzają tezę. Wśród bezrobotnych niepełnosprawnych największy udział stanowiły osoby

z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 34,4%, następnie policealnym i średnim zawodowym 23,2% oraz gimnazjalnym, podstawowym i podstawowym nieukończonym – 23,3% Najmniej liczna była grupa osób niepełnosprawnych z wykształceniem średnim ogólnokształcącym – 9,3% oraz wyższym 9,8%.

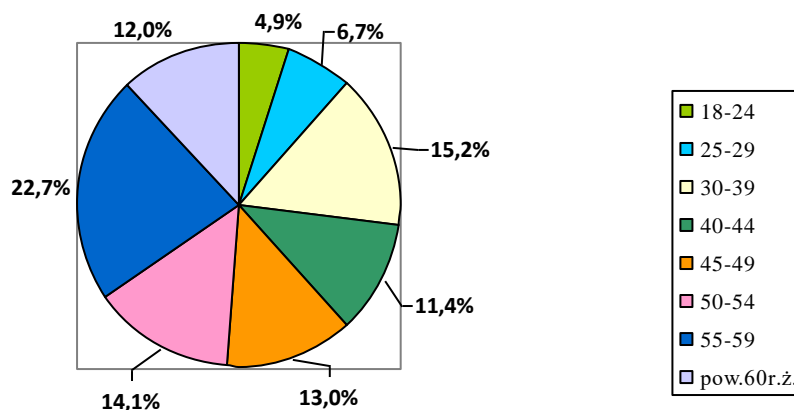
Wykres 25. Bezrobotni niepełnosprawni wg poziomu wykształcenia (%).

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy.

Struktura zjawiska bezrobocia osób niepełnosprawnych w kontekście wieku wskazuje na zmianę najliczniejszej grupy. Na koniec 2018r. wśród bezrobotnych niepełnosprawnych zarejestrowanych w urzędach pracy najliczniejszą grupę stanowiły osoby w przedziale wiekowym 55-59 lat 22,7% oraz 30 -39 lat – 15,2%. Najmniej liczną grupą osób niepełnosprawnych bezrobotnych były osoby młode - w przedziale wiekowym 18-24 lata – 4,9 % ogółu bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami.

Wykres 26. Struktura osób bezrobotnych niepełnosprawnych zarejestrowanych wg wieku w 2018r.

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy.

Z danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach wynika, iż wśród bezrobotnych niepełnosprawnych niezmiennie od lat najwięcej osób posiadało długi staż pracy wynoszący od 10 do 20 lat – 21,2% (spadek o 1% w stosunku do 2017r.) oraz staż w przedziale od 1 do 5 lat – 19% (wzrost o 1% w stosunku do 2017r.) Natomiast liczba osób niepełnosprawnych bez stażu pracy wyniosła 8,6% (spadek o 0,6% w stosunku do 2017r.).

Ważnym wskaźnikiem wpływającym na sytuację bezrobotnej osoby niepełnosprawnej jest czas pozostawania bez pracy. W regionie świętokrzyskim dominowały osoby niepełnosprawne z najdłuższym – powyżej 24 miesięcy - czasem pozostawania bez pracy. Osoby te stanowiły 23% ogółu bezrobotnych osób niepełnosprawnych. Należy odnotować 2% spadek liczebności tej grupy bezrobotnych. Następną pod względem liczebności były osoby pozostające bez pracy od 6 do 12 miesięcy – 18,6%. Najmniej liczna grupą stanowiły osoby pozostające bez zatrudnienia najkrócej – do 1 miesiąca – 8,6% ogółu bezrobotnych niepełnosprawnych.

5.2. Zadania samorządów powiatowych z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych definiuje rehabilitację osób niepełnosprawnych jako „zespół działań, w szczególności organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych, zmierzających do osiągnięcia, przy aktywnym uczestnictwie tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej”.

Samorządy powiatowe realizują szereg zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych w oparciu o środki PFRON przyznawane powiatom wg. algorytmu.

Do zadań powiatów realizowanych z zakresu rehabilitacji osób niepełnosprawnych należą:

- udzielanie osobom niepełnosprawnym pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej albo rolniczej albo wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej,
- udzielanie dofinansowania do wysokości 50% oprocentowania kredytów bankowych, zaciągniętych przez osoby niepełnosprawne na kontynuowanie działalności gospodarczej lub prowadzenie własnego lub dzierżawionego gospodarstwa rolnego,

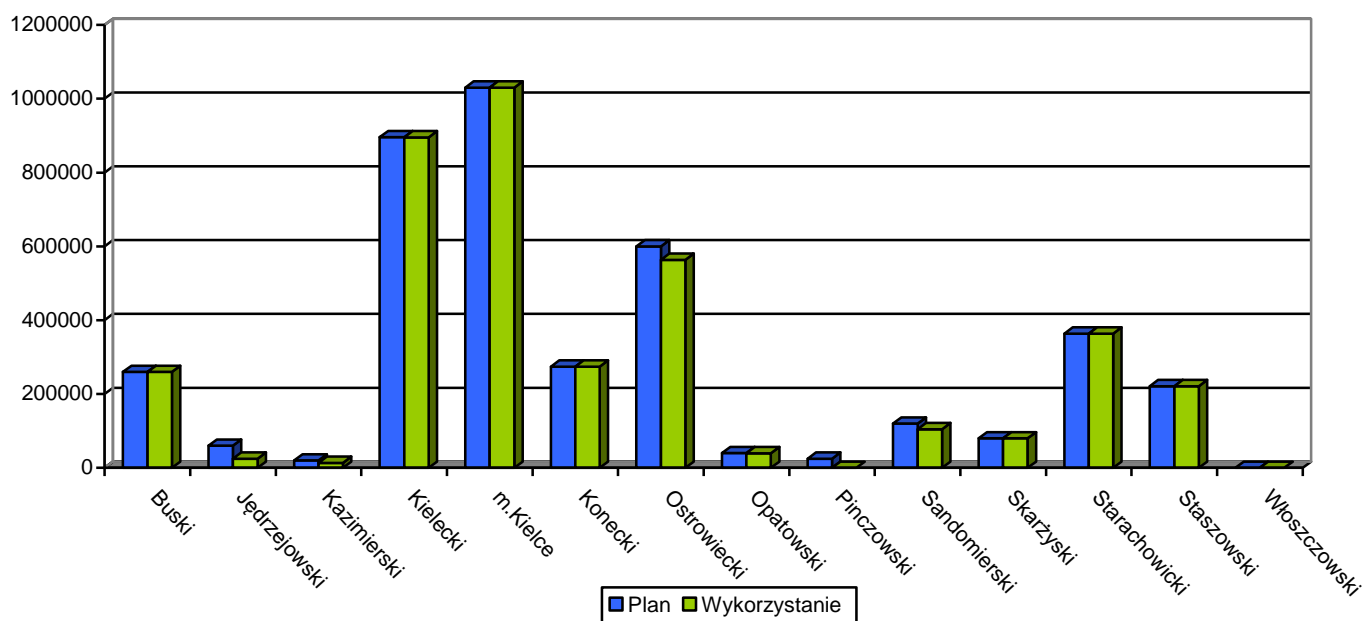
- zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej,
- finansowanie kosztów szkolenia i przekwalifikowania zawodowego niepełnosprawnych,
- zwrot wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy na rzecz osób niepełnosprawnych poszukujących pracy (staże, prace interwencyjne, szkolenia, przygotowania zawodowe w miejscu pracy).

W roku 2018 samorządy powiatowe na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych przeznaczyły kwotę **3.910.103 zł tj. o blisko 136.000 zł więcej niż w 2017r.**

Ostatecznie w wyniku realizacji zadań została wykorzystana kwota: **3.686.066 zł.** Oznacza to, że skuteczność wykorzystania środków PFRON przez powiaty wyniosła 94%, co stanowi o 2% zmniejszeniu stopnia wykorzystania środków PFRON na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej w stosunku do 2017r.

Należy zwrócić uwagę, iż w 2018r. występowały duże dysproporcje w zaangażowaniu środków finansowych na zadania przez poszczególne powiaty. Z nadesłanych ankiet wynika, iż nie wszystkie powiaty zaplanowały środki na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej. Dane wskazują, że powiat włoszczowski nie przeznaczył środków finansowych na powyższy cel. Najwyższe kwoty zostały wydatkowane przez powiat kielecki oraz Miasto Kielce. Natomiast powiat: pińczowski pomimo zabezpieczenia środków – nie wydatkował ich. Taki stan rzeczy wynika z nikłego zainteresowania wnioskodawców dofinansowaniem, co przełożyło się na całkowity brak lub niewielką liczbę złożonych wniosków na poszczególne zadania.

Wykres 27. Zaangażowanie środków PFRON przez samorzady powiatowe województwa Świętokrzyskiego na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej.

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Procentowy udział wykorzystania środków finansowych na realizację poszczególnych zadań zasadniczo od lat nie ulega większym zmianom. Zadaniem na które świętokrzyskie samorzady powiatowe wydatkowały najwięcej środków finansowych były:

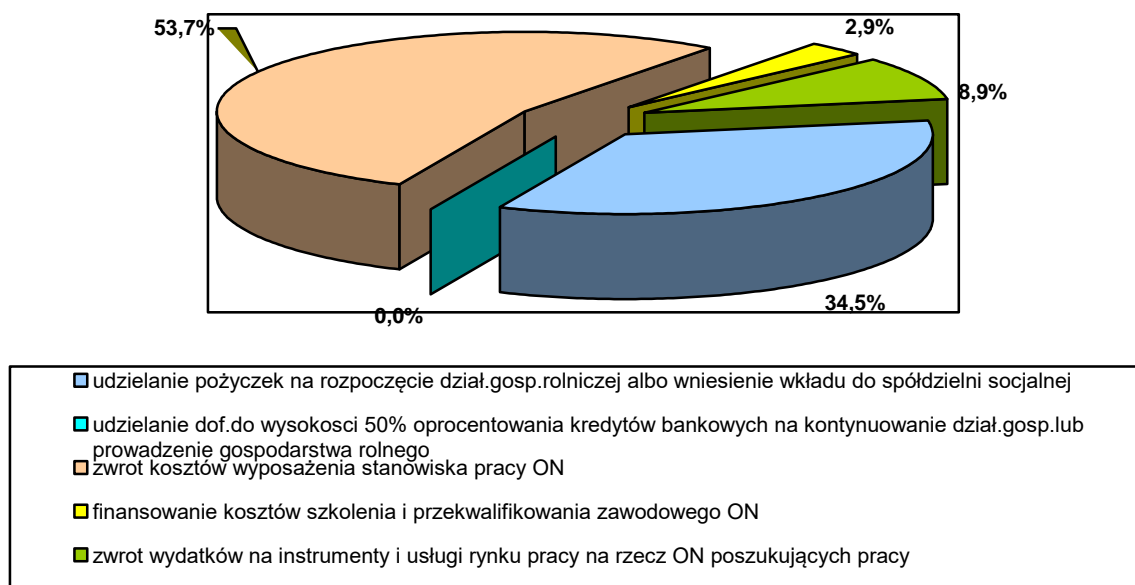
- zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej – 2.033.849zł - odnotowano spadek wydatkowania środków na poziomie 4% w stosunku do 2017r.,
- udzielanie osobom niepełnosprawnym pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej albo rolniczej albo wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej 1.309.220zł – odnotowano 25% wzrost wydatkowania środków w stosunku do 2017r.
- zwrot wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy na rzecz osób niepełnosprawnych poszukujących pracy – 338.833zł – kolejny rok z rzędu odnotowany został spadek wydatkowanych środków na poziomie 30%.

zaś najmniej:

- finansowanie kosztów szkolenia i przekwalifikowania zawodowego niepełnosprawnych – 108.746 – odnotowano wzrost wydatkowania na poziomie 73% .

Na zadanie: udzielanie dofinansowań do 50% oprocentowani kredytów bankowych zaciągniętych przez ON w roku 2018 nie wydatkowano środków finansowych.

Wykres 28. Wydatkowanie przez powiaty środków na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Ważnym elementem wspomagającym proces aktywizacji i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych pozostających bez pracy są kampanie informacyjne prowadzone na rzecz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami. Zaletą kampanii jest możliwość dotarcia w jednym czasie przy stosunkowo niskich nakładach finansowych do jak najszerszego kręgu odbiorców.

W regionie świętokrzyskim spośród 14 powiatów 6 (czyli o jeden mniej niż w 2017r.) prowadziło działania kampanijne na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych. Niemniej jednak należy zauważyć, iż wachlarz prowadzonych działań kampanijnych był szerszy niż w latach minionych. Do najczęściej wymienianych przez respondentów form zaliczyć należy:

- tworzenie serwisów internetowych/umieszczanie informacji z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych na stronach internetowych,
- umieszczenie artykułów w lokalnych mediach, prasie,
- opracowanie i kolportaż plakatów i ulotek,

Kolejnym wskaźnikiem poddanym analizie była liczba opracowanych przez powiaty programów reintegracji zawodowej z uwzględnieniem specyficznych potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych, który obejmowałby system szkoleń z zakresu zakładania spółdzielni socjalnych i działalności gospodarczej. Tego typu forma przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji zawodowej niepełnosprawnych w regionie

nie jest popularna – żaden powiat w 2018r., podobnie jak w latach poprzednich nie posiadał uchwalonego programu reintegracji zawodowej niepełnosprawnych.

5.3. Zadania samorządu województwa z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych nakłada na samorząd wojewódzki zadania mające na celu prowadzenie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Do zadań realizowanych przez samorząd województwa wynikających z zapisów ustawy z zakresu rehabilitacji osób niepełnosprawnych jest dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej. W ramach realizacji zadania dotyczącego dofinansowania kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej środki PFRON w wysokości: **4.456.853** zł. przyznano dla:

- Powiatowego Zakładu Aktywności Zawodowej w Stykowie – 1.433.700 zł.
- Zakładu Aktywności Zawodowej w Końskich – 1.135.725 zł.
- Zakładu Aktywności Zawodowej Caritas Diecezji Kieleckiej w Kielcach – 1.058.228 zł.
- Zakładu Aktywności Zawodowej Stowarzyszenia „Nadzieja Rodzinie” w Kielcach – 829.200 zł.

Przyznane przez Samorząd Województwa Świętokrzyskiego środki zostały przeznaczone głównie na bieżącą działalność Zakładów Aktywności Zawodowej w Stykowie, Końskich oraz Kielcach oraz także m.in. na zakup: przyczepy gastronomicznej, pralnicy przez ZAZ w Stykowie, wiertarki wielowrzecionowej oraz frezarki przez ZAZ w Końskich, samochodów przez ZAZ „Nadzieja rodzinie” i „Caritas” w Kielcach.

Według stanu na grudzień 2018 r. w czterech Zakładach Aktywności Zawodowej zatrudnionych było łącznie 252 osób, w tym 186 osób ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Ostatecznie ZAZ wykorzystały środki PFRON w wysokości: **4.450.750** zł.

Ponadto w 2018 r. Samorząd Województwa z własnych środków dofinansowywał działalność funkcjonujących na terenie województwa Zakładów Aktywności Zawodowej.

Na w/w cel zostały przeznaczone środki w łącznej kwocie: 793.416 zł., w tym dla:

- Zakładu Aktywności Zawodowej w Stykowie – 250.000 zł.,

- Zakładu Aktywności Zawodowej w Końskich – 168.416 zł.,
- Zakładu Aktywności Zawodowej Caritas Diecezji Kieleckiej w Kielcach – 140.000 zł.,
- Zakładu Aktywności Zawodowej Stowarzyszenia „Nadzieja Rodzinie” w Kielcach – 235.000zł.,

Zakłady wykorzystały środki Samorządu Województwa Świętokrzyskiego w kwocie 792.412 zł.

Obowiązek dofinansowania Zakładów przez Samorząd Województwa wynika z przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Ustawa ta obliguje Samorząd do udziału w finansowaniu kosztów działania tych podmiotów w wysokości co najmniej 10% ogólnych kosztów działania.

5.4. Zadania Oddziału Świętokrzyskiego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Zadania realizowane przez Oddział Świętokrzyskiego PFRON w głównej mierze skupiają się na działaniach związanych z rehabilitacją społeczną. W ramach realizowanych programów PFRON zaledwie jeden dotyczył zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej. Oddział Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych realizował program pn.: „Stabilne zatrudnienie”, w ramach którego udzielono dofinansowania do kosztów adaptacji i wyposażenia nowych stanowisk pracy w administracji i służbie publicznej dla beneficjentów ostatecznych, odpowiednio do potrzeb wynikających z niepełnosprawności oraz charakteru zatrudnienia, a także kosztów szkoleń pracowników. Łącznie utworzono 3 stanowiska pracy w administracji i służbie publicznej na które wydatkowano: 49.733 zł.

5.5. Chroniony rynek pracy

Zatrudnienie chronione można zdefiniować jako zatrudnienie osoby z niepełnosprawnością w warunkach określonych szczególnymi przepisami prawa. Zatrudnienie takie jest pracą zarobkową, wydajną, przynoszącą określony dochód z wykonywanej pracy. Praca chroniona stanowi alternatywę pracy na otwartym rynku pracy i prowadzona jest przez wyspecjalizowane podmioty, zaś ostatecznym celem pracy chronionej jest przygotowanie osoby niepełnosprawnej do pracy w warunkach niechronionych - ma więc ona charakter przejściowy.

Rok 2018 zarówno w skali kraju jak i regionu był kolejnym okresem w którym nastąpił regres liczby zakładów pracy chronionej. Redukcji uległa także liczba osób

niepełnosprawnych zatrudnionych w ZPCh. Analizie poddano dane pozyskane z Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych za 2018r. oraz Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego. Wynika z nich, że w ciągu minionego roku w regionie uległa zmniejszeniu liczba ZPCH z 38 do 37 zakładów, zaś liczba zatrudnionych osób ogółem oraz zatrudnionych osób z niepełnosprawnościami uległa zmniejszeniu odpowiednio o 10% oraz 3%.

Tabela prezentuje zatrudnienie w zakładach pracy chronionej na przestrzeni lat 2015– 2018 w regionie.

Tabela 6. Zatrudnienie w zakładach pracy chronionej w latach 2015-2018 w kraju i województwie świętokrzyskim.

	2015		2016		2017		2018	
	Województwo	Kraj	Województwo	Kraj	Województwo	Kraj	Województwo	Kraj
Liczba ZPCh	42	1.215	39	1.120	38	1.038	37	922
Liczba zatrudnionych osób ogółem	3.610	167.632	3.672	163.455	3.977	166.248	3.537	145.876
Liczba zatrudnionych ON ogółem	2.908	132.104	3.050	129.302	3.278	129.195	3.170	113.765
- znaczny st. niepełnosprawności	197	9.641	206	9.550	275	9.896	270	9.535
- umiarkowany st. niepełnosprawności	2.155	89.991	2.320	90.101	2.498	90.478	2.420	79.799
- lekki stopień niepełnosprawności	556	32.472	524	29.651	504	28.820	478	24.406

Źródło: Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych.

VI. Rehabilitacja i profilaktyka medyczna osób niepełnosprawnych.

W świetle obowiązujących definicji niepełnosprawność stanowi konsekwencje wrodzonych lub nabytych deficytów zdrowotnych ograniczających codzienne funkcjonowanie, podejmowaną aktywność oraz pełnienie zwyczajowych zadań i ról społecznych. Celem regeneracji utraconych struktur, kompensacji stwierdzanych deficytów i adaptacji do życia w społeczeństwie konieczne jest prowadzenie rehabilitacji kompleksowej, która ma za zadanie poprawę jakości życia w sposób najpełniejszy, jak to jest możliwe, w jego wszystkich wymiarach.

Z kolei profilaktyka na celu poprawę bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców, promowanie zdrowia, redukcję nierówności w zakresie zdrowia, przygotowywanie oraz rozpowszechnianie informacji i wiedzy na tematy zdrowotne.

Nie bez znaczenia jest fakt, iż odpowiednio wcześnie wdrożona rehabilitacja prowadzi nie tylko do poprawy stanu zdrowia i osiągnięcia właściwych efektów funkcjonalnych, ale także obniża koszty leczenia, zmniejsza stopień niepełnosprawności oraz poprawia jakość życia¹¹.

Jednym z elementów diagnozy i monitoringu poziomu zdrowia mieszkańców regionu jest analiza danych statystycznych pochodzących z Oddziału Świętokrzyskiego Narodowego Funduszu Zdrowia. Dane dotyczą zagadnień takich jak: liczba placówek rehabilitacji medycznej, realizacji świadczeń rehabilitacji medycznej i uzdrowiskowej oraz stopnia zaopatrzenia w sprzęt ortopedyczno-pomocniczy.

Zestawienia przedstawione poniżej dotyczą udzielania świadczeń rehabilitacji medycznej. Podstawową metodą pracy w rehabilitacji medycznej jest praca zespołu rehabilitacyjnego przy wykorzystaniu zaplecza medyczno - rehabilitacyjnego.

Tabela 7. Placówki rehabilitacji medycznej w województwie świętokrzyskim.

Wyszczególnienie	Liczba zakładów			
	2015	2016	2017	2018
Oddziały rehabilitacyjne	13	13	13	13
Liczba łóżek w oddziałach rehabilitacyjnych	1005	966	991	989
Dzienne oddziały rehabilitacyjne	29	29	28	30

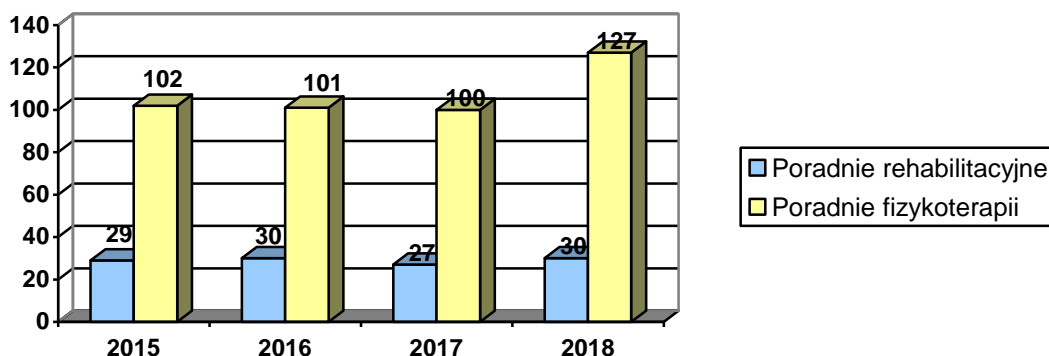
Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia Oddział Świętokrzyski.

Na przestrzeni lat 2015-2018 liczba oddziałów rehabilitacyjnych w województwie świętokrzyskim nie uległa zmianie - wyniosła 13. Na przestrzeni 2016 i 2017r. nastąpił minimalny spadek liczby łóżek w oddziałach rehabilitacyjnych; w 2017r liczba łóżek wyniosła 991 zaś w 2018 – 989, co stanowi wartość mniejszą niż w roku 2015. Wskaźnik dotyczący liczby dziennych oddziałów rehabilitacyjnych uległ zwiększeniu – z 28 do 30 oddziałów, co było wartością największą od 2015r.

Istotnymi elementami w procesie rehabilitacji medycznej są: liczba i dostępność do poradni rehabilitacyjnych i poradni fizykoterapii.

¹¹ J. Kawwa, A. Wilmowska-Pietruszewska „Znaczenie rehabilitacji w zapobieganiu niepełnosprawności” w „Niepełnosprawność-zagadnienia, problemy, rozwiązania” Nr II 2016.

Wykres 29. Liczba poradni rehabilitacyjnych oraz fizykoterapii na terenie województwa Świętokrzyskiego.

Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia Oddział Świętokrzyski.

Zakres oddziaływań poradni rehabilitacji medycznej obejmuje prowadzenie leczniczego usprawniania osób niepełnosprawnych w zakresie wizyt lekarskich ambulatoryjnych i domowych, udzielanie porad specjalistycznych z zakresu rehabilitacji narządów ruchu oraz prowadzenie leczenia pacjentów wymagających leczenia rehabilitacyjnego.

W roku 2018 w regionie świętokrzyskim liczba poradni rehabilitacyjnych wyniosła 30, co stanowi o zwiększeniu w stosunku do 2017r. o 3 placówki.

Z kolei liczba poradni fizykoterapii na przestrzeni lat 2017 - 2018 uległa istotnemu zwiększeniu i wyniosła 127, co było wartością najwyższą od 2015r.

Na podstawie statystyk NFZ Oddziału Świętokrzyskiego przeprowadzono analizę liczby świadczeniobiorców poszczególnych typów rehabilitacji oraz nakładów finansowych na świadczenia rehabilitacji medycznej.

Tabela 8. Liczba świadczeniodawców, koszty świadczeń rehabilitacyjnych w Oddziale Świętokrzyskim NFZ.

Wyszczególnienie	Liczba świadczeniodawców			Całkowity koszt realizacji świadczeń medycznych		
	2015	2017	2018	2015	2017	2018
Fizjoterapia ambulatoryjna	102	100	127	32.873.767	29.585.487	27.050.014
Fizjoterapia domowa	3	2	21	771.415	577.429	6.663.422
Lekarska ambulatoryjna opieka rehabilitacyjna	29	27	30	972.843	1.012.943	998.856
Rehabilitacja neurologiczna	7	7	7	7.932.646	8.276.499	7.971.352
Rehabilitacja osób z dysfunkcją narządu słuchu i mowy	1	1	1	249.967	260.622	248.448
Rehabilitacja dzieci z zaburzeniami wieku rozwojowego w ośrodku/oddziale dziennym.	7	7	7	3.232.281	3.535.138	3.394.743
Rehabilitacja kardiologiczna w ośrodku/oddziale dziennym.	3	3	4	484.572	487.787	503.520
Rehabilitacja kardiologiczna w warunkach stacjonarnych	2	2	2	3.447.630	3.405.835	4.379.089
Rehabilitacja ogólnoustrojowa w ośrodku/oddziale dziennym	23	22	23	9.699.237	9.510.920	10.672.894
Rehabilitacja ogólnoustrojowa w warunkach stacjonarnych	12	12	12	27.417.809	30.626.958	32.737.294
Rehabilitacja osób z dysfunkcją narządu wzroku	1	1	1	137.903	146.200	153.129
RAZEM	189	184	235	87.220.070	87.425.818	88.772.761

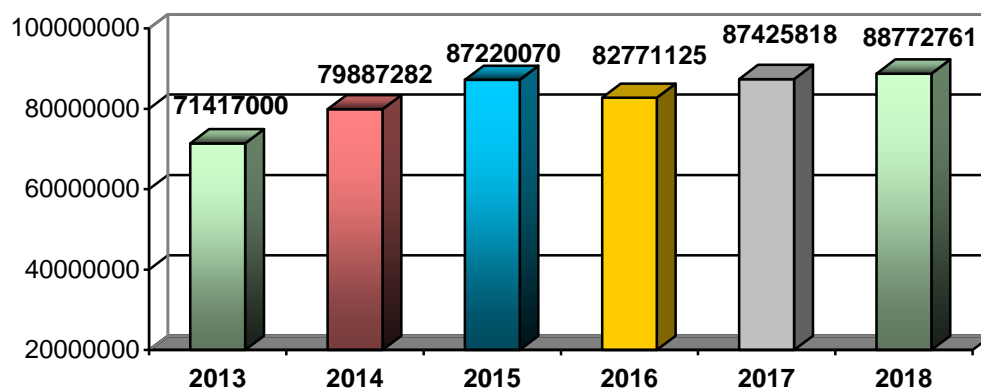
Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia Oddział Świętokrzyski.

Tabela nr 8 przedstawia liczbę świadczeniodawców oraz koszty realizacji świadczeń poszczególnych rodzajów rehabilitacji medycznej realizowanych przez Oddział Świętokrzyski Narodowego Funduszu Zdrowia w latach 2015, 2017 i 2018.

Łączny koszt udzielonych świadczeń w zakresie rehabilitacji medycznej w 2018r. wzrósł o ponad 1,5% w stosunku do roku 2017 i wyniósł 88.772.761 zł. Najwyższe nakłady zostały poniesione na prowadzenie rehabilitacji ogólnoustrojowej w warunkach stacjonarnych – nieznacznie ponad 32 mln zł oraz fizjoterapię ambulatoryjną – 27 mln zł., co stanowiło łącznie 67 % ogółu kosztów rehabilitacji medycznej.

Najistotniej, bo aż o ponad 6 mln zł uległo zwiększeniu wydatkowanie środków związanych z fizjoterapią domową. Natomiast największe zmniejszenie wydatków odnotowano w zakresie fizjoterapii ambulatoryjnej oraz rehabilitacji neurologicznej odpowiednio 9% i 4%.

Wykres 30 Wysokość środków poniesionych na świadczenia rehabilitacji medycznej w latach 2013 – 2018.

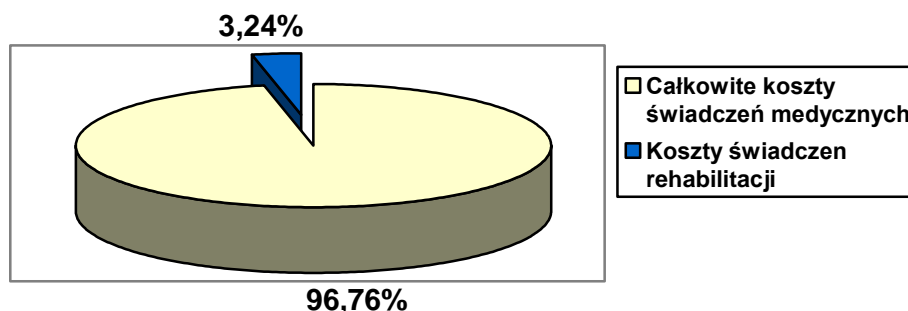
Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia Oddział Świętokrzyski.

Należy zaznaczyć, iż na przestrzeni lat 2013 - 2018 wzrosły nakłady na świadczenia rehabilitacji medycznej o blisko 22%, co świadczy o rosnącym zapotrzebowaniu na świadczenia rehabilitacji medycznej.

Ważnym wskaźnikiem obrazującym skalę i zakres udzielanych świadczeń rehabilitacji medycznej jest liczba świadczeniodawców. Liczba świadczeniodawców rehabilitacji medycznej w 2018r. wyniosła 235, z czego 54% stanowili świadczeniodawcy fizjoterapii ambulatoryjnej, 12,7% świadczeniodawcy lekarskiej ambulatoryjnej opieki rehabilitacyjnej.

Kolejnym wskaźnikiem obrazującym skalę udzielanych świadczeń rehabilitacji medycznej jest udział kosztów realizacji świadczeń z zakresu rehabilitacji medycznej w całkowitym koszcie realizacji świadczeń zdrowotnych. Wskaźnik ten nie uległ zasadniczej zmianie na przestrzeni minionych lat i wyniósł 3,24%.

Wykres nr 31 Udział kosztów świadczeń rehabilitacji medycznej w całkowitych kosztach świadczeń zdrowotnych w 2018r.

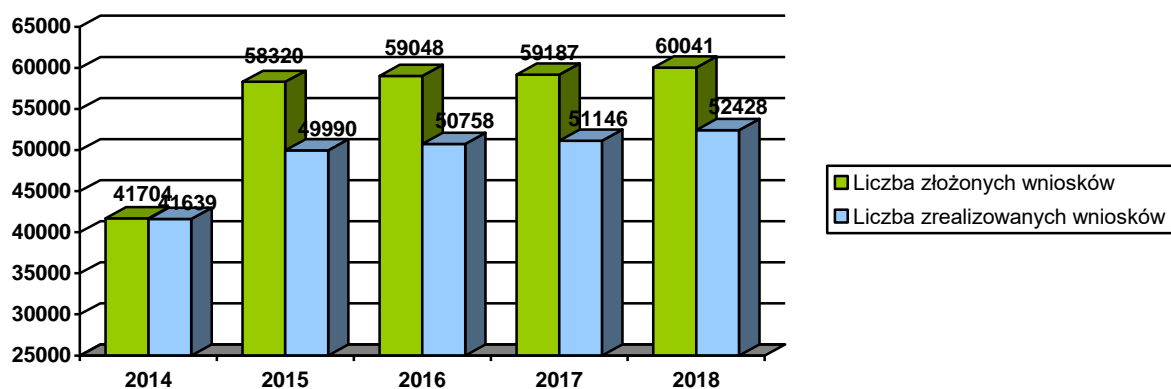

Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia Oddział Świętokrzyski.

6.1. Zaopatrzenie w sprzęt ortopedyczny i pomocniczy

Kolejny wskaźnik diagnozy stanowi analiza danych z zakresu zaopatrzenia w sprzęt ortopedyczny – pomocniczy finansowany przez NFZ Oddział Świętokrzyski. Sprzęt ten odgrywa fundamentalną rolę podczas rehabilitacji, jak i stanowi pomoc w codziennej egzystencji osób z dysfunkcjami. Przedmioty ortopedyczne to sprzęty, które pomagają osobie niepełnosprawnej lub chorej w poruszaniu się. Są to na przykład: protezy, kule, balkoniki, wózki, natomiast środkami pomocniczymi są środki, które pomagają osobom niepełnosprawnym radzić sobie z chorobą lub niepełnosprawnością, pomagają przebywać wśród ludzi i kontaktować się z nimi na przykład: aparaty słuchowe, soczewki okularowe, obuwie ortopedyczne.

Wykres 32 Liczba złożonych oraz zrealizowanych wniosków o dofinansowanie sprzętu ortopedyczno - pomocniczego w woj. świętokrzyskim przez NFZ Oddział Świętokrzyski w latach 2014- 2018.

Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia Oddział Świętokrzyski.

Wykres przedstawia liczbę złożonych oraz zrealizowanych wniosków o dofinansowanie sprzętu ortopedyczno – pomocniczego w latach 2014-2018. Okres ten charakteryzuje się znacznym wzrostem liczby zrealizowanych wniosków w latach 2014 i 2015, zaś w latach 2015 - 2018 tendencja wyhamowała – wzrost na przestrzeni analizowanego okresu wyniósł 2,5%.

Istotnym wskaźnikiem poddanym analizie jest udział zrealizowanych wniosków w ogólnej liczbie złożonych wniosków o dofinansowanie sprzętu ortopedyczno – pomocniczego. Należy zwrócić uwagę na współczynnik wniosków zrealizowanych do złożonych. W roku 2014 wyniósł on blisko 1,0, natomiast w latach kolejnych zmniejszyła

się, by w roku 2018 osiągnąć wartość z 0,87. Wskazuje to na deficyty i niezaspokojenie potrzeb w powyższym zakresie.

Rok 2018 był kolejnym z rzędu okresem zwiększania kosztów realizacji złożonych wniosków w ramach zaopatrywania w sprzęt ortopedyczno – pomocniczy. Wysokość poniesionych wydatków wyniosła 19.331.398 zł, co było wartością o 11% wyższą niż w 2017r.

Natomiast w przypadku wydanych kart zaopatrzenia comiesięcznego (środki pomocnicze wydawane cyklicznie) po raz kolejny odnotowano istotny – wynoszący 9% wzrost w stosunku do 2017r. – wydano 40.764 aktywnych kart przy jednoczesnym 10% wzroście całkowitego kosztu realizacji tego zadania z kwoty 16.392.629 zł w 2017r. do 18.031.521 zł w 2018r.

Znaczenie leczenia uzdrowiskowego i sanatoryjnego w procesie rehabilitacji ze względu na jego kompleksowość, komplementarność i różnorodność stosowanych metod leczenia jest duże. Wskaźnikiem obrazującym sytuację w zakresie dostępności do świadczeń rehabilitacyjnych z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego jest analiza średniego czasu oczekiwania oraz liczba oczekujących na tego typu świadczenia. W przypadku leczenia w szpitalu uzdrowiskowym na przestrzeni 2016 i 2017r. średni czas oczekiwania uległ zmniejszeniu z 9 do 6 miesięcy, natomiast w przypadku leczenia sanatoryjnego był dłuższy – wynosił 15 miesięcy – co było wartością o 7 miesięcy niższą niż w 2017 roku.

Wynika to z faktu, iż liczba skierowań na leczenie w szpitalu uzdrowiskowym wydawanych przez lekarza ubezpieczenia zdrowotnego była prawie ośmiokrotnie niższa niż skierowań na leczenie sanatoryjne. Tabela przedstawia sytuację.

Tabela 9. Zapotrzebowanie na świadczenia zdrowotne z zakresu leczenia uzdrowiskowego i sanatoryjnego.

Leczenie w szpitalu uzdrowiskowym			Leczenie sanatoryjne		
Liczba skierowań wystawionych przez lek. ubezpieczenia zdrowotnego	Liczba skierowań zaakceptowanych przez NFZ	Liczba skierowań zrealizowanych	Liczba skierowań wystawionych przez lek. ubezpieczenia zdrowotnego	Liczba skierowań zaakceptowanych przez NFZ	Liczba skierowań zrealizowanych
2.558	1.815	1.129	14.977	14.292	364

Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia Oddział Świętokrzyski.

Ważnym wskaźnikiem jest udział skierowań na leczenie w szpitalu uzdrowiskowym oraz na leczenie sanatoryjne wystawionych przez lekarza ubezpieczenia społecznego do

liczby skierowań faktycznie zrealizowanych. W przypadku leczenia w szpitalu uzdrowiskowym wskaźnik wyniósł 44% natomiast w przypadku leczenia sanatoryjnego zaledwie 2,4%.

W procesie rehabilitacji oraz ograniczania skutków występowania niepełnosprawności istotną kwestią jest możliwość korzystania ze sprzętu rehabilitacyjnego w warunkach domowych. Takie rozwiązanie umożliwiają funkcjonujące na terenie województwa wypożyczalnie sprzętu rehabilitacyjnego. Z danych przedstawionych przez samorządy powiatowe wynika, iż w 2018r. funkcjonowało 22 tego typu instytucji na terenie 10 powiatów. Obserwowany jest korzystny trend zwiększania liczby wypożyczalni – ich liczba zwiększyła się z 16 w 2017r. do 27 w 2018r.

Zapobieganie niepełnosprawności i zmniejszanie ewentualnych jej skutków jest dla społeczeństwa mniej kosztowne niż konieczność zapewnienia późniejszej opieki nad osobami niepełnosprawnymi i podejmowanie działań zmierzających do ich integracji ze społeczeństwem.

W tym zakresie dokonano analizy wskaźników: liczby i zakresu realizowanych przez powiaty programów i projektów dotyczących zapobiegania niepełnosprawności i ograniczania jej skutków oraz liczby kampanii informacyjnych dot. podnoszenia świadomości w zakresie występowania niewłaściwych symptomów rozwojowych opieki, pielęgnacji dzieci i młodzieży.

Na przestrzeni lat 2017 i 2018 z 3 do 5 wzrosła liczba powiatów posiadających opracowane programy z zakresu zapobiegania i ograniczania niepełnosprawności. Łączna kwota wydatkowana na realizację działań w ramach programów wyniosła: 9.558.530 zł, z czego zdecydowana większość – 81% pochodziła ze źródeł zewnętrznych, zaś środki własne powiatów stanowiły 16%. Do najpopularniejszych form należały działania mające na celu zwiększenie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych, m.in.: realizacja programu pn. „Aktywny samorząd” w ramach którego finansowano likwidację barier ograniczających społeczne i zawodowe funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami, prowadzono wypożyczalnie sprzętu rehabilitacyjnego. Osoby z niepełnosprawnościami zostały objęte usługami asystenckimi i opiekuńczymi w wykonywaniu podstawowych czynności niezbędnych do samodzielnego i aktywnego funkcjonowania w społeczeństwie. Ponadto utworzono poradnie oraz punkty konsultacyjne świadczące pomoc logopedyczną, pedagogiczną.

Z analizy ankiet wynika, iż jedynie 3 powiaty: jędrzejowski, kazimierski oraz opatowski podjęły działania w ramach podnoszenia wiedzy w zakresie występowania niewłaściwych symptomów rozwojowych, opieki, pielęgnacji dzieci i młodzieży.

W ramach działalności poradni psychologiczno-pedagogicznych udzielano porad, wskazówek, informacji dla rodziców organizowano szkolenia i prelekcje w zakresie pracy z dziećmi.

VII. Podnoszenie poziomu wykształcenia efektem rozwoju i dostosowania systemu edukacji do potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych.

Edukacja jest niewątpliwie jedną z najważniejszych inwestycji nie tylko społecznych, ale również gospodarczych i politycznych¹².

Poziom wykształcenia jako wskaźnik posiadanych zasobów kapitału społecznego osoby stanowi z jednej strony niezwykle istotny czynnik np. dla jej aktywności zawodowej, z drugiej strony istotnie zmniejsza zagrożenie wykluczeniem społecznym, wpływając tym samym na wyższy poziom jakości życia¹³.

Dane jednoznacznie wskazują na szczególnie silne powiązanie poziomu wykształcenia i aktywności zawodowej w grupie osób niepełnosprawnych, im wyższy poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych, tym wyższy współczynnik ich aktywności zawodowej oraz wskaźnik zatrudnienia. Niskie wykształcenie i wynikający z niego brak kwalifikacji do wykonywania pracy to dziś główne, a zarazem najtrudniejsze wyzwania stojące przed polityką państwa wobec osób niepełnosprawnych. Oprócz typu niepełnosprawności to właśnie brak wykształcenia stanowią największe bariery w podjęciu zatrudnienia przez osoby niepełnosprawne.

Wpływ na aktywność zawodową osób niepełnosprawnych ma system kształcenia niepełnosprawnych zarówno tych z niepełnosprawnością wrodzoną jak i nabytą. To właśnie od efektywności, skuteczności, przystosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz oczekiwań pracodawców zależy sytuacja tej grupy społecznej na rynku pracy.

---

¹² Jarmurzek J. Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej Nr 13/2016 Wybrane aspekty aktywności edukacyjnej i zawodowej młodych osób z niepełnosprawnościami. Poznań 2016r.

¹³ Raport Edukacja w zarysie, OECD 2015,

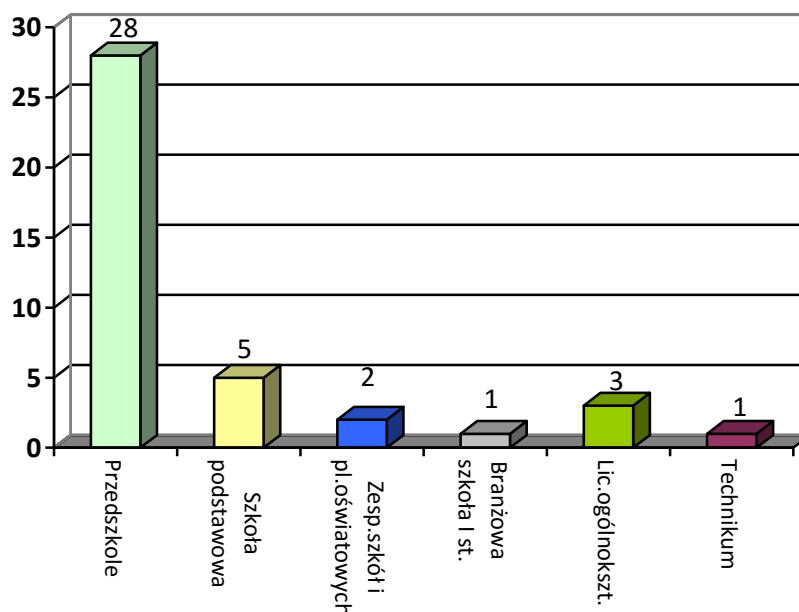
7.1. Zaplecze edukacyjne dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.

Kształcenie specjalne organizowane jest dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej i może być realizowane w systemie szkolnym lub w formie indywidualnej. Kształcenie specjalne (na poziomie szkoły podstawowej, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej) odbywa się w funkcjonujących samodzielnie szkołach specjalnych lub w szkołach ogólnodostępnych, w których tworzone są oddziały: specjalne, integracyjne, ogólnodostępne oraz w specjalnych ośrodkach szkolno - wychowawczych, innych placówkach oświatowo - wychowawczych lub placówkach wykonujących działalność leczniczą (włącznie z zakładami lecznictwa uzdrowiskowego).

Wdrażanie nowoczesnego systemu kształcenia osób z niepełnosprawnościami stanowiącego zadanie polityki oświatowej państwa z jednej strony wymaga współpracy podmiotów jak szkoły, społeczności lokalnych, rodziców i instytucji pozarządowych z władzami z drugiej rozwoju instytucji zapewniających wczesną diagnozę niepełnosprawności, specyficznych potrzeb edukacyjnych dziecka oraz systemu poradnictwa dla nauczycieli i rodziców. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi realizują naukę w jednej z przewidzianych form organizacyjnych kształcenia, na podstawie orzeczenia publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej (w tym publicznej poradni specjalistycznej) o potrzebie kształcenia specjalnego lub indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży.

W regionie świętokrzyskim w roku szkolnym 2017/2018 funkcjonowało łącznie 40 szkół i placówek oświatowych integracyjnych/z oddziałami integracyjnymi. Termin kształcenie integracyjne w polskim znaczeniu wskazuje, że każde dziecko niepełnosprawne w wieku szkolnym, bez względu na swoje zdolności, ma możliwość uczenia się w odpowiedniej dla swojego wieku klasie szkoły lub placówki oświatowej. Ponadto zarówno dziecko niepełnosprawne jak i rodzina i nauczyciel ma zapewnione szerokie wsparcie psychologiczno – pedagogiczne. Edukacja integracyjna powinna zapewniać poczucie przynależności dzieci zdrowych i niepełnosprawnych do danej społeczności szkolnej.

Wykres 33. Liczba szkół/placówek integracyjnych (z oddziałami integracyjnymi) w województwie świętokrzyskim.

Źródło: Kuratorium Oświaty w Kielcach¹⁴.

Najwięcej szkół z oddziałami integracyjnymi w regionie Świętokrzyskim odnotowano na poziomie szkół podstawowych – 5 zaś najmniej techników i branżowych szkół I stopnia – po jednej. Zgodnie z reformą MEN od roku szkolnego 2017/2018 dotychczasowa 3-letnia zasadnicza szkoła zawodowa została przekształcona w 3-letnią branżową szkołę I stopnia. Naukę w tej szkole trwającą trzy lata obejmującą kształcenie ogólne i zawodowe podjęli uczniowie, którzy ukończyli gimnazjum.

Dane Kuratorium Oświaty w Kielcach świadczą, iż w regionie najszerszej reprezentowane są przedszkola integracyjne/ z oddziałami integracyjnymi – w roku szkolnym 2017/2018 funkcjonowało ich 28.

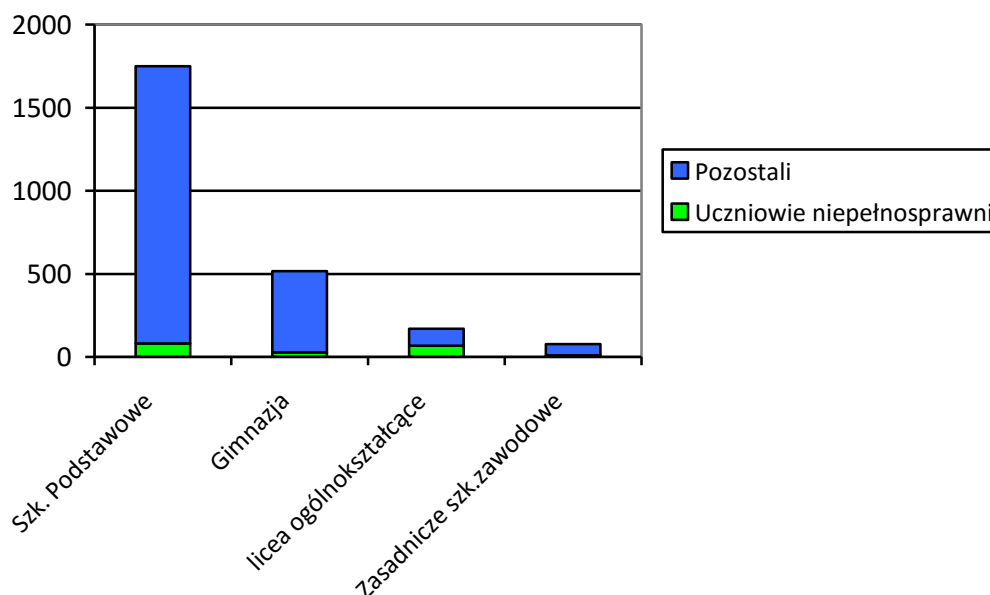
Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że w poszczególnych typach szkół integracyjnych i z oddziałami integracyjnymi najwięcej uczniów uczęszcza do szkół:

- podstawowych: łącznie 1.749, w tym niepełnosprawnych: 81,
- gimnazjów ogółem 516, w tym niepełnosprawnych 27,
- liceów ogólnokształcących – łącznie 169, w tym niepełnosprawnych 67,
- zasadniczych szkół zawodowych: łącznie 75, w tym niepełnosprawnych – 9.

¹⁴ <https://rspo.men.gov.pl>

Wykres 34. Liczba uczniów szkół/placówek z oddziałami integracyjnymi w województwie świętokrzyskim.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny w Kielcach.

Elementem nurtu segregacyjnego edukacji są szkoły i oddziały specjalne. Są to placówki, których podstawowym celem jest zabezpieczenie każdemu dziecku odchylonemu od normy właściwych warunków do wszechstronnego rozwoju powodującego pełną aktywizację możliwości psychofizycznych¹⁵. W regionie świętokrzyskim szkół i placówek specjalnych funkcjonowało 131 w tym najliczniej:

- Specjalne szkoły podstawowe - 40,
- Szkoły specjalne przysposabiające do pracy – 20,
- Przedszkola i punkty przedszkolne – 19.

Osoby niepełnosprawne intelektualnie w stopniu głębokim podlegają obowiązkowi szkolnemu. Dla uczniów głęboko niepełnosprawnych intelektualnie przewidziana jest nauka w **ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych**, których celem jest przede wszystkim usprawnianie, rehabilitacja i kształtowanie umiejętności dnia codziennego oraz rozwijanie umiejętności komunikacyjnych. Tego typu placówek w regionie w roku szkolnym 2017/2018 roku było 8 tj. o jeden mniej niż w roku szkolnym 2015/2016.

Specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy to placówka oświatowo-wychowawcza dla dzieci i młodzieży w wieku od 4 do 18 lat, zakwalifikowanych do nauczania w niej, lub do pomocy specjalnej, z powodu braku w miejscu zamieszkania odpowiedniego

¹⁵ M. Belza, Szkolnictwo specjalne w Polsce – różne formy organizacji

przedszkola lub szkoły. W skład specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego wchodzi internat oraz placówki szkolne (przedszkole, szkoła specjalna, specjalna szkoła zawodowa). W regionie tego typu ośrodków było 18, co stanowi o zwiększeniu o 1 ośrodek w stosunku do roku szkolnego 2015/2016.

Ważnym elementem edukacji dzieci i młodzieży o specjalnych potrzebach są **młodzieżowe ośrodki wychowawcze** - przeznaczone dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i resocjalizacji jako resocjalizacyjno-wychowawcze, a dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim jako resocjalizacyjno-rewalidacyjne. W regionie na przestrzeni lat 2017-2018 liczba tego typu ośrodków nie uległa zmianie – wyniosła 8.

Kolejnym typem placówek przeznaczonych dla dzieci i młodzieży, które z powodu niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do szkoły lub przedszkola w miejscu zamieszkania są **specjalne ośrodki wychowawcze**. Na terenie województwa funkcjonuje jeden tego typu ośrodek.

Placówkami specjalizującymi się w pracy z dziećmi i młodzieżą niedostosowaną społecznie lecz pozostającą w normie intelektualnej są **młodzieżowe ośrodki socjoterapii**, których w regionie łącznie było dwie.

Poniższa tabela przedstawia sytuację.

Tabela 10. Placówki dla uczniów i wychowanków posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego zagrożonych niedostosowaniem społecznym, z zaburzeniami zachowania oraz niedostosowanych społecznie.

Typ placówki	Młodzieżowy ośrodek socjoterapii	Młodzieżowy ośrodek wychowawczy	Ośrodek rewalidacyjno-wychowawczy	Specjalny ośrodek szk-wych.	Specjalny ośrodek wych.
Liczba placówek	2	8	8	18	1
Liczba miejsc	144	417	276	910	45
Liczba wychowanków	119	307	212	693	33

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Istotnym elementem systemu oświaty dzieci i młodzieży niepełnosprawnej są kwalifikacje kadry nauczycielskiej. Szkoły i placówki oświatowe podległe Samorządowi Województwa Świętokrzyskiego realizowały warsztaty, konferencje, kursy doskonalące dla kadry nauczycielskiej, opiekuńczej mające na celu doskonalenie nauczycieli w zakresie pracy z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych w tym z osobami niepełnosprawnymi. Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach w

2018r. przeprowadziło dla dyrektorów, nauczycieli, wychowawców, pedagogów i psychologów pracujących w szkolnych i pozaszkolnych placówkach opiekuńczo-wychowawczych szkolenia, kursy oraz warsztaty z zakresu pracy z młodzieżą oraz dziećmi z zaburzeniami rozwojowymi, społecznymi (autyzm, Zespół Aspergera); zasad prowadzenia terapii i techniki tworzenia efektywnego otoczenia edukacyjnego dziecka niepełnosprawnego. Łącznie w różnego rodzaju formach podnoszenia kwalifikacji udział wzięło 980 osób.

7.2. Poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych.

W procesie rehabilitacji i integracji osób niepełnosprawnych ze środowiskiem społecznym szczególnie istotną kwestie zajmuje wykształcenie tej grupy. Uzyskanie odpowiedniego poziomu wykształcenia daje szansę na zwiększenie z jednej strony poziomu aktywności zawodowej, z drugiej istotnie zmniejsza zagrożenie wykluczeniem społecznym i marginalizacją wpływając na wyższy poziom życia. Bariery w edukacji osób z niepełnosprawnościami mogą stanowić czynniki ich marginalizacji społecznej w różnych sferach życia. W sytuacji osób niepełnosprawnych osiągnięcie odpowiedniego do ich możliwości wykształcenia daje podstawę do uchylenia deprecjonujących skutków dysfunkcji, do uzyskania zatrudnienia, niezależności finansowej i podwyższenia statusu, a przez to uchylenia funkcjonujących na ich temat stereotypów.¹⁶

Badania w zakresie wykształcenia przeprowadzone nad osobami z niepełnosprawnościami wyraźnie wskazują na trudności w zapewnieniu właściwych warunków i możliwości kształcenia i edukacji. Przyczyn tej sytuacji jest wiele, począwszy od niedostatecznie przygotowanej kadry, niewystarczających nakładów na edukację, niewłaściwych postaw społecznych oraz barier technicznych.

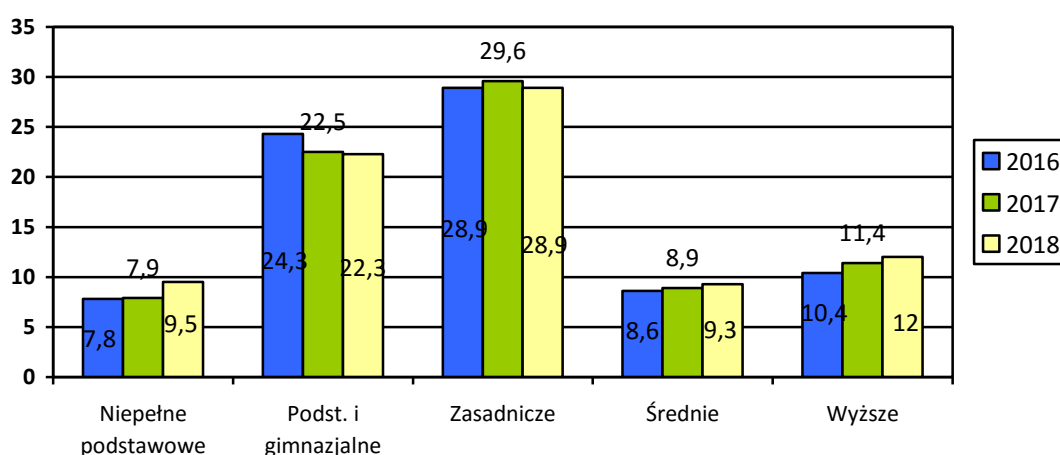
Poddając analizie dane Powiatowych Zespołów ds. Orzekania o Niepełnosprawności z zakresu poziomu wykształcenia dorosłych osób niepełnosprawnych wynika, iż struktura procentowa poszczególnych poziomów wykształcenia na przestrzeni 2017 i 2018 roku nie uległa zasadniczym zmianom. Najliczniejszymi grupami osób, które uzyskały orzeczenie o niepełnosprawności w 2018r. były legitymujące się wykształceniem: średnim – 12.780 osób niepełnosprawnych (29,5% ogółu niepełnosprawnych), zasadniczym – 12.587 osób (29% ogółu niepełnosprawnych oraz podstawowym i gimnazjalnym – 8.846 osób (20% ogółu niepełnosprawnych). Niezmiennie najmniej liczną grupą osób niepełnosprawnych były osoby posiadające najniższe wykształcenie tj. niepełne podstawowe – 4.126 osób

---

¹⁶ A.Nowak „Dyskryminacja osób niepełnosprawnych”. Uniwersytet Śląski

(7,9% ogółu niepełnosprawnych). W kwestii liczebności osób z niepełnosprawnościami posiadających wykształcenie wyższe region świętokrzyski wpisuje się w tendencje ogólnokrajowe przejawiające się wzrostem odsetka osób niepełnosprawnych z wykształceniem wyższym. Na przestrzeni lat 2017 i 2018 liczba zwiększyła się z 4.726 do 5.283, zaś udział procentowy w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych wzrósł z 11,4% do 12,2%. Należy zaznaczyć, że rokrocznie obserwowany jest wzrost liczby osób niepełnosprawnych legitymujących się wykształceniem wyższym.

Wykres 35. Poziom wykształcenia dorosłych osób niepełnosprawnych w latach 2016-2018.

Źródło: Wojewódzki Zespół Ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

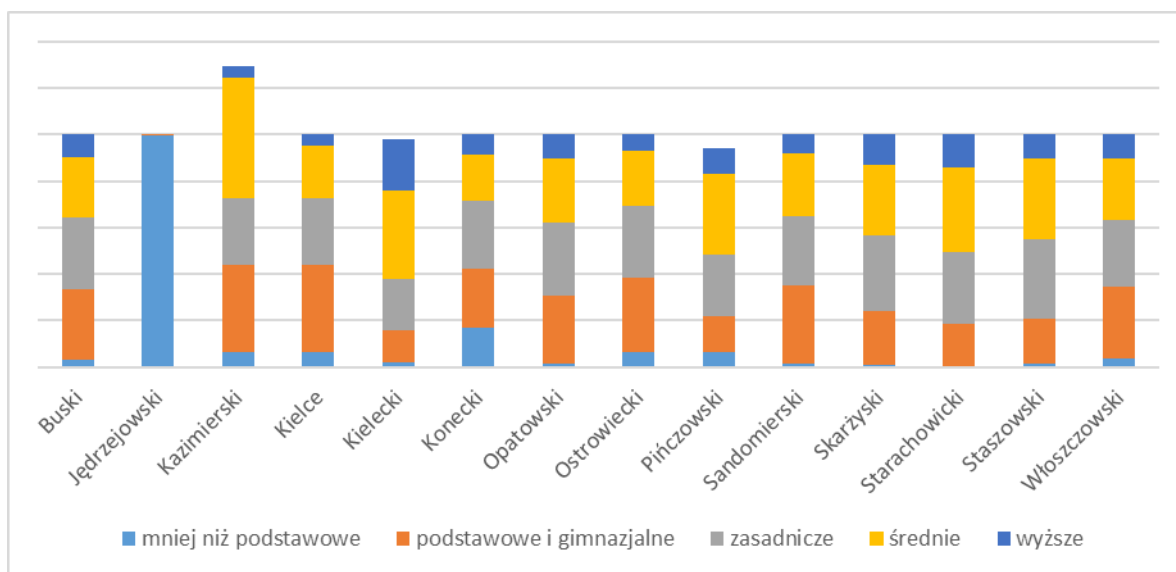
Największą dynamikę w udziale procentowym poziomu wykształcenia osób niepełnosprawnych odnotować należy w przypadku osób nie posiadających wykształcenia – odnotowano wzrost o 1,6 punktu procentowego w stosunku do 2017r., natomiast spadek odnotowano w zakresie wykształcenia zasadniczego – 0,7%.

Z analizy poziomu wykształcenia orzekanych osób z niepełnosprawnościami w 2018r. w ujęciu terytorialnym wynika, iż najwyższy odsetek osób legitymujących się wykształceniem:

- niepełnym podstawowym zamieszkiwało powiat jędrzejowski i konecki,
- podstawowym i gimnazjalnym odnotowano w powiecie kazimierskim i mieście Kielce,
- zasadniczym zamieszkiwało w powiecie skarżyskim i staszowskim,
- średnim zamieszkiwało w powiecie kazimierskim i kieleckim,

zaś odsetek osób z wykształceniem wyższym odnotowano największy w powiecie kieleckim i starachowickim.

Wykres 36. Poziom wykształcenia dorosłych osób niepełnosprawnych w ujęciu terytorialnym.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Istotną zmienną warunkującą poziom wykształcenia zbiorowości osób niepełnosprawnych jest rodzaj posiadanej niepełnosprawności. Najliczniejszą grupą osób z niepełnosprawnościami posiadających wykształcenie wyższe były osoby z dysfunkcją narządu ruchu – 5% oraz chorób układu oddechowego i krążenia – 1,6% ogółu populacji niepełnosprawnych orzeczonych w 2018r. w regionie. Najniższe wykształcenie – mniej niż podstawowe oraz podstawowe i gimnazjalne skorelowane jest z niepełnosprawnościami z tytułu chorób psychicznych oraz upośledzenia umysłowego.

7.2. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana uczniom niepełnosprawnym.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana uczniowi z niepełnosprawnością polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia, wynikających m.in. z rodzaju i stopnia niepełnosprawności.

Uczeń z niepełnosprawnością to uczeń z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, który z uwagi na zaburzenia i odchylenia rozwojowe o zróżnicowanej etiologii, wymaga zastosowania specjalnej organizacji procesu edukacyjnego w zakresie: organizacji warunków technicznych, metod i środków stosowanych w procesie dydaktycznym, kształtowania relacji społecznych, współpracy ze środowiskiem rodzinnym.

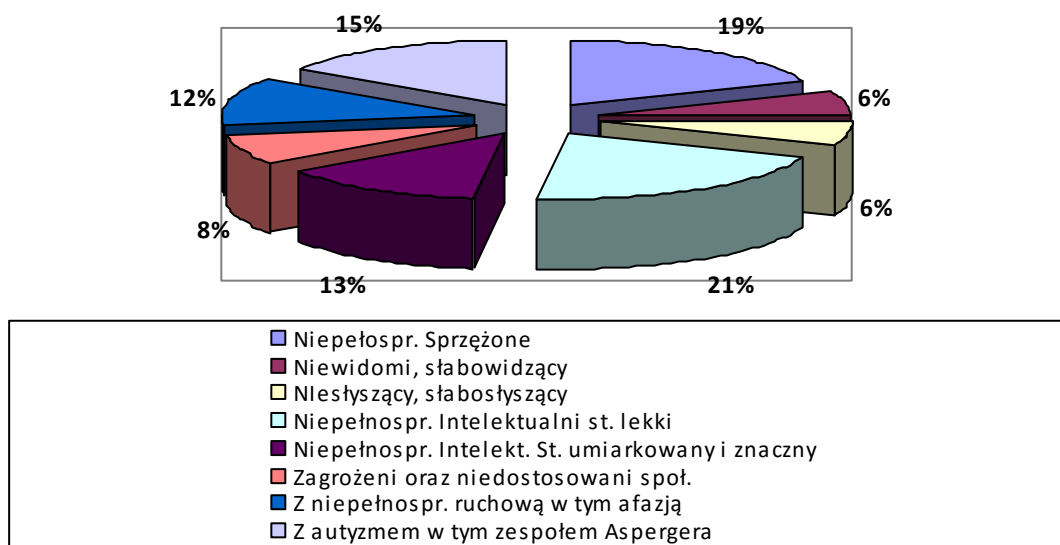
Do uczniów niepełnosprawnych należy zaliczyć: uczniów niewidomych, słabo widzących, niesłyszących, słabo słyszących, z niepełnosprawnością ruchową (w tym z afazją i mózgowym porażeniem dziecięcym), z autyzmem (w tym z zespołem Aspergera), z upośledzeniem umysłowym (w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym), z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego jest podstawowym dokumentem w edukacji dziecka z niepełnosprawnością. Do kształcenia specjalnego oraz do nauczania indywidualnego kwalifikują poradnie psychologiczno-pedagogiczne, bądź inne poradnie specjalistyczne. Orzeczenia wydawane są dzieciom i młodzieży: - niepełnosprawnym oraz niedostosowanym społecznie, wymagającym stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy.

Na terenie województwa świętokrzyskiego funkcjonowało 29 poradni psychologiczno – pedagogicznych, w tym 8 na terenie miasta Kielce, po 3 w powiecie kieleckim i ostrowieckim, po dwie w powiatach: opatowskim, sandomierskim, skarżyskim i starachowickim oraz po jednej poradni w powiatach: buskim, koneckim, jędrzejowskim, staszowskim, pińczowskim oraz włoszczowskim. Poradnie psychologiczno – pedagogiczne wydały 4.002 orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Z danych wynika, iż aktywność poradni określona liczbą wydanych opinii w roku szkolnym była nieznacznie wyższa niż w latach wcześniejszych.

Łącznie w roku szkolnym 2017/2018 we wszystkich typach szkół na terenie województwa świętokrzyskiego uczyło się łącznie 5.652 uczniów z różnymi niepełnosprawnościami i dysfunkcjami. Wśród nich najliczniej reprezentowani byli uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim – blisko 21% oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi – 18,5% ogółu.

Wykres 37. Niepełnosprawni uczniowie wg. typu niepełnosprawności.

Źródło: www.cie.men.gov.pl

7.3. Kultura, kultura fizyczna i turystyka osób niepełnosprawnych

Sport i rekreacja ruchowa dla osób niepełnosprawnych są szczególną formą rehabilitacji pozwalającą na pokolenie barier i stymulowanie dążeń do wzrostu aktywności społecznej. Organizacje pozarządowe działające w formie otwartej jak również te na terenie specjalistycznych ośrodków są organizatorami imprez sportowych i sportowo-rekreacyjnych. Osoby niepełnosprawne reprezentują region na rozgrywkach i zawodach sportowych szczebla ogólnopolskiego i międzynarodowego. W 2018 roku z zakresu turystyki i sportu dofinansowano łącznie 18 zadań. Elementem wsparcia są nie tylko środki finansowe, ale również pomoc organizacyjna, patronaty i przekazywanie nagród dla osób niepełnosprawnych.

Podobnie jak w latach ubiegłych, działalność na rzecz aktywizacji turystycznej osób niepełnosprawnych o różnym stopniu niepełnosprawności: narządu ruchu, upośledzeń intelektualnych w stopniu umiarkowanym i znacznym, prowadziły organizacje pozarządowe. Najszerszą działalność w tym zakresie prowadzi Zrzeszenie Sportu i Rehabilitacji „Start” w Kielcach oraz Oddział Regionalny Olimpiady Specjalne Polska Świętokrzyskie. Zostały dofinansowane m.in. imprezy, rajdy oraz szkolenia sportowe mające na celu przygotowanie zawodników niepełnosprawnych do udziału w zawodach sportowych wszystkich szczebli.

V. Współpraca i partnerstwo elementem systemu wsparcia środowiska osób niepełnosprawnych.

Współpraca między jednostkami samorządu terytorialnego a organizacjami pozarządowymi w gminie, powiecie i regionie ma wciąż charakter rozwojowy. Należy wskazać na dynamikę rozwoju organizacji trzeciego sektora oraz fakt niewykorzystywania pełnego potencjału organizacji pozarządowych oraz zaspakajania przez nie potrzeb środowisk lokalnych.

Jednym z przejawów decentralizacji zarządzania publicznego jest wspieranie trzeciego sektora i zaangażowanie władz publicznych w funkcjonowanie dobrowolnych organizacji społecznych. Działania takie mają za zadanie rozwój oraz wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego.

Organizacje pozarządowe, dzięki swemu funkcjonowaniu mogą, a przede wszystkim powinny, oprócz kreowania społeczeństwa obywatelskiego, tworzyć „inne wartości dodane”. Mianowicie, wspomniana, decentralizacja zarządzania publicznego wiąże się z przekazywaniem szeregu zadań organizacjom pozarządowym. Jeśli są one w stanie wykonać te zadania w sposób bardziej efektywny, to przydatność tego typu instytucji w kreowaniu jest bezdyskusyjna¹⁷.

Dokumentami regulującymi kwestie współpracy samorządów terytorialnych z organizacjami pozarządowymi są programy współpracy z organizacjami pozarządowymi. Programy określają nie tylko zakres współpracy ale także wprowadzają czytelne reguły współpracy, jak również jednolite kryteria i warunki wspierające trzeci sektor.

Z nadesłanych ankiet wynika, iż 79% tj. 81 samorządów gminnych w 2018r. posiadało uchwalony program współpracy z organizacjami pozarządowymi. Zainicjowały one łącznie 145 konkursów, co było wartością o 26% niższą niż w roku 2017. Natomiast liczba ogłoszonych przez gminy konkursów z zakresu szeroko rozumianego obszaru pomocy społecznej na przestrzeni 2017 i 2018 roku uległa 29% zmniejszeniu – z 141 do 99.

Spośród przeprowadzonych przez gminy konkursów - 12 dotyczyło działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Liczba organizacji pozarządowych, które przystąpiły do konkursów we wszystkich obszarach pomocy społecznej wyniosła 182, zaś jedynie 40 spośród nich ubiegało się o środki na działania na rzecz osób niepełnosprawnych.

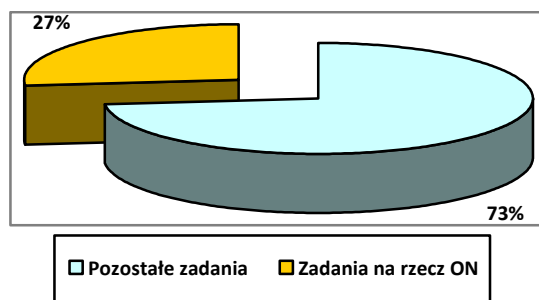
---

¹⁷ Oliński M. Współpraca administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi w opinii badanych organizacji. Optimum. Studia Ekonomiczne nr 3. Warszawa 2013.

Ostatecznie samorzady gminne przekazały organizacjom pozarządowym na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej łączną kwotę 6.037.215 zł w tym na działania na rzecz osób niepełnosprawnych 1.614.285 zł.

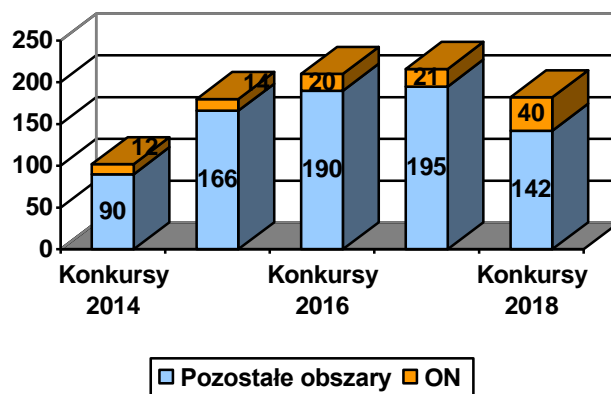
Wykres 38. Finansowanie współpracy samorządów gminnych z organizacjami pozarządowymi.

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Należy zwrócić uwagę na istotne zmniejszenie zaangażowania finansowego samorządów gminnych w zakresie zlecenia zadań organizacjom pozarządowym działającym na rzecz osób z niepełnosprawnościami z poziomu 42% w 2017r. do 27% w roku 2018.

Wykres 39. Poziom współpracy samorządów gminnych z organizacjami pozarządowymi.

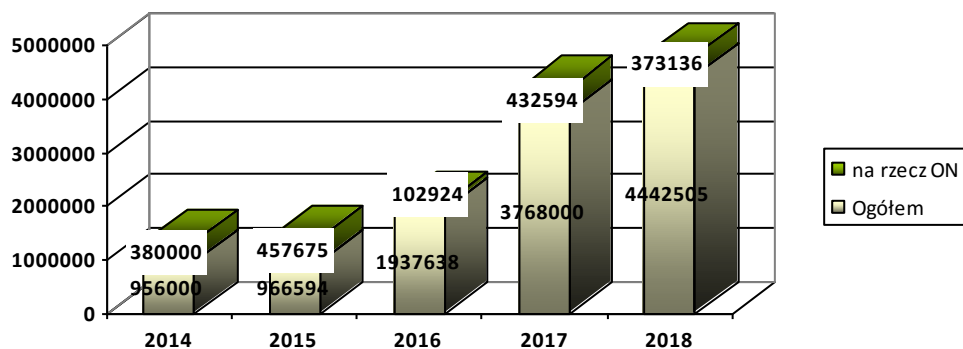

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Z danych ankietowych wynika, że na przestrzeni analizowanego okresu wzrosła liczba powiatów dysponujących opracowanym programem współpracy z organizacjami pozarządowymi – w roku 2018 wszystkie powiaty posiadały uchwalone dokumenty. Spośród samorządów powiatowych zdecydowana większość - 13 (tj. 93% ogółu) wykazało współpracę finansową z organizacjami pozarządowymi, niemniej nie wszystkie powiaty podjęły współpracę finansową w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnościami – wskaźnik wyniósł 5 powiatów tj. 36% ogółu. W ramach ogłaszanych konkursów ofert na

realizację zadań organizacjom pozarządowym powiaty przekazały łączną kwotę 4.815.641zł, co stanowi o 13% wzroście zaangażowania środków finansowych, z czego na działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami w 2018r. powiaty wydatkowały kwotę 373.136 zł, co było wartością o 14% niższą niż w roku 2017.

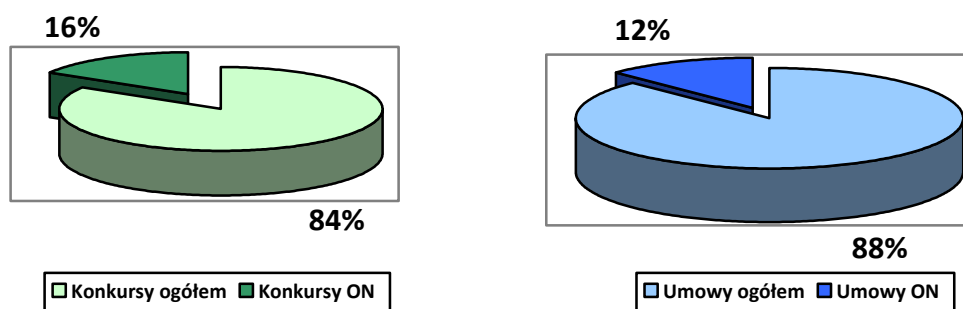
Wykres 40. Zaangażowanie środków powiatów na zadania realizowane przez NGO'S na rzecz osób niepełnosprawnych w latach 2014 -2018.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W ramach opracowanych programów powiaty regionu zainicjowały 49 konkursów ofert z organizacjami pozarządowymi, w tym: 26 dotyczyło szeroko rozumianej sfery pomocy społecznej, z czego 8 dotyczyło działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Łącznie na poziomie powiatów o dofinansowanie ubiegało się 86 organizacji pozarządowych, w tym zaledwie 33 w zakresie wsparcia osób niepełnosprawnych. Ostatecznie podpisano łącznie 250 umów, w obszarze pomocy społecznej 78, w tym 31 na działania na rzecz osób niepełnosprawnych.

Wykres 42. Poziom współpracy samorządów powiatowych z organizacjami pozarządowymi.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Współpraca Samorządu Województwa Świętokrzyskiego z organizacjami pozarządowymi, ma na celu zwiększenie uczestnictwa obywateli w kreowaniu życia

publicznego. Celem głównym takiej współpracy jest zaspokajanie potrzeb, podnoszenie poziomu życia, a także wzmocnienie społecznej świadomości oraz odpowiedzialności za siebie i otoczenie, budowanie społeczeństwa obywatelskiego poprzez jego uaktywnienie oraz poprzez wprowadzenie innowacyjnych i skutecznych działań.

Samorząd Województwa Świętokrzyskiego w 2018 r. współdziałał z organizacjami pozarządowymi głównie w zakresie zadań zleczonych w obszarze:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób,
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego,
- działalności na rzecz osób niepełnosprawnych,
- ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej,
- przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym,
- nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania,
- turystyki i krajoznawstwa,
- upowszechniania i ochrony praw konsumentów,
- wspierania i upowszechniania kultury fizycznej,
- działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży.

W 2018 roku współpraca pomiędzy Samorządem Województwa Świętokrzyskiego, a organizacjami pozarządowymi odbywała się w formie współpracy finansowej oraz współpracy pozafinansowej. Współpraca ta realizowana była przez następujące departamenty Urzędu Marszałkowskiego oraz jednostki podległe:

- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej,
- Departament Ochrony Zdrowia,
- Departament Promocji, Edukacji, Kultury, Sportu i Turystyki,¹⁸
- Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- Departament Polityki Regionalnej
- Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego,
- Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach.
- Kancelaria Zarządu.

Działania podejmowane w ramach Programu są finansowane z budżetu Województwa, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz ze środków funduszy europejskich.

Tabela 11. Obszary współpracy oraz wysokość środków finansowych przekazanych z budżetu Samorządu Województwa w ramach otwartych konkursów ofert w latach 2017 – 2018.

Obszar współpracy	Kwota zaplanowana		Kwota rozliczona		Liczba zawartych umów		Liczba złożonych ofert współpracy	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych*	655.313	599.581	654.698	599.327	54	49	100	88
Pomoc społeczna	200.000	220.000	186.113	217.951	9	19	16	30
Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych	80.035	155.640	80.035	154.939	7	12	11	15
Przeciwdziałanie przemocy	56.187	52.627	56.187	52.427	6	9	17	13
Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych	-	20.000	-	20.000	-	3	-	14
RAZEM	991.535	1.047.848	977.033	1.044.644	76	92	134	160

Źródło: opracowanie własne ROPS.

* zadanie realizowane ze środków PFRON.

W 2018r. samorząd województwa przeznaczył na dofinansowanie w ramach otwartych konkursów ofert dla organizacji pozarządowych kwotę 1.047.848 zł – kwotę o blisko 7% wyższą niż w roku 2017. Rozliczono na podstawie 71 podpisanych umów kwotę 1.044.644 zł, co oznacza wydatkowanie na poziomie 99,5%.

Tabela 11. Obszary współpracy oraz wysokość środków finansowych przekazanych z budżetu Samorządu Województwa w ramach trybu pozakonkursowego w 2018r.

Obszar współpracy	Kwota zaplanowana	Kwota rozliczona	Liczba zawartych umów	Liczba złożonych ofert współpracy
Pomoc społeczna	20.000	20.000	2	2
Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych	18.500	18.500	2	2
Rehabilitacja zawodowa i społeczna ON	0	0	0	0
RAZEM	38.500	38.500	4	4

Źródło: opracowanie własne

W ramach zadań realizowanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej:

- Przekazano kwotę w wysokości **1.044.644 zł** w ramach otwartych konkursów ofert,
- Przekazano kwotę w wysokości **38.500 zł** w ramach trybu pozakonkursowego,
- Zawarto i rozliczono **96 umów** z **70** organizacjami pozarządowymi na realizację zadań publicznych w otwartym konkursie ofert i w trybie pozakonkursowym w tym:
  - **92** umowy w otwartym konkursie ofert,
  - **4** umowy w trybie pozakonkursowym,
- Rozpatrzono **164 ofert** nadesłanych przez **129** organizacji pozarządowych w otwartym konkursie ofert i w trybie pozakonkursowym.
- Nie odnotowano przypadków unieważnienia umów.
  - Suma kwot zaangażowanych przez organizacje pozarządowe do realizacji zawartych umów wyniosła **311.644 zł**.

Samorząd województwa świętokrzyskiego także podejmował współpracę pozafinansową z podmiotami trzeciego sektora. Pracownicy udzielali informacji organizacjom pozarządowym nt. możliwości aplikowania o środki finansowe na realizację zadań, uczestniczyli w uroczystościach rozpoczęcia, czy też zakończenia organizowanych przez organizacje pozarządowe przedsięwzięć, przedstawiciele organizacji pozarządowych zapraszani byli do udziału w komisjach konkursowych, zespołach doradczych, marszałek Województwa Świętokrzyskiego obejmował patronatem honorowym liczne uroczystości i imprez.

Współpraca samorządu terytorialnego z trzecim sektorem odbywa się na każdym szczeblu: województwa, powiatu i gminy i ma na celu pełniejsze zaspokajanie potrzeb mieszkańców regionu świętokrzyskiego. Dokonana analiza poparta danymi przekazanymi z gmin i powiatów oraz województwa wskazuje, iż główny ciężar współpracy z trzecim sektorem przejmuje województwo. Niemniej jednak w obliczu dużego „rozdrobnienia” organizacji, dużej liczby organizacji małych o niewielkim potencjale organizacyjnym, wykonawczym, czasem merytorycznym samorządy gminne powinny mocniej angażować się we współpracę z trzecim sektorem w obszarze dotyczącym osób niepełnosprawnych.

Podsumowanie

Raport stanowi podsumowanie okresu programowania w zakresie działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami obejmującego 2018r. Zebrane dane poddano analizie porównawczej z danymi z roku 2017, a w przypadku szczególnie istotnych zjawisk, ewentualnie tych, które mają długofalowy charakter – w szerszym horyzoncie czasowym. Do najważniejszych zjawisk w tym obszarze należy zaliczyć: nieznaczny wzrost ogólnej liczby orzeczeń o niepełnosprawności oraz kontynuację trendu spadkowego liczby wydanych pierwszorazowych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności. Zjawisko niepełnosprawności cechuje w regionie silne zróżnicowanie terytorialne: powiatami z największą liczbą osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności są miasto Kielce, powiat ostrowiecki zaś z najmniejszą niezmiennie powiaty: kazimierski i włoszczowski.

Analiza pokazuje silną korelację pomiędzy wiekiem a występowaniem zjawiska niepełnosprawności. Mając na względzie prognozy demograficzne, sytuacja ta w dalszym ciągu będzie przybierać na sile.

Niezmiennie pozostają także przyczyny powstawania niepełnosprawności – zaliczane do nich są dysfunkcje narządu ruchu, choroby serca i układu krążenia oraz nowotwory.

O skali wzrostu nasilenia zjawiska niepełnosprawności w regionie świadczy fakt, iż w 2018r. pomimo kolejnego roku zmniejszania liczby rodzin, które otrzymały wsparcie pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności, niepełnosprawność stanowiła wciąż jeden z najczęstszych powodów udzielania pomocy przez świętokrzyskie ośrodki pomocy społecznej.

Niepokojącym zjawiskiem jest niskie zainteresowanie samorządów gminnych pozyskiwaniem środków unijnych na rzecz osób niepełnosprawnych – 7 gminy naszego regionu w 2018r. otrzymało wsparcie finansowe na tego typu inicjatywy, co stanowi o ponad trzykrotnym wzroście wobec 2017r. Samorządy powiatowe w tym zakresie wykazały się stabilizacją – 4 powiaty aplikowało o środki unijne na realizację projektów dotyczących zapobiegania niepełnosprawności i ograniczania jej skutków.

Istotne wsparciem dla osób z niepełnosprawnościami są zadania realizowane przez samorządy ze środków PFRON. Należy zauważyć, iż całkowita kwota przeznaczona na realizację zadań na rzecz osób z niepełnosprawnościami przez samorządy powiatowe i samorząd województwa wzrosła o 25% i wyniosła ponad 44 mln zł.

Do najpilniejszych kwestii w zakresie wyrównywania szans niepełnosprawnych mieszkańców regionu świętokrzyskiego należały działania mające na celu poprawę

warunków ich życia poprzez aktywizację zawodową. Na przestrzeni minionych lat w regionie miała miejsce kontynuacja korzystnego trendu zmniejszenia liczby osób niepełnosprawnych bezrobotnych. Na koniec 2017r. zarejestrowanych bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami było o blisko 9% mniej niż w roku poprzednim, co wskazuje na wyhamowanie trendu. Należy zauważyć, że redukcja zjawiska bezrobocia objęła wszystkie powiaty regionu, najsilniej zaś wystąpiła w powiecie buskim i kazimierskim zaś najslabiej w Mieście Kielce. Natężenie tego zjawiska charakteryzuje duża rozpiętość terytorialna. Niezmiennie najsilniej bezrobocie ON zaznacza się w powiecie ostrowieckim i mieście Kielce, zaś najmniej w powiecie włoszczowskim i pińczowskim. Na przestrzeni 2017 i 2018r. liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych zgłaszanych do urzędów pracy nie uległa zmianie.

Istnieje silna korelacja stopnia, rodzaju niepełnosprawności, wykształcenia oraz zatrudnienia. Na koniec 2018r. najliczniejszą grupą wśród pozostających bez pracy osób niepełnosprawnych były osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, następnie lekkim i znacznym stopniem niepełnosprawności. Wśród bezrobotnych osób niepełnosprawnych dominują osoby ze schorzeniami narządu ruchu. Wśród bezrobotnych niepełnosprawnych największy udział stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, zaś najmniej liczną grupę stanowiły osoby wykształceniem średnim ogólnokształcącym oraz wyższym.

Należy zwrócić uwagę na fakt wzrostu łącznego kosztu udzielonych świadczeń w zakresie rehabilitacji medycznej zarówno w analizowanym okresie jak w szerszej perspektywie czasowej. Czasookres obejmujący lata 2015 – 2018 charakteryzował się wzrostem na poziomie 1,5%, co świadczy o rosnącym zapotrzebowaniu na świadczenia rehabilitacji medycznej.

Jednym z najistotniejszych wskaźników dla osób z niepełnosprawnościami skorelowanym z zatrudnieniem jest ich poziom wykształcenia i posiadanych kwalifikacji. Istotna jest realizacja priorytetu dotyczącego stworzenia warunków umożliwiających osiągnięcie przez osoby z niepełnosprawnościami odpowiedniego poziomu wykształcenia i kwalifikacji. Wciąż najliczniej reprezentowane są osoby niepełnosprawne posiadające wykształcenie zasadnicze oraz podstawie i gimnazjalne. Budzącym optymizm trendem jest stopniowy wzrost poziomu wykształcenia osób niepełnosprawnych, szczególnie w zakresie wykształcenia wyższego.

Spis wykresów

Wykres 1 Cel strategiczny i cele operacyjne programu.

Wykres 2 Liczba wydanych orzeczeń ogółem i pierwszorazowych dla osób w wieku 16 lat i więcej w latach 2012 -2018.

Wykres 3 Liczba orzeczeń o niepełnosprawności wydanych po raz pierwszy przez powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia wg. stopnia niepełnosprawności.

Wykres 4 Liczba wydanych orzeczeń ogółem i pierwszorazowych dla osób w wieku do 16 roku życia w 2018r.

Wykres 5 Liczba orzeczeń o niepełnosprawności wydanych w latach 2012-2018 przez powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności dla osób w wieku 16 lat i więcej.

Wykres 6. Natężenie zjawiska niepełnosprawności wśród osób dorosłych w ujęciu powiatowym.

Wykres 7 Liczba dorosłych osób niepełnosprawnych w poszczególnych kategoriach wiekowych.

Wykres 8 Liczba osób niepełnosprawnych do 16 roku życia w poszczególnych kategoriach wieku.

Wykres 9 Cel orzeczeń wydawanych przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia.

Wykres 10 Cel orzeczeń wydawanych przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności dla osób do 16 roku życia.

Wykres 11 Liczba wydanych orzeczeń pierwszorazowych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach w latach 2012 – 2018.

Wykres 12 Liczba orzeczeń wydanych przez Oddział Regionalny KRUS dla mieszkańców województwa świętokrzyskiego.

Wykres nr 13 Przyczyny niepełnosprawności osób dorosłych wg. danych Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

Wykres nr 14 Orzeczenia pierwszorazowe wydane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach w 2018r. wg przyczyn niepełnosprawności.

Wykres nr 15 Orzeczenia wydane przez Oddział Regionalny KRUS w Kielcach w 2018r. wg przyczyn niepełnosprawności.

- Wykres 16 Wykorzystanie środków PFRON przez samorzady powiatowe na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej w 2014 - 2018r.
- Wykres nr 17 Wykorzystanie środków PFRON w latach 2015-2018 przez samorzady powiatowe na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej.
- Wykres nr 18 Wykorzystanie środków PFRON na poszczególne zadania przez samorząd województwa w latach 2012 – 2018.
- Wykres 19 Wykorzystanie środków PFRON na zadania przez samorząd województwa w 2018.
- Wykres 20 Wydatkowanie środków przez Oddział Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w latach 2018 -2018.
- Wykres nr 21 Liczba niepełnosprawnych bezrobotnych na koniec 2013, 2014, 2015, 2016 i 2017, 2018r.
- Wykres 22. Procentowy udział bezrobotnych osób niepełnosprawnych na koniec 2018r.
- Wykres nr 23. Oferty pracy dla osób z niepełnosprawnościami w 2018r.
- Wykres 24. Bezrobotni niepełnosprawni wg stopnia niepełnosprawności.
- Wykres 25. Bezrobotni niepełnosprawni wg poziomu wykształcenia.
- Wykres 26. Struktura osób bezrobotnych niepełnosprawnych zarejestrowanych wg wieku w 2018r.
- Wykres 27. Zaangażowanie środków PFRON przez samorzady powiatowe województwa Świętokrzyskiego na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej.
- Wykres 28. Wydatkowanie przez powiaty środków na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.
- Wykres 29. Liczba poradni rehabilitacyjnych oraz fizykoterapii na terenie województwa Świętokrzyskiego.
- Wykres 30 Wysokość środków poniesionych na świadczenia rehabilitacji medycznej w latach 2013 – 2016.
- Wykres nr 31 Udział kosztów świadczeń rehabilitacji medycznej w całkowitych kosztach świadczeń zdrowotnych w 2018r.
- Wykres 32 Liczba złożonych oraz zrealizowanych wniosków o dofinansowanie sprzętu ortopedyczno - pomocniczego w woj. świętokrzyskim przez NFZ Oddział Świętokrzyski w latach 2014- 2018.
- Wykres 33. Liczba szkół/placówek integracyjnych (z oddziałami integracyjnymi) w województwie świętokrzyskim.

Wykres 34. Liczba uczniów szkół/placówek (z oddziałami integracyjnymi) w województwie świętokrzyskim.

Wykres 35. Poziom wykształcenia dorosłych osób niepełnosprawnych w latach 2016 - 2018r.

Wykres 36. Poziom wykształcenia dorosłych osób niepełnosprawnych w ujęciu terytorialnym.

Wykres 37. Niepełnosprawni uczniowie wg. typu niepełnosprawności

Wykres 38. Finansowanie współpracy samorządów gminnych z organizacjami pozarządowymi.

Wykres 39. Poziom współpracy samorządów gminnych z organizacjami pozarządowymi.

Wykres 40. Zaangażowanie środków powiatów na zadania realizowane przez NGO'S na rzecz osób niepełnosprawnych w latach 2014 -2018.

Wykres 42. Poziom współpracy samorządów powiatowych z organizacjami pozarządowymi.

Spis tabel

Tabela 1. Orzeczone osoby do 16 roku życia wg. powiatów.

Tabela 2 Liczba osób legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności wg. płci w 2018r.

Tabela nr 3 Liczba wydanych orzeczeń pierwszorazowych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach wg. wieku i płci osób.

Tabela 4 Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji społecznej przez Oddział Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Tabela 5. Liczba domów pomocy społecznej w województwie świętokrzyskim.

Tabela 6. Zatrudnienie w zakładach pracy chronionej w latach 2015-2018 w kraju i województwie świętokrzyskim.

Tabela 7. Placówki rehabilitacji medycznej w województwie świętokrzyskim.

Tabela 8. Liczba świadczeniodawców, koszty świadczeń rehabilitacyjnych w Oddziale Świętokrzyskim NFZ.

Tabela 9. Zapotrzebowanie na świadczenia zdrowotne z zakresu leczenia uzdrowiskowego i sanatoryjnego.

Tabela 10. Placówki dla uczniów i wychowanków posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego zagrożonych niedostosowaniem społecznym, z zaburzeniami zachowania oraz niedostosowanych społecznie.

Tabela 11. Obszary współpracy oraz wysokość środków finansowych przekazanych z budżetu Samorządu Województwa w ramach otwartych konkursów ofert w latach 2016 – 2018.

Tabela 12 Obszary współpracy oraz wysokość środków finansowych przekazanych z budżetu Samorządu Województwa w ramach trybu pozakonkursowego w 2018r.